

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
V SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 57

Milli Məclisin iclas salonu.
27 may 2021-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri Sahibə Qafarova sədrlik etmişdir.

İclasda Milli Məclisin 106 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	97
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Samir Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri.

Sevinc Həsənova, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini.

İsmayıl Hüseynov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin birinci müavini.

Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat və maliyyə-kredit siyasəti şöbəsinin müdiri.

Vüqar Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.

Natiq Şirinov, Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin baş idarə rəisi.

Fazil Fərəcov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Fikrət Şirinov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

2. Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

3. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində və “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

4. “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

5. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xəttər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

6. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

7. “Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

8. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

9. Azərbaycan Respublikasının 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 886 sayılı Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin qarnizon və qarovul xidmətləri nizamnaməsi”ndə, 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 887 sayılı Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili xidmət nizamnaməsi”ndə, 1997-ci il 3 oktyabr tarixli 377-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Hərbi xidmətkeçmə haqqında Əsasnamə”də, “Vətən uğrunda həlak olanların xatirəsinin əbədiləşdirilməsi haqqında”, “Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında” və “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnindən istifadə qaydaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

10. “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

11. Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində, “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında”, “Enerji resurslarından istifadə haqqında”, “Yerin təki haqqında”, “Qaz təchizatı haqqında”, “Energetika haqqında”, “Lisenzialar və icazələr haqqında” və “Tikinti və infrastruktur obyektləri ilə əlaqədar investisiya layihələrinin xüsusi maliyyələşmə əsasında həyata keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

12. Elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

13. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

14. “Kredit ittifaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

15. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 21 deputatı plenar iclas salonunun lojasında ayləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri

(saat 11.02 dəq.)

Lehinə 99

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 99

Nəticə: Qəbul edildi

1. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Qənimət Paşayeva, Tahir Rzayev, Vahid Əhmədov, Aydın Mirzəzadə, Jalal Əliyeva, Erkin Qədirli, Fəzail Ağamalı, Qüdrət Həsənzadə, Sahib Əliyev, Əli Hüseynli, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.05 dəq.)

Lehinə 101

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–5-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.55 dəq.)

Lehinə 104

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 104

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 6–10-cu maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.55 dəq.)

Lehinə 103

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 103

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 11–15-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.56 dəq.)

Lehinə 104

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 104

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.56 dəq.)

Lehinə 101

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 101

Nəticə: Qəbul edildi

2. Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili, Samir Şərifov, Vüqar Gülməmmədov, Qənirə Paşayeva, Tahir Kərimli, Musa Quliyev, Mahir Abbaszadə, Elnur Allahverdiyev, Elman Nəsirov, Soltan Məmmədov, Azər Badamov, Zahid Oruc, Fəzail Ağamalı, Siyavuş Novruzov

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.32 dəq.)

Lehinə 89

Əleyhinə 0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

3. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində və “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.45 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

4. “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Mirkişili

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.46 dəq.)
Lehinə	91
Əleyhinə	1
Bitərəf	0

Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

5. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.47 dəq.)
Lehinə	92
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	92
Nəticə: Qəbul edildi	

6. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Rəşad Mahmudov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 15.49 dəq.)
Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

7. “Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Arzu Nağıyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.50 dəq.)

Lehinə 90

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

8. Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Arzu Nağıyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.52 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 94

Nəticə: Qəbul edildi

9. Azərbaycan Respublikasının 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 886 sayılı Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin qarnizon və qarovul xidmətləri nizamnaməsi”ndə, 1994-cü il 23 sentyabr tarixli 887 sayılı Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Daxili xidmət nizamnaməsi”ndə, 1997-ci il 3 oktyabr tarixli 377-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Hərbi xidmətkeçmə haqqında Əsasnamə”də, “Vətən uğrunda həlak olanların xatirəsinin əbədiləşdirilməsi haqqında”, “Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında”, “Gənclər siyasəti haqqında” və “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnindən istifadə qaydaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.52 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

10. “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Musa Quliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.53 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

11. Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsində, Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində, “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında”, “Enerji resurslarından istifadə haqqında”, “Yerin təkisi haqqında”, “Qaz təchizatı haqqında”, “Energetika haqqında”, “Lisenzialar və icazələr haqqında” və “Tikinti və infrastruktur obyektləri ilə əlaqədar investisiya layihələrinin xüsusi maliyyələşmə əsasında həyata keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Rzayev

Təklif: Qanun qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 15.55 dəq.)

Lehinə 95

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 95

Nəticə: Qəbul edildi

12. Elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Sadiq Qurbanov, Qüdrət Həsənzadə, Fəzail Ağamalı, Naqif Həmzəyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 15.57 dəq.)

Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	88

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1–4-cü maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 16.02 dəq.)

Lehinə	93
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	93

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 5–11-ci maddələr qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 16.03 dəq.)

Lehinə	90
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	90

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 12–17-ci maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.03 dəq.)

Lehinə 89

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 89

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 18-ci və 19-cu maddələr qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.03 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 20-ci maddə qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.04 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 92

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.04 dəq.)

Lehinə 94

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 94

Nəticə: Qəbul edildi

13. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (ikinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Kamal Cəfərov, Qüdrət Həsənzadə, Afət Həsənova, Etibar Əliyev

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 16.06 dəq.)

Lehinə	91
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 1-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 16.18 dəq.)

Lehinə	94
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	94

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: 2-ci maddə qəbul edilsin
Səsvermənin nəticələri (saat 16.19 dəq.)

Lehinə	95
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	95

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Layihə ikinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.19 dəq.)

Lehinə 97

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 97

Nəticə: Qəbul edildi

14. “Kredit ittifaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Anar Məmmədov, Siyavuş Novruzov, Aydın Hüseynov, Mələhət İbrahim-qızı, Vüqar Bayramov, Fəzail Ağamalı, Tahir Kərimli, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.45 dəq.)

Lehinə 86

Əleyhinə 2

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 88

Nəticə: Qəbul edildi

15. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Hüseynli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 16.47 dəq.)

Lehinə 92

Əleyhinə 1

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 93

Nəticə: Qəbul edildi

Azərbaycan Respublikası

Milli Məclisinin Sədri

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

27 may 2021-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar, hörmətli media nümayəndələri! Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.01 dəq.)
İştirak edir	77
Yetərsay	83

Şakir müəllim, siz də məlumat verin.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 20 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Yetərsay var, biz iclasımıza başlaya bilərik.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, gündəliyə münasibət bildirin. Gündəlik hamınıza paylanıb. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.02 dəq.)
Lehinə	79
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	79
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bilirsiniz, bu gün gündəliyimizdə məsələmiz çoxdur. Etiraz etmirsinizsə, təklif var ki, bu gün 30 dəqiqəlik müzakirəni keçirməyəək.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Dediym kimi, gündəliyimizdə məsələlər çoxdur.

1-ci məsələ Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında qanun layihəsinin ikinci oxunuşudur. Məsələyə dair məlumat vermək üçün Mədəniyyət komitəsinin sədri hörmətli Qənirə Paşayevaya söz verirəm.

Qənirə xanım, buyurun.

Q.Paşayeva, *Milli Məclisin Mədəniyyət komitəsinin sədri.*

Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputat həmkarlarım, hökumət üzvləri, mətbuat və media nümayəndələri! Bildiyiniz kimi, mayın 25-də Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi birinci oxunuşda müzakirədən sonra qəbul edilmişdir. Müzakirələr zamanı çıxış edən deputat həmkarlarımdan hamısı layihə ilə bağlı müsbət fikirlərini söylədilər, konseptual baxımdan qanun layihəsini dəstəklədilər. Millət vəkili Fəzil Mustafa, Siyavuş Novruzov,

Azay Quliyev, Musa Quliyev, Nigar Arpadarai, Erkin Qədirli, Azər Badamov və digər hörmətli həmkarlarım çıxışlarında layihəyə müsbət rəy bildirməklə yanaşı, bir sıra təkliflərini irəli sürmüşdülər. Verilən təkliflər qanunvericilik təşəbbüsü ilə işçi qaydasında müzakirə edilmişdir. Hörmətli millət vəkillərinin verdikləri bir sıra təkliflər bu qanunun qəbulundan sonra onun tətbiqi ilə bağlı qəbul ediləcək və bunun digər direktiv sənədlərdə öz əksini tapacağı bildirilmişdir.

Ötən gün 4 komitədə – Mədəniyyət, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq və Regional məsələlər komitələrinin birgə iclasında qanun layihəsi ikinci oxunuşda geniş müzakirə edilmiş və yekdilliklə dəstəklənərək plenar iclasın müzakirəsinə təqdim edilmişdir.

Əziz deputat həmkarlarım, sizləri bu qanun layihəsinə ikinci oxunuşda səs verməyə çağırırıq. Hesab edirik ki, bununla biz cənab Prezidentimiz tərəfindən Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilmiş qədim Şuşa şəhərinin qorunmasına, bərpasına, inkişafına və təbliğinə töhfə vermiş olacağıq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Qənirə xanım.

Qanun layihəsinə daha 3 komitədə baxılıb. Əli müəllim, Sizin sözünüz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Tahir müəllim Mirkişili, Siyavuş müəllim?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, səsə qoymazdan əvvəl biz qanun layihəsinə ikinci oxunuşda əsas kimi qəbul etməliyik. Xahiş edirəm, buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.05 dəq.)
Lehinə	81
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	81
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. 5 nəfər yazılan var.

Tahir Rzayev, buyurun.

T.Rzayev. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli Sədr, hörmətli deputat həmkarlar, Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı – Şuşa şəhəri haqqında Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi tək azərbaycanlıların deyil, bütün türk dünyasının ürəyindən xəbər verir. Bu layihə ulu öndərimiz Heydər Əliyevin arzularının həqiqətə qovuşmasıdır, “Arzu edirəm ki, sizinlə birlikdə Şuşaya gedək” istəyinin həyat qazanmasıdır, ölməz rəhbərin vəsiyyətlərinə əməl edilməsidir. Bu layihə Azərbaycan Prezidentinin, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin “Xoşbəxt adamam ki, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim, Şuşanı azad etdik. Bu, böyük qələbədir. Şəhidlərimizin, ulu öndərin ruhu şaddır” iddialarının hüquqla təsdiqlənməsidir. Bəli, Şuşa Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtıdır. Bu, həm də bizim milliliyimizin, qürurumuzun, zəfərimizin paytaxtıdır, rəmzidir. Şuşanı dünyada tanımaq, ucaltmaq, qorumaq, dirçəltmək üçün göstərilən hər bir təşəbbüs, qəbul olunan hər bir sənəd Azərbaycan xalqı üçün əzizdir, dəyərlidir.

Şuşa mədəniyyət paytaxtı olmaqla bərabər, həm də qəhrəmanlığın nümunəsidir. Hər birimiz üçün əziz olan bu cür əhəmiyyətli bir sənədin Milli Məclisə təqdim edilməsi və bu layihədə əksini tapan müddəalar, fikirlər Şuşamıza verilən dəyər, onun gələcəyinə, inkişafına göstərilən qayğı və diqqətdir. “Xarıbülbül” musiqi festivalı, Şuşada həyata keçirilən tikinti-abadlıq işləri, görülmə və nəzərdə tutulan tədbirlər bunu deməyə əsas verir. Buna görə cənab İlham Əliyevə, hörmətli Mehriban xanım Əliyevaya minnətdarıq. Sözsüz ki, Şuşada bundan sonra daha böyük və mühüm tədbirlər keçiriləcək. Bütün bunlar, əlbəttə ki, layihədə göstərilən qaydalar əsasında tənzimlənməlidir. Şuşa müqəddəs məkandır, ali dəyərləri, bəşəri duyğuları qoynunda yaşadan, elmimizə, mədəniyyətimizə, siyasətimizə böyük dühalar bəxş edən torpaqdır. Şuşa şəhərinin inzibati sərhədləri baxımından Şuşa Şəhəri Dövlət Qorğunun yaradılması ali məqsədlərə, şəhərin bərpasına, yəni dən qurulmasına, qorunmasına, mühafizə edilməsinə, inkişafına və tətbiq edilməsinə xidmət edir. Bütün bunlar layihənin 1-ci və 2-ci maddələrində dolğun əksini tapmışdır və dəstəklənməlidir.

Şuşa abidələr şəhəridir. Nadir təbiətə, turizm üçün əlverişli şəraitə malik olduğu üçün onu hərtərəfli qorumaq və tarixi memarlıq abidələrini dünyada təbliğ etmək çox vacibdir. Bu, həm də Şuşanın tarixən Azərbaycan şəhəri olduğunu təsdiq etmək deməkdir.

Qanunun 3-cü maddəsində əksini tapan Şuşa şəhərində dövlət siyasətini uğurla həyata keçirmək, dövlət idarəetməsinin təşkilini və təbliğini təmin etmək, tarixi, mədəni, turizm və istirahət potensialından səmərəli dəyərlənmək üçün əlverişli şərait yaratmaq, mədəniyyət fəaliyyətini və mədəni xidməti təşviq etməklə dünya tarixi-mədəni irsinin

incilərindən biri kimi şəhərin nüfuzunu möhkəmləndirmək, elə bilirəm, dövlətlə bərabər, hər bir vətəndaşın borcu və vəzifəsi olmalıdır.

Qanunun 13-cü maddəsinə əsasən Şuşa Şəhəri Dövlət Qoruğunun qorunması, bərpaası, yenidən qurulması və inkişafı sahəsində işlərə dəstək məqsədi ilə xüsusi fondun yaradılmasını məqbul hesab edirəm. Sözsüz ki, hər bir kəs bunun formalaşmasında yaxından iştirak etməlidir.

Qanun layihəsində əksini tapan hər bir fikir əhəmiyyətli və dəyərlidir. Bunun lehinə səs verəcəyəm və həmkarlarımı da səs verməyə dəvət edirəm.

Bir neçə fikrimi də bildirmək istəyirəm. Şuşa, həqiqətən, qəhrəmanlığın nümunəsi olaraq azad olundu. Burada bizim əsgər və zabitlərimiz çox böyük şücaət göstərdilər. Ona görə də mən təklif edərdim ki, Şuşaya “qəhrəman şəhər” adı verilsin və gələcəkdə bu nəzərdə tutulsun. Digər tərəfdən, Şuşada həm böyük itkilər verdik, həm də böyük qələbələr qazandıq. Bunu əbədləşdirmək üçün, elə bilirəm, cənab İlham Əliyev başda olmaqla, Şuşanın görkəmli bir yerində əsgər və zabitlərimizin şücaətini, qəhrəmanlığını əks etdirən bir abidənin qoyulması çox yaxşı olardı.

Biz “Qənimətlər parkı” yaratdıq və əlbəttə, bu, erməni faşizmini dünyaya nümayiş etdirmək baxımından çox əhəmiyyətlidir. Bilirəm ki, Şuşada erməni təcavüzkarları çox böyük dağıntılar törədiblər, tarixi, dini abidələri məhv ediblər, oradakı binaları yer üzündən siliblər. Elə bilirəm ki, həmin o nümunələrin, dağıntıların timsalında orada hansı isə bir parkın yaradılması çox vacibdir. Bülbülün ev muzeyi məhv edildi. Mən elə bilirəm ki, həmin ev muzeyinin bərpasının dayandırılması və onun bir hissəsinin bərpa edilməsi vacib olardı. Qalan hissədə erməni vandalizmini nümayiş etdirmək üçün o nümunələrin saxlanması

çox vacibdir. Orada dini, tarixi abidələr var idi, məhv olunublar. Həmin nümunələrin saxlanması və gələcəkdə turistlərə, Şuşaya qonaq olan adamlara nümayiş etdirilməsi çox vacib olardı. Elə bilirəm ki, bu, qanunla tənzimlənsə, daha faydalıdır. Diqqətinizə görə çox sağ olun. Minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Vahid Əhmədov. Vahid müəllim, buyurun.

V.Əhmədov. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkilləri, əlbəttə, müzakirə olunan məsələ dövlət əhəmiyyətli bir məsələdir. Milli Məclisin müzakirəsinə çıxarılmış Şuşa şəhəri haqqında qanun layihəsi bu gün üçün çox vacib və aktualdır. Heç şübhə etmirəm ki, bu ideya cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən vaxtında verilmiş və onun tərəfindən əsas istiqamətlər çox düzgün müəyyənləşdirilmişdir. Belə bir qanunun qəbulu nəinki tək Şuşa şəhəri, bütün Qarabağ üçün beynəlxalq əhəmiyyətli bir məsələdir. Güclü təsir gücünə malik olan sənəd çox ciddi müzakirə obyektinə olub. Mən əminəm ki, qanun qüvvəyə mindikdən sonra bədxah qonşularımız Şuşa şəhəri haqqındakı xülyalardan, nəhayət, əl çəkəcəklər.

Mən tarixə səyahət etmək istəyirəm. Həmkarlarımdan da xahiş edirəm ki, diqqətlə qulaq assınlar. Şuşa, bilirsiniz ki, rayon olub. 1752-ci ildə Şuşa şəhərinin ərazisi təxminən 5,5 kvadratkilometr olub. Sonradan Şuşa şəhəri olmaqla 1930-cu ildə Şuşa rayonu yaradılıb və Şuşa rayonu yaradıldıqdan sonra ərazisi genişləndirilib. Hazırda Şuşaya təxminən bir qəsəbə, Şuşa şəhəri və 37 kənd daxildir. Bu kəndlərin siyahısına baxanda fikir verin, bu kəndlər çox siyasi əhəmiyyətli kəndlərdir, yəni faktiki olaraq Şuşa şəhərini əhatə edirlər. Bilirsiniz, hazırda bu kəndlərdə ermənilər yaşayır, o cümlədən Rusiyanın sülhmə-

ramlı qüvvələri orada fəaliyyət göstərirlər. Şuşa şəhərində vaxtı ikən – 1992-ci ildən etibarən 96 faiz azərbaycanlı, yalnız 4 faiz erməni yaşayıb. Mən bunu niyə misal gətirirəm. Şuşa şəhərinin bu kəndlərinin, ümumiyyətlə, işğal altında olması gələcəkdə Şuşanın tarixi, mədəniyyət tarixi kimi fəaliyyət göstərməsi, təhlükəsizlik üçün ciddi problemlər yarada bilər. Keçən dəfə burada həmkarlarımdan kim isə belə bir təklif verdi. Mən təklif edərdim ki, hüquqşünaslar, ümumiyyətlə, bu məsələ ətrafında fikirləşsinlər. Yəni Şuşa şəhəri Şuşa rayonuna daxildir. Şuşa rayonunun ərazisi, onun inzibati idarəetmə məsələsi bu qanunda öz əksini tapsa idi, yaxşı olardı. Çünki gələcəkdə bu, məhz bizim üçün, yəni o rayonların azad olunmasında problem yarada bilər, bədnam qonşularımız da bundan istifadə edə bilər.

Biz Şuşa şəhərini artıq mədəniyyət paytaxtı elan elədik və onun ətrafında olan 37 kənd bizə lazım deyil. Bu mənim subyektiv fikrimdir. Yaxşı olardı ki, həmkarlarımız bu barədə fikirləşsinlər və hüquqşünaslar öz fikirlərini bildirsinlər.

İkinci bir məsələ. Qanun layihəsində “Şuşa şəhərinin ərazisində vergilər və digər məcburi ödənişlər” adlı 14-cü maddə var. Bilirsiniz, Şuşa şəhərinin mədəniyyət mərkəzinə çevrilməsi ilə əlaqədar illər boyu işlər gedəcək. Bu, bir ilin işi deyil. Ola bilər, burada 2–3 il ciddi işlər gedəcək. Mən təklif edərdim ki, 3 il müddətində Şuşa şəhərində gedən bütün işlər vergidən tamamilə azad edilsin. Ümumiyyətlə, Şuşa şəhərində görülən işlər, bütün vergi ilə əlaqədar məsələlər Şuşa şəhərinin özündə saxlanılsın ki, onun inkişafında istifadə edilsin. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Vahid müəllim.

Aydın Mirzəzadə, buyurun.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm. Mədəniyyət paytaxtımız haqqında qanunun qəbul edilməsi həm ölkəmiz, həm də parlament üçün tarixi bir hadisədir. İlk dəfə olaraq biz hansısa bir bölgə, onun xüsusi inkişafı haqqında məxsusi bir qanun qəbul edirik. Bu, müstəqil dövlət olmağımız, torpaqlarımızın işğaldan azad olunması nəticəsində mümkün ola bilib. Şuşa məsələsi təkcə Azərbaycan üçün aktual deyil. Mən gündəlik olaraq internet ensiklopediyasında ingilis və rus səhifələrində Şuşa haqqında məqaləyə 400–500 baxışın olduğunu görürəm. Bu göstərir ki, Şuşanın inkişafı, Azərbaycan dövlətinin Şuşa ilə bağlı apardığı siyasət xaric üçün də kifayət qədər maraqlıdır.

Qanun layihəsi kifayət qədər mükəmməl hazırlanıb. Bütün məqamlar nəzərə alınıb. Bununla bağlı da bir neçə təklifim var. Birincisi, çox yaxşı haldır ki, burada, sadəcə, qoruq məsələsi deyil, Şuşanın inkişaf məsələsi də var. Qoruq adətən qorunmanı, konservasiyasını nəzərə alır. Amma məsələnin həllində innovativ həllərdən istifadə edilməsi, inkişaf haqqında danışılması göstərir ki, biz, sadəcə olaraq, 1991-ci ilə qədər mövcud olan Şuşanı qorumaq fikrində deyilik. Biz Şuşanı, doğrudan da, artıq XXI əsrin Şuşası etmək istəyirik. Bu da tariximizin, kökümüzün qorunması ilə bağlıdır. Bu, olduqca vacib məsələdir.

İkinci məsələ. Deputat həmkarlarımdan biri keçən iclasda bunu qaldırdı, mən də dəstəkləyirəm. Qanunda Şuşanın inkişafı ilə bağlı qoyulan məsələlər göstərir ki, Şuşanın indiki ərazisi bunun üçün azlıq edəcək. Hakimiyyət orqanları bunu fikirləşirlər, gələcəkdə Şuşanın ərazisinin genişlənməsi məsələsi də müzakirə oluna bilər.

Üçüncü məsələ. Mən təəssüf edirəm ki, qanunda təhsilin, elmin inkişafı ilə bağlı hər hansı bir müddəaya rast gəlmədim. Düzdür, Şuşanın ərazisi balacadır. Bu,

qoruq şəhəridir, mədəniyyət paytaxtıdır. Amma mədəniyyət paytaxtıdırsa, orada mədəniyyətlə bağlı hansı isə ali məktəb olmalıdır. Niyə gələcəkdə orada Şuşa dövlət konservatoriyası yaranmasın? Nəzərə ala q ki, artıq dünya səviyyəli “Xarıbülbul” festivalı keçirilib. Qanunda təhsil məsələsinin də nəzərə alınmasını təklif edirəm.

4-cü maddədə Şuşaya giriş-çıxışın tənzimlənməsi bildirilir. Düzdür, qoruqdur. Şəhər də olsa, qoruqdur. Amma bu, bir balaca sual doğurur. Bu hansı formada həll olunacaq? Ola bilsin ki, bu, qanunun səlahiyyətində olan bir məsələ deyil. Amma bu, istər-istəməz sual doğurur ki, vətəndaşlar sərbəst şəkildə ora daxil ola biləcəklərmi? Hansı prosedur olacaq? Qanun layihəsində bu məsələ ilə bağlı söylənilənlər barədə indi də olmasa, qanun qəbul ediləndən sonra bir açıqlama verilməsini təklif edirəm.

Qanuna aid olmasa da, Şuşa ilə bağlı bir-iki təklifimi səsləndirmək istəyirəm. Bir halda ki Şuşa mədəniyyət paytaxtıdır, bu, fəxarətimizdir, tariximizdir, mən təklif edərdim ki, bununla bağlı bir xətirə sikkəsi buraxılsın. Bu, bir tarixdir. Xarici dövlətlərdə belə bir təcrübə var.

Eyni zamanda, əgər biz Şuşanı mədəniyyət paytaxtı, qoruq şəhəri elan ediriksə, Azərbaycanda digər şəhərlər, bölgələr də var ki, onlar da tarixləri, mədəniyyətinin inkişafı ilə belə bir ada, yəni qoruq şəhəri adına layiqdirlər. O cümlədən bu qanun işə başlayandan, Şuşanın qoruq şəhəri olması ilə bağlı təcrübə əldə ediləndən sonra gələcəkdə bu təcrübənin qoruq şəhəri kimi olmasa da, müəyyən bir formada, hətta qanunvericilik səviyyəsində Gəncə, Şəki, Quba, Lənkəran şəhərlərinə də tətbiq edilməsini təklif edərdim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Mən baxıram ki, siyahı çoxalır. Mən artıq dərəcədə xahiş edirəm, yazılanlardan

başqa heç kim yazılmasın. Çünki mən 4–5 nəfəri nəzərdə tuturdum, ona görə reqlamenti dəyişmədim.

Jalə Əliyeva, buyurun.

J.Əliyeva. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Ulu öndər Heydər Əliyevin “Şuşasız Qarabağ, Qarabağsız, ümumiyyətlə, Azərbaycan yoxdur” ifadələrinin həqiqətini, qürurunu biz bundan bir neçə ay öncə ölkə və xalq olaraq yaşadıq. Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyev 2020-ci il noyabrın 8-də Şuşa şəhərinin azad olunması münasibəti ilə xalqa müraciətində dedi: “28 il yarım işğal altında olan Şuşa azad edildi. Biz Şuşaya qayıtmışıq. 2020-ci il noyabrın 8-i Azərbaycan tarixində əbədi qalacaqdır. Bu bizim şanlı qələbəmizin, zəfərimizin günüdür”.

2021-ci il yanvarın 14-də Şuşaya səfər edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev son dəfə 39 il bundan əvvəl ümummilli lider Heydər Əliyevin bu şəhərə tarixi və unudulmaz səfərə gəldiyini diqqətə çatdıraraq bildirdi ki, qəhrəman Azərbaycan Ordusu mükəmməl hərbi əməliyyat keçirərək, cəsarət, rəşadət, qəhrəmanlıq, güc və milli ruh nümayiş etdirərək Şuşanı işğalçılardan azad etdi və uzun fasilədən sonra noyabrın 8-də Şuşada Azərbaycan bayrağı qaldırıldı. Biz buraya qalib kimi, döyüşə-döyüşə gəlmişik. Heç kim bu torpaqları bizə elə-belə verməyib. Heç bir danışıq heç bir əhəmiyyətə malik deyildi. Biz gördük ki, ancaq öz gücümüzlə torpaqlarımızı azad etməliyik və bunu etdik.

Şuşaya səfəri zamanı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bildirdi ki, Şuşa işğaldan azad olunandan sonra şəhərin bütün tarixi binalarının bərpa edilməsi prosesinə start verilib. Məlumat üçün bildirmək istərdik ki, Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını, o cümlədən Şuşanı işğal etməsi nəticəsində orada memarlıq abidəsi sayılan 850-dən çox

yaşayış binası və 300-dək mədəniyyət və tarix abidəsi məhv edilib. Onların arasında Xurşidbanu Natəvanın, Üzeyir Hacıbəylinin, Bülbülün Şuşadakı büstləri də var idi. Bu güllələnmiş büstlər erməni vandalizminin şahidləridir. Xatırlatmaq istəyirəm ki, ötən il Şuşanın işğalı günü ərəfəsində Milli Məclisin plenar iclasında bir fikir səsləndirmişdik. O zamanlar Bakıdakı İncəsənət Muzeyinin həyətində qorunan, erməni işğalının, vandalizminin daşlaşmış yaddaşını özündə qoruyan bu abidələri daha çox insanın, xüsusən ölkəmizə səfər edən qonaqların, turistlərin görməsini, bu vandalizmə şahid olmalarını təmin etmək üçün onların Bakının mərkəzi ərazilərindən birində yerləşdirilməsini təklif etmişdik. Bu təklifi irəli sürərkən cəmi bir neçə ay sonra Azərbaycan xalqının, onun ordusunun və əlbəttə, xilaskar Prezident, müzəffər Ali Baş Komandanın dönməz iradəsi, yenilməz əzmi sayəsində torpaqlarımızın işğaldan azad ediləcəyini və həmin heykəllərin də aid olduqları yerə, öz yurd-yuvasına geri dönəcəyini, həm də şəxsən ölkə rəhbərinin özü ilə birlikdə Qarabağa qayıdacağını bilmirdik. İndi arzularımız reallığa çevrilib. Şuşamız, Qarabağımız yenidən qurulur, yenidən dirçəldilir.

“Şuşa şəhərinin Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilməsi haqqında” Prezident İlham Əliyevin 2021-ci il mayın 7-də imzaladığı Sərəncamında vurğulanır ki, şəhərin tarixi görkəminin bərpası, əvvəlki şöhrətinin özünə qaytarılması və ənənəvi, dolğun, mədəni həyatına qovuşması, eləcə də Azərbaycanın çoxəsrlik zəngin mədəniyyətinin, memarlıq və şəhərsalma sənətinin parlaq incisi kimi beynəlxalq aləmdə təbliği böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bununla yanaşı, bu mühüm sənəddə o da göstərilir ki, tarixi-mədəni əhəmiyyəti və Azərbaycan xalqı üçün

müstəsna mənəvi dəyəri olan Şuşaya xüsusi qayğı və həssaslıqla yanaşılma bir zərurətdir.

Müzakirə etməkdə olduğumuz qanun layihəsi də həmin xüsusi qayğının, həmin xüsusi yanaşmanın, görülcək işlərin hüquqi və qanuni əsaslarını ehtiva edir. Qanun layihəsi ötən gün birinci oxunuşda geniş müzakirə edildi, konseptual baxımdan çox sayda fikirlər ifadə olundu. Bu gün də ikinci oxunuşda bir daha müzakirə edirik. Mən hər iki oxunuşla bağlı fikirlərimi çox qısa bir şəkildə diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm.

İdeya müəllifi cənab Prezident İlham Əliyev olan bu qanun layihəsi, əlbəttə ki, hər birimizin qürurla, sevinclə, böyük bir xoşbəxtliklə qarşıladığı bir layihədir. Bu qanun layihəsi döyüşərək, alınımızın təri ilə əldə etdiyimiz Şuşamızın birinci növbədə qorunmasını hədəfləyir. 15 maddədən ibarət olan bu qanunla biz bu gün qanunvericilik tariximizdə çox mühüm bir sənədi qəbul edirik. Şuşanın statusunun xüsusi qanunla müəyyən edilməsi dövlət quruculuğu sahəsində əhəmiyyətli, siyasi hadisədir.

Layihə ilə yaxından tanış olan bir şəxs kimi demək istəyirəm ki, bu qanun Şuşa şəhərinin qorunması, bərpa, öyrənilməsi, inkişafı və təbliğinin hüquqi və təşkilati əsaslarını müəyyən edir. Düşünürəm ki, gələcəkdə bu layihədə yer alan müddəaların bir çox sahə qanunları ilə tənzimlənməsinə ehtiyac vardır.

Sonda bir daha bu mükəmməl, qürurverici qanunun müzakirə və qəbulunda iştirak etməyin sevincini, xoşbəxtliyini yaşayan bütün həmkarlarımı, başda Sahibə xanım, Siz olmaqla təbrik etmək istəyirəm. Bu, Azərbaycan xalqının növbəti uğurudur, növbəti qürurudur. Başda cənab Prezident İlham Əliyev, ölkənin Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyeva olmaqla, eyni zamanda, sabahki

günümüz münasibəti ilə 103 ildən sonra ilk dəfə tam bir sevinc, xoşbəxtlik içərisində qarşıladığımız Azərbaycan Respublikasının quruluşu günü münasibəti ilə bir daha hər birinizi təbrik edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Jalə xanım. Ancaq ikinci oxunuş idi, ikinci oxunuşun qaydalarına görə təklifiniz var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Erkin Qədirli, buyurun.

E.Qədirli. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, birinci oxunuşda olduğu kimi, ikinci oxunuşda da bu qanunun lehinə səs verəcəyəm. İcazənizlə, preambula məsələsinə yenidən qayıtmaq istəyirəm. Xahiş edirəm, bu sözlərimi bir deputat, yaxud müxalifətçi kimi deyil, keçmişdə də olsa, bir müəllim kimi, bununla bağlı dərs demiş bir adam kimi qəbul edəsiniz. Preambula nədir? Preambula qanunvericiliyin niyyətini bildirən mətnidir. Bunun çeşidli yolları var və bu niyyəti bildirmək üçün çeşidli məna gücləndiricilərindən istifadə olunur. Bu, hələ Aristoteldən gələn bölgüdür: pafos, etos, loqos. Bunun ən gözəl örnəyi bizim Konstitusiyamızın preambulasıdır. Orada görün, nə yazılıb: “Azərbaycan xalqı özünün çoxəsrlik dövlətçilik ənənələrini davam etdirərək” – burası pafosdur, sözlərin əzəmətini görürsünüz. “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiya aktında əks olunan prinsipləri əsas götürərək” – burası loqosdur, normativ əsaslandırmaadır. “Bütün cəmiyyət və hər kəs üçün firavanlığı təmin etməyi arzulayaraq, azadlığın, ədalətin və təhlükəsizliyin bərqərar olmasını istəyərək” – burası etosdur, dəyərlər, məqsədlər var, yəni azadlıq, ədalət,

təhlükəsizlik, firavanlıq qeyd olunub. “Keçmiş, indiki və gələcək nəsillər qarşısında məsuliyyəti anlayaraq” – burası yenə pafosdur. “Suveren hüquqlardan istifadə edərək” – yenə loqosdur. Nəhayət, “təntənəli surətdə aşağıdakı niyyətlərini bəyan edir” – yenə də pafosla bitdi.

Görürsünüz ki, pafos, etos, loqos bir cümlədə bir-birini tamamlayaraq bütövləşir, bir-birini gücləndirir və vahid bir məna yaradır. Bu preambulada pafos, etos, loqos varmı? Yoxdur. Bu problemdirmi? Özlüyündə deyil, bu preambulada pafos, etos, loqos olmaya da bilər. Bu arzulanır, çox arzulanır, amma tələb olunmur. Hətta elə qanunlar ola bilər ki, orada, ümumiyyətlə, preambula olmasın. Bizdə də elə qanunlar var. Amma preambula varsa, onun bəzi tələbləri var. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiya Qanununun 30-cu maddəsinin üçüncü hissəsində o tələblər göstərilir. Preambulada normativ hüquqi aktın qəbul olunmasının səbəbləri, şərtləri və məqsədləri göstərilməlidir.

Gəlin, bu preambulaya bir də baxaq. Şərtlər varmı? Var. Bu şərtlər preambulada sadalanan Konstitusiya maddələrinə uyğundur. Məqsədlər varmı? Var. Bu, Şuşa şəhərinin qorunması, inkişafı, bərpası, öyrənilməsi, təbliğidir. Səbəb varmı? Problem də elə buradadır. Səbəb varmı kimi görünür. Ancaq o necə bir səbəbdir? Sərəncam. Əzizlərim, sərəncam qanunun səbəbi ola bilməz. Sərəncam siyasi iradənin məhsuludur. Hüquq bu məsələyə volyuntarist yanaşmır. Hüququn yanaşması kauzaldır, kazual deyil, o başqa məsələdir, yəni səbəb arayandır. Proseduralistdir, yəni düzgünlüyə yönəlikdir və veridikativdir, yəni doğruluğu hədəfləyəndir. Bunlar bir-birini tamamlayan bir vəhdət olmalıdır. Bu preambulada isə sanki düzgünlük doğruluğa qurban verilir.

Sərəncamın önəmini vurğulamaq istəyiriksə, gəlin, oradakı sözləri köçürək, gözəl, pafoslu bir cümlə quraq. Sərəncamda o sözlər var. Şuşanın tarixi, mədəni əhəmiyyəti, xalqımız üçün mənəvi dəyəri – Prezidentin sərəncamında bu sözlər var. Onları olduğu kimi köçürək, ehtiyac varsa, bir az da gücləndirək. Amma sərəncamın tarixi, nömrəsi, “sərəncam” sözünün yazılışını mən doğru saymıram. Ona görə vaxtınızı çox almadan bir daha xatırlatmaq istəyirəm ki, üçüncü oxunuşa qədər hələ vaxt var. Ümid edirəm ki, bunu hansısa bir yolla düzəltmək olar. Qanun layihəsi ikinci oxunuşda hissə-hissə səsə qoyulduğuna görə mən xatırlatmaq istəyirəm ki, preambula sərbəst hissədir, o, ayrıca səsə qoyulmalıdır. Mən bütün maddələrin lehinə səs verəcəyəm, amma preambulanın indiki variantının əleyhinə səs verməli olacağam. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Erkin müəllim. Siz ikinci dəfədir, bu fikri səsləndirirsiniz. Mən elə bildim, bu məsələ artıq həll olunub. Ancaq yenə də Sizin fikriniz stenoqramaya düşəcək. Düşünürəm ki, Siz komitədə də bu məsələyə baxacaqsınız.

Fəzail Ağamalı. Buyurun, Fəzail müəllim.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli media! Təəssüf edirəm ki, dünən birinci oxunuşda fikrimi söyləməyə imkan olmadı. Həmin fikri bu gün diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Əlbəttə, Şuşa Azərbaycanın həm siyasi tarixində, həm hərbi tarixində, həm də mədəniyyət tarixində son dərəcə mühüm və müstəsna rol oynayır. XVIII əsrdən başlayaraq Şuşa Qarabağ torpağının, Qarabağ məkanının taleyinin həll edilməsində çox müstəsna rol oynayıb və bu gün də oynamaqdadır. Şuşa təkcə Azərbaycana deyil, bəşəriyyətə çox gözəl ədiblər və görkəmli mədəniyyət

xadimləri təqdim edib. Hər birimiz onlarla fəxr edirik, qürur duyuruq. Şuşa, eyni zamanda, memarlıq məkanı kimi də tarixə düşübdür. Bu da böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bunları mən nə üçün söylədim? Təbii ki, hörmətli həmkarım Erkin bəyin hüquqşünas kimi yanaşması onun şəxsi fikridir və mən onun bu fikri ilə müəyyən dərəcədə razıyam. Düşünürəm, preambula hissəsində, eyni zamanda, qeyd olunmalıdır ki, Şuşa şəhəri XVIII əsrdən başlayaraq, həqiqətən, Azərbaycanın mədəniyyət mərkəzi kimi fəaliyyət göstərmişdir. XVIII, XIX, XX əsrlərdə digər şəhərlərlə bərabər, Şuşanın da mədəniyyətə, incəsənətə vermiş olduğu xidmətləri, töhfələri nəzərə alın. Müqayisə edəndə, əlbəttə, Şuşa ön sıralardadır. Ona görə preambula hissəsində qeyd olunmalıdır ki, həqiqətən, Azərbaycan xalqının mədəniyyətində, eyni zamanda, musiqi, ədəbiyyat və digər sahələrdə Şuşanın mədəniyyət xadimlərinin göstərmiş olduğu xidmətləri və töhfələri nəzərə alaraq və buna əsaslanaraq, bu ənənəyə söykənərək belə bir qanun qəbul edirik. Bu, mənə belə gəlir ki, qanunu daha da gücləndirir, onun predmetini daha da məntiqli edir. Bu baxımdan düşünürəm ki, preambula hissəsində bu məsələ qeyd olunmalıdır.

Təklif edirəm ki, 3.1.9-cu maddəyə Şuşa şəhərində Şuşa dövlət mədəniyyət və incəsənət universitetini təsis etməklə bağlı bir bənd əlavə olunsun. Bəllidir ki, Şuşanın ətrafında olan Qarabağ torpaqları Azərbaycanın konservatoriyası adlanır və haqlı olaraq belə də qiymətləndirilir. Bakıya gəlib təhsil alan gənclərimizin, istedadlı övladlarımızın Şuşa şəhərində təhsil alması və gələcəkdə mədəniyyətimizə, incəsənətimizə töhfə verməsi daha doğru olardı.

Əlbəttə, ölkə Prezidentinin, silahlı qüvvələrimizin bu 44 günlük müharibədə yazmış olduğu tarix Azərbaycanın

tarix səhifəsinə qızıl hərflərlə həkk olunubdur. Mən tamamilə əminəm ki, gələcək nəsillərimiz bunu təkcə milli yaddaşlarda deyil, ən müxtəlif şəkildə əbədiləşdirib tarixin ən öndə olan səhifələrində qoruyub saxlayacaqdır. Bu baxımdan, mənə, Şuşanın ən görkəmli yerində silahlı qüvvələrimizin xatirə kompleksinin yaradılması həm tarixi, həm də xalqımızın qəhrəmanlıq simvolu kimi ciddi əhəmiyyət kəsb edərdi.

Təqdim edilmiş qanun layihəsi mükəmməl hazırlanıbdır. Bu qanun layihəsi, heç şübhəsiz ki, həm də ciddi siyasi əhəmiyyət kəsb edir. Mən böyük məmnuniyyətlə bu qanuna səs verəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli qonaqlar, hörmətli millət vəkilləri, media nümayəndələri! Sözüün doğrusu, mən çıxış etmək istəmədim. Ümid edirdim ki, komitənin iclasında qaldırdığım məsələlərə hörmətli Qənirə xanım aydınlıq gətirər. Amma iki oxunuşda artıq məruzə edildi və komitədə qaldırdığım məsələlərə aydınlıq gətirilmədi. Söhbət nədən gedir? Bizə təqdim olunmuş qanun layihəsində qeyd olunur ki, Şuşa şəhəri dövlət qoruğu elan olunur və onun idarə olunması Prezidentin təyin etdiyi, yəni xüsusi nümayəndəliyin nəzdində yaradılmış publik hüquqi şəxsə tapşırılır, yəni şəhər publik hüquqi şəxs tərəfindən idarə olunacaq.

Bizim Konstitusiyada dövlət idarəetməsinin hansı formada həyata keçirildiyi göstərilib. Konstitusiyanın 124-cü maddəsində yerlərdə icra hakimiyyətini yerli icra hakimiyyəti başçıların, 142-ci maddədə isə özünüidarəni bələdiyyələrin həyata keçirdiyi qeyd olunur. Mən əvvəl də soruşmuşdum ki, əgər şəhər qoruq elan olunursa və

idarəetmə publik hüquqi şəxsə tapşırılsa, icra hakimiyyəti qalacaqmı, bələdiyyə olacaqmı. Bu suala hələ də birmənalı açıq-aydın cavab verilməyib. Konstitusiyanın “Milli Məclisin səlahiyyətləri” adlanan 109-cu maddəsində müəyyən olunub ki, biz hansı hallarda qaydaları müəyyənləşdiririk. Milli Məclisin idarəetmə formasını dəyişmək səlahiyyəti yoxdur. O qanunu qəbul etmək ona görədir ki, bu, Konstitusiya ilə birbaşa müəyyən olunur. Ona görə hesab edirəm, bu məsələyə aydınlıq gətirilməlidir.

İkinci mühüm məsələ. Mənim qaldırdığımı məsələ o idi ki, burada şəhərə giriş-çıxış tənzimlənəcək. Mən məsələ qaldırmışdım ki, bu özünü nədə ehtiva edir. Yəni ora şlaqbaum qoyulacaq? Girib-çıxan bütün maşınlar yoxlanılacaq? Şuşa şəhərində fəaliyyət bərpa olunandan, yəni insanlar ora qayıdandan sonra, ümid edirəm ki, bu, baş verəcək, bütün Azərbaycan xalqı, mən qarışıq, hamı istəyəcək ki, heç olmasa, Şuşanı bir dəfə görsün. Maşınların, insanların ora giriş-çıxışı tənzimlənməsə, orada elə tıxaclar əmələ gələr ki... Yəni seçmə üsulu ilə də insanları ora buraxmaq nə dərəcədə doğrudur? Hər bir azərbaycanlı Şuşanı görmək istəyəcək. Düşünürəm ki, layihəni hazırlayan işçi qrupunun üzvləri ilə danışılıb, məsələyə aydınlıq gətirilməlidir.

Üçüncüsü. Tənzimlənmə zamanı pul alınacaqmı? Buna da aydınlıq gətirilməlidir. İnsanlar indidən bilməlidir ki, biz bu qanuna səs veririksə, nəyə səs veririk və bu hansı formada həll olunacaq.

Bundan başqa, burada yenə qeyd olunur ki, hüquq mühafizə orqanları istisna olmaqla, orada ASAN, DOST və KOB evləri olacaq. Mən komitə iclasında da məsələ qaldırdım. Bu, Fövqəladə Hallar Nazirliyi, hüquq mühafizə orqanı sayılmır. Yəni yangınsöndürmə, xilasetmə,

xəstəxanalar, poliklinikalar, məktəblər, universitetlər – bunların ayrı-ayrı dövlət qurumlarına, tutaq ki, Təhsil Nazirliyinə, Səhiyyə Nazirliyinə və sair tabeçilikləri var. Bunlarla bağlı məsələlər orada öz həllini necə tapacaq? Bu məsələlərə də diqqət yetirilməyib.

Ümumiyyətlə, bizdə adətən milli parklar, bir də, dövlət təbiət qoruqları var idi. 13 milli park, təqribən 15 dövlət təbiət qoruğu var. Yəni bu şəhər qoruq elan olunursa, əlbəttə, oradakı tarixi abidələri qorumaq lazımdır. Amma şəhərin bütün idarəetmə sistemini dəyişə bilmərik. Yəni şəhər qoruq elan olunmaqla yaşayış məntəqəsi statusunu itirmir. Ona görə orada, bir daha söyləyirəm ki, bizim digər rayon və şəhərlərdə olduğu kimi, müvafiq idarəetməsi olmalıdır. Bu da Konstitusiyaya uyğun şəkildə tən-zimlənməlidir.

Sonda bir təkliflə də çıxış edirəm. Məndən öncə də hörmətli həmkarlarım bu barədə danışdılar. Ali məktəblərin əksəriyyəti Bakı şəhərində yerləşib. Bölgələrimizin inkişafı üçün xüsusən əhəmiyyətlidir ki, ən az işğaldan azad edilmiş hər bir rayonun mərkəzində, Şuşa da daxil olmaqla, bir universitet yaradılsın. Mən vaxtı ilə parlamentdə bu məsələni qaldırmışdım ki, adambaşına düşən universitetlərin sayına görə, biz nəinki inkişaf etmiş ölkələrdən, hətta region dövlətlərdən də geridəyik. Kiçik bir araşdırma aparmaqla hər kəs buna əmin ola bilər. Ona görə də universitetlərin bəzilərini hətta Bakıdan çıxarmaq da olar. Amma universitetlər açmaq məsələsini də qeyd etmək lazımdır. Şəhərlərin baş planı hazırlanır. Mən bu məsələni qaldırıram ki, diqqətdə saxlanılsın. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Sahib Aliyev, buyurun.

S.Aliyev. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, dəyərli həmkarlar! Xanım Sədr, mən, əslində, danışmaq istəməirdim. Birinci oxunuşda yazılmışdım və texniki nasazlıq səbəbindən siyahı yenidən müəyyənləşəndə axıra düşdüm və fikirlərimi çatdırma bilmədim. Amma stenoqrama düşmək üçün katibliyə fikirlərimi təqdim etdim. Sadəcə, burada müəyyən məsələlər vurğulandı. Ona görə təzədən öz fikirlərimi sizinlə bölüşmək istəyirəm.

Bilirsiniz, bu qanunvericilik layihəsi Şuşa rayonunun statusunu müəyyənləşdirən layihə deyil. Bu layihə Şuşa şəhərinin qoruq şəhəri olması haqqındadır. İçərişəhərin qoruq şəhəri olması, bütövlükdə, Bakının statusuna təsir etmədiyi kimi, Şuşa şəhərinin də dövlət qoruğu elan edilməsi və bununla bağlı qanunvericilik aktı Şuşanın statusunu dəyişmir. Ümumiyyətlə, rayonların hamısı ilə bağlı ayrı-ayrı statuslar qəbul etməyə ehtiyac yoxdur.

Bir məsələni də nəzərə almalıyıq ki, ermənilərin harada yaşamasından asılı olmayaraq, ərazilərimiz işğal altında olan torpaqlar kimi dəyərləndirilə bilməz. Bu, Azərbaycan torpaqlarıdır. Hazırda Şuşanın kəndlərində yaşayan ermənilər, onların təmsalında digər Azərbaycan vətəndaşları olan erməni kökənli insanlar da görəcəklər ki, həyat harada daha üstündür, insanlara harada daha yaxşı qayğı var, harada yaşamaq daha əlverişlidir və buna da uyğun hərəkət edəcəklər. Ona görə deyirəm ki, biz bu qanunun qiymətini bilməliyik və yüksək dəyərləndirməliyik. Sadəcə, mənə elə gəlir ki, burada daha çox öz əhalimizə və Şuşada işləyəcək insanlarımıza çağırış etməliyik. Çünki açıq-aydın görünür ki, buradakı bərpa-quruculuq işləri, konservasiya və digər proseslər məhz “ağıllı şəhər” konsepsiyasına uyğun şəkildə reallaşdırılacaq. Ona görə də biz, söhbət məmurlardan gedirsə, ağıllı idarəçilik, əhalidən gedirsə,

ağıllı birgəyaşayış qaydası sərgiləməklə, özümüzdən bir çox baxımdan aşağıda dayananlara təkcə hərbi baxımdan deyil, həm də mədəni və sivil baxımdan da nə qədər üstün olduğumuzu göstərməliyik. Bu onun üçündür. Burada söhbət, sadəcə, Şuşanın qoruq elan edilməsindən getmir, mənə elə gəlir ki, bu qanunvericilik layihəsi bütövlükdə Qarabağın dağlıq hissəsinin statusunu müəyyənləşdirir, əbədiləşdirir. O status Azərbaycanın tərkibindədir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sahib müəllim.

Hörmətli Əli müəllim söz istəyir. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Mən Sahib müəllimə xüsusi təşəkkür edirəm. Siz tarixçisiniz, amma hüquqşünas olmasanız da, çıxışınızda çox məntiqlə dəqiq bir izahat gətirdiniz. Keçən dəfə də söylədim, bu qanun Şuşa şəhərinin dövlət qoruğu olması məsələlərini özündə ehtiva edir və bu baxımdan biz Konstitusiyada qoruq daxil, Şuşa şəhərinin idarə olunması ilə bağlı heç bir məsələyə toxunmamışıq, yəni qanunvericilik təşəbbüsü subyektə toxunmayıb. Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş bütün hüquqlar, inzibati məsələlər, şəhərin idarə olunması, bələdiyyə məsələləri, sadəcə, digər qanunvericilik aktları ilə tənzimlənilir. Hazırda Şuşa rayonunun xüsusi nümayəndəsi, Şuşa rayonu üzrə icra hakimiyyəti orqanı var və yeni yaradılan yeganə publik hüquqi şəxs Şuşa Şəhəri Dövlət Qoruğu ilə bağlıdır. Bu publik hüquqi şəxs ancaq qoruq məsələləri ilə məşğul olur, adıçəkilən digər qurumlar idarəetmədə fəaliyyətlərini göstərəcəklər.

İnzibati ərazi ilə bağlı həm Vahid müəllim, həm də Aydın müəllim narahatlıqlarını qeyd etdilər. Bu məsələ də qanunun predmeti deyil. Çünki Şuşa şəhərinin inzibati

sərhədləri ilə bağlı hazırda işlər gedir və o qərar qəbul olunacaq. Biz qanunda, misal üçün, hansı isə kəndi də bura daxil etmirik və ya demirik ki, hazırda Şuşa şəhərinin inzibati ərazisi kiçikdir, biz onu daha böyük görürük və sair. İstənilən halda bu, qanunvericiliyin predmeti deyil.

Nəhayət, hörmətli Erkin müəllimin fikirləri ilə bağlı məsələləri biz onunla komitə çərçivəsində də müzakirə etmişik. Açıq deyim ki, ancaq formal hüquqi yanaşma baxımından “sərəncam” sözünün burada görünməsi barədə mübahisə etmək olardı. Amma Erkin müəllim, özünüz də preambula ilə bağlı yaxşı bir misal çəkdiniz. Orada yazılmış ifadələri, preambulanı bura köçürmək olardı. Amma görün, qanunvericilik təşəbbüsü subyektə necə qısa yol seçib, necə səliqəli bir preambula yazıb. Konstitusiyaya və sərəncama uyğun olaraq yazılmalı idi, sizinlə bu müzakirəni heç aparmazdıq. Tam haqlısınız, o sərəncam oradan çıxardı. Amma burada sərəncama formal istinad verilib ki, sərəncamda adıçəkilən məsələlər buraya köçürülməsin. Nəticədə çox qısa, amma aydın – sərəncamla elan edilmiş Şuşa şəhərinin qorunması, bərpası, öyrənilməsi, inkişafı, təbliğinin hüquqi və təşkilati əsasları – bir cümlə ilə həm sərəncamın, həm də qanunun tam mahiyyəti ortaya çıxır. Amma buna baxmayaraq, fikirlərinizi yenə də qanunvericilik təşəbbüsü subyektinə çatdıracağam. Sadəcə, ona görə söylədim ki, onların fikirləri ilə fikrimiz tamamilə eynidir. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Qənirə xanım, buyurun.

Q.Paşayeva. Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlarım, mən qanun layihəsini dəstəkləyən bütün həmkarlarıma təşəkkür edirəm və səsləndirilən təkliflər çox önəmli olsa da, bunlar birbaşa bu qanunun predmeti deyil. Mən daha

çox bunu vurğuladım ki, qanunvericilik təşəbbüsü ilə çıxış edən orqanda bu təkliflərin gələcəkdə, qanunun icrası istiqamətində addımlar atılanda mütləq nəzərə alınacağını vurğulayıblar. Burada hökumət üzvlərimiz də var və inanırıq ki, səsəndirilən önəmli təkliflər nəzərə alınacaq.

Burada hörmətli həmkarım Qüdrət müəllim dedi. Mən bu barədə çox ətraflı, geniş, təkrar izahat vermədim, çünki birinci oxunuşdan sonra biz Qüdrət müəllimlə söhbət etdik və bu məsələlər ətrafında müəyyən fikirləri də vurğuladıq ki, dövlət qoruğuna giriş-çığışın tənzimlənməsi yeni bir təcrübə deyil. Bizdə İçərişəhər dövlət qoruğuna, ümumiyyətlə, dövlət qoruqlarına giriş-çığışın tənzimlənməsi qaydaları hər zaman var və təbii ki, Şuşa Şəhər Dövlət Qoruğunda da, – artıq Şuşa şəhəri dövlət qoruğudur, – bu proses həyata keçiriləcək. Bu, insanlarımızın Şuşaya gedib-gəlməsinə hər hansı bir maneə və əngəl olmayacaq. Sadəcə, dövlət qoruğuna giriş-çığışda müəyyən tənzimləmələrin aparılması vacibdir və bu, bütün dünyada tətbiq olunan bir məsələdir. Amma bunu yanlış anlaşılma olmasın deyə təkrar vurğulayıram. İnsanlarımızın Şuşa şəhərinə gedib-gəlməsinə nə maneə, nə də əngəl olacaq. Artıq bütün işlər görülüb.

Digər məsələ. Hörmətli Qüdrət müəllim xatırlayırsa, biz bunu da vurğuladıq. Şuşada hüquq mühafizə orqanlarından kənarında olan orqanlar, məsələn, yangınsöndürmə, xilasetmə, tibb məntəqələri, təbii ki, olacaq. Söhbət idarəetmədən gedir, yəni KOB, ASAN, DOST inzibati binaları idarəetmənin səmərəliliyini artırmaq üçündür. Yoxsa təbii ki, burada tibb məntəqəsi, yangınsöndürmə xidməti, xilasetmə xidməti də olacaq, hamısı orada fəaliyyət göstərəcək.

Üçüncü məsələ. Hörmətli Əli müəllim bu məsələlərə birinci oxunuşda çox geniş cavab verdiyi üçün mən

bunlara qayıtmaq istəmədim. Çünki birinci oxunuş zamanı Əli müəllim preambula ilə bağlı da geniş izahat vermişdi və təkrar da izahat verildi. Amma təbii ki, bu, yenə qanunun müəllifi olan qurumla müzakirə olunur. Sadəcə, demək istəyirəm ki, əslində, Şuşa icra hakimiyyəti ləğv olunmayıb, bu gün də fəaliyyət göstərir. Əli müəllimin söylədiyi kimi, burada söhbət daha çox Şuşa Şəhər Dövlət Qoruğunun idarəçilik mexanizmlərindən gedir.

Təbii ki, bütün təkliflər çox dəyərli idi. Biz üçüncü oxunuşa qədər bu məsələləri diqqətdə saxlayacağıq. Həmkarlarımızın əlavə sualları varsa, onları da dinləyib, tək-tək aydınlıq gətirmək üçün əlimizdən gələni edirik. Bizim hər iki oxunuş zamanı həm komitələrdə, həm də plenar iclasda gördüyümüz odur ki, bütün insanlarımız, millət vəkillərimiz bu qanun layihəsini yüksək səviyyədə dəstəkləyirlər.

Mən bir şeyi vurğulayıram ki, insanlarımız arasından da çox müsbət rəylər gəlir. Elə insanlar var, bir fondun yaradılmasını çox istəyirlər ki, onlar da qatqıda bulunsunlar. Bu fondun varlığı Şuşa şəhərinin bərpa-sında, qorunmasında, inkişafında bizim birlik gücü ilə bu işləri daha sürətlə aparmağımıza imkan yaradacaq. Ona görə bütün həmkarlarımı səs verməyə çağırıram. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qənirə xanım.

Mən görürəm, Siyavuş müəllim də yazılıb.

Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar, doğrudan da, qanun layihəsi mükəmməl hazırlanıbdır. Təbii, bu, belə bir sahə ilə bağlı qəbul edilən ilk qanun layihəsidir. Ona görə orada çatışmayan cəhətlər ola bilər və gələcək fəaliyyətdə bu özünü göstərəcəkdir. O baxımdan hesab edirəm ki, burada gös-

tərilən məsələlər praktikada öz əksini tapdıqdan sonra biz əlavə və dəyişikliklərimizi edəcəyik.

Bir-iki məsələ ilə əlaqədar fikrimi bildirmək istəyirəm. Burada, təbii ki, Qüdrət müəllim dedi. Mən də bunun tərəfdarıyam. Komitədə də bu məsələni qeyd etdim. Orada biz konkretliyə getməyə bilərik. Tutaq ki, hüquq mühafizə orqanları, KOB, ASAN. Qeyd olunur ki, burada fəaliyyət göstərəcək strukturlar müvafiq icra hakimiyyəti tərəfindən müəyyənləşdirilir. Məsələn, sabah orada, məsələn, mədəniyyət şöbəsi lazım olsa, cənab Prezidentin sərəncamı ilə mədəniyyət şöbəsi yarana bilər. Yaxud səhiyyə şöbəsi, ali məktəb yarana bilər. Biz çərçivəyə salırıq ki, bunlardan artıq ola bilməz və bunların inzibati binası olmalıdır. Gəlin, bunu bir balaca açıq qoyaq ki, gələcəkdə orada dəyişiklik etmək imkanları mümkün olsun. Elə bir şey ortaya çıxar ki, icra hakimiyyəti, bələdiyyə – sabah bunlara ehtiyac duyula bilər. Burada Şuşa ilə İçərişəhəri müqayisə etdilər. İçərişəhər Səbail rayonunun bir hissəsidir. Dünyanın hər yerində belə hissələr var. Bu, aydın məsələdir. İçərişəhər bütün Səbail rayonunu əhatə etmir, amma burada Şuşanın özü bütövlükdə qoruq elan olunur. Orada sayı 20 mindən çox olan əhali yaşayacaq. Bu əhalinin təminatı, müxtəlif sahələrə müraciəti, onların iş sistemini və digərlərini qeyd etməliyik.

Burada əhalinin köçürülməsi ilə əlaqədar komitələrdə də məsələ qaldırıldı. Mən hesab edirəm ki, burada ayrışikliyə yol vermək olmaz. İşğaldan azad olunan ərazilərimizə hansı formada, hansı status əsasında insanlar köçürüləcəksə, Şuşada da bu, həmin qaydada olmalıdır. Təşəkkür edirəm, səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Siyavuş müəllim.

Mən sözü yenə də Əli müəllimə verəcəyəm. Bildiyimə

görə, bu məsələ ilə bağlı müzakirələr olmuşdur.

Əli müəllim, yenə də xahiş edirəm, münasibət bildirin.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, hörmətli Sahibə xanım. Qanunda aydın yazılmış məsələlər üzərindən heç kəsdə narahatlıq yaranmasın deyə söz aldım.

Hörmətli Siyavuş müəllim, o dediyiniz formalaşma ilə bağlı məsələ elə qanunun 13.1-ci maddəsində məhz Siz deyən kimidir: “Şuşa Şəhəri Dövlət Qoruğunun ərazisində dövlət orqanları tərəfindən fiziki və hüquqi şəxsə göstərilən xidmətlər müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanda və ya elektron qaydada təşkil edilir”. Ola bilsin, çaşdırıcı məqam ondan ibarətdir ki, arayışda ASAN və hüquq mühafizə orqanları yazılır. Bu, sadəcə, arayışdır, məlumat üçündür. Amma qanunun özündə məhz siz deyən kimidir, müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarıdır.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Hörmətli həmkarlar, müzakirələr bitdi. Düşünürəm ki, ikinci oxunuşda bu qanun layihəsi geniş müzakirə olundu. Ona görə də biz artıq səsvermələrə keçirik. Bildiyiniz kimi, ikinci oxunuşda qanun layihəsini gərək maddələr üzrə səsə qoyaq. Burada 15 maddə var. Mən onları beş-beş səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, diqqətli olun. Xahiş edirəm, 1–5-ci maddələrin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.35 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 5 maddə qəbul edildi. İndi isə, xahiş edirəm, növbəti beş maddəyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.55 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, bu maddələr də qəbul edildi. Xahiş edirəm, 11–15-ci maddələrə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.56 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Nəhayət, biz qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoymalıyıq. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.56 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, biz növbəti məsələyə keçirik. Gündəliyin 2-ci məsələsi Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsidir. Layihə birinci oxunuşda müzakirə ediləcəkdir. Qeyd edirəm ki, “Büdcə sistemi haqqında” Qanunda müəyyənləşdirilmiş qaydaya uyğun olaraq, qanun layihəsi mayın 15-dək Milli Məclisə təqdim edilmişdir. Eləcə də Hesablama Palatasının rəyi vaxtında hazırlanıb Milli Məclisə təqdim olunmuşdur. Bütün bu sənədlər, qanun layihəsi və dövlət büdcəsinin icrasına dair hesabat, Hesablama Palatasının rəyi sizə paylanmışdır. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri hörmətli Tahir Mirkişiliyə söz vermək istəyirəm.

Tahir müəllim, buyurun. Tahir müəllim, bura keçə bilərsiniz.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.*

Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət təmsilçiləri və media nümayəndələri! Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında

qanun layihəsi “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikasının tələblərinə tam uyğun olaraq, Milli Məclisə təqdim edilmişdir. Həm layihə, həm də hesabat tələb olunan məlumatları əhatə edərək qanunda müəyyən olunmuş qaydada tərtib olunmuşdur. 2020-ci ilin dövlət büdcəsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi strateji inkişaf prioritetləri və sosial-iqtisadi siyasət istiqamətləri ilə uzlaşdırılaraq qlobal və milli iqtisadiyyatda gedən proseslərin, COVID-19 pandemiyasının və Vətən müharibəsinin icmal və dövlət büdcələrinin əsas parametrlərinə ehtimal olunan təsirləri nəzərə alınmaqla çevik formada icra olunmuşdur.

Qanun layihəsi və hesabat tərəfimizdən Hesablama Palatasına rəy üçün təqdim edilmişdir və bu rəy Palata tərəfindən Milli Məclis üzvlərinə təqdim edilmişdir. Əlavə olaraq Maliyyə Nazirliyi tərəfindən dövlət investisiya xərclərinin ünvanlı strukturu da komitəyə təqdim edilmişdir. Təqdim olunmuş sənədlər İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin 24 may tarixli iclasında ətraflı şəkildə müzakirə edilmişdir. İclasda Maliyyə və İqtisadiyyat nazirlikləri, Hesablama Palatası, Dövlət Vergi Xidməti, Dövlət Gömrük Komitəsi nümayəndələrinin iştirakı ilə dövlət büdcəsinin icrasının əsas parametrləri, 2020-ci ilin makroiqtisadi göstəriciləri ətraflı müzakirə edilmişdir.

Hörmətli həmkarlar, 2020-ci il hər şeydən əvvəl möhtərəm Prezident cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikasının dövlətçilik və müstəqillik tarixinə işğal altında olan ərazilərin azad edilməsi, işğalçı Ermənistan üzərində qazanılan möhtəşəm hərbi, siyasi, iqtisadi qələbə ili kimi həkk olunmuşdur. Bu qələbə uzun illər ərzində ardıcıl olaraq böyük işgüzarlıq, peşəkarlıq və ən əsası milli birlik hesabına Azərbaycanın bütün resurs-

larının bir dəmir yumruq kimi birləşib düşmənlərimizin məğlub edilməsi ilə mümkün olmuşdur. Bu qələbə indiyə qədər görülmüş və indidən sonra görülməyə işlərin ən böyüyüdür.

2020-ci ilin əvvəlindən başlayaraq dünyada COVID-19 pandemiyasının sürətlə yayılması iqtisadi fəallığın zəifləməsinə, qlobal məcmu tələbin daralmasına və qaydasız oyun şərtlərinin yaranmasına səbəb olmuşdur. Dünya neft bazarında qiymətlərin kəskin ucuzlaşması iqtisadi böhranın əhatəliyini və kəskinliyini daha da artırmışdır. 2020-ci ilin iyun ayından başlayaraq Ermənistan Respublikasının işğalçı qüvvələrinin ölkəmizə qarşı müntəzəm təxribatları sonda Vətən müharibəsinin başlamasına gətirib çıxarmışdır. Belə bir şəraitdə Azərbaycanın iqtisadi və maliyyə resursları, onların səmərəli idarə olunması hər üç cəbhədə öz müsbət nəticəsini göstərmişdir. Pandemiyanın Azərbaycan iqtisadiyyatına mümkün mənfi təsirlərinin azaldılması, əhalinin sosial rifahının qorunması və iqtisadi inkişafın davamlılığının təmin edilməsi üçün dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərlə ölkə iqtisadiyyatının tənəzzül fazasına daxil olmasının qarşısının alınması mümkün olmasa da, onun daha kəskin enişinin qarşısı alınmışdır.

2020-ci ilin dövlət büdcəsinin dürüstləşməsi zamanı büdcə mexanizmlərinin təkmilləşməsi və xərclərin artırılması, əhəmiyyətli miqyasda iqtisadi və sosial dəstək paketlərinin hazırlanması və icra olunması, iqtisadiyyatın lazımi resurslara malik olması və bütün bu tədbirlərin dövlət başçısının daim diqqətində olması iqtisadiyyatı kəskin şoklardan qorumuşdur. İl ərzində dünya neft bazarında qiymətlərin kəskin ucuzlaşması iqtisadi böhranın əhatəliyini və kəskinliyini daha da artırmışdır. Böhran dünya əmtəə qiymətlərinin enerji sektorunda 18,3 faiz ucuzlaş-

ması, qeyri-enerji sektorunda 16,1 faiz bahalaşması, dünya ərzaq qiymətlərinin 6,5 faiz yüksəlməsi, neftin qiymətinin isə 33 faiz düşməsi ilə müşayiət olunmuşdur. 2020-ci ildə ölkəmizdə ümumi daxili məhsul real ifadədə 4,3 faiz, o cümlədən qeyri-neft sektoru üzrə əlavə dəyər istehsalı 2,6 faiz, neft sektorunda isə 7 faiz azalmışdır. Lakin qeyri-neft ÜDM-in tərkibində aparıcı rola malik olan kənd təsərrüfatı üzrə 1,9 faiz, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı üzrə 4,6 faiz, informasiya, rabitə sektoru üzrə 0,6 faiz, sənayenin qeyri-neft sektorunda məhsul istehsalı üzrə isə 12,5 faiz artım qeydə alınmışdır.

Həmçinin 2020-ci ildə ölkəmizdə inflyasiyanın səviyyəsi 2,8 faiz, neftin 1 barelinin orta illik qiyməti isə 43,7 dollar təşkil etmişdir.

Hesabat ilində izlənen mürəkkəb global iqtisadi konyunktur ölkə üzrə ticarət dövriyyəsinə təsir etmiş, cari əməliyyatlar hesabı üzrə kəsir qeydə alınmış, neft sektoru üzrə profisitın azalması Dövlət Neft Fondunun mənfəət neftinin və qazının satışından daxilolmalara əhəmiyyətli təsir göstərmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, 2020-ci ilin büdcə dürüsləşməsi zamanı bizə təqdim olunan zərfdə ümumi daxili məhsulun real ifadədə 5 faiz azalacağı, inflyasiyanın 4,6 faiz olacağı proqnozlaşdırılmış, hesablamalar neftin 1 barelinin qiymətinin 35 dollar səviyyəsi ilə aparılmışdır. Real vəziyyətin proqnozlardan daha əlverişli olması, bir tərəfdən, dövlət büdcəsinin icrası üçün mühüm dəstək olmuş, digər tərəfdən, büdcə parametrlərinin sürətli icrası da daha bədbin iqtisadi ssenarilərin qarşısını almışdır. Ümumiyyətlə, 2020-ci ilin ağır və gözlənilməz şəraiti təcili və təxirəsalınmaz qərarların qəbulunu labüd etmiş, dövlət maliyyə idarəetməsində çevik qərarların qəbul edilməsi zərurətini yaratmışdır. Məhz bu

səbəbdən də dürüstləşmiş 2020-ci ilin büdcəsində büdcə qaydasının tətbiqi dayandırılmış, iqtisadiyyatda daha pis, hətta mən deyərdim ki, faciəvi situasiyanın qarşısını almaq üçün adekvat addımlar atılmışdır.

Gözlənilməyən COVID-19 pandemiyası ilə mübarizə və onun gətirdiyi fəsadların aradan qaldırılması büdcənin icrasına da təsir etmiş, pandemiya öncəsi dövrdə prioritet hesab edilən istiqamətlər hesabat ilində öz aktuallığını itirməklə sosial məzmunlu xərclərin yüksəldilməsini labüd etmiş, bu məqsədlə hökumət tərəfindən bir sıra istiqamətlər üzrə xərclər artırılmışdır. Təcili şəkildə atılan fiskal addımlar həm əhali, həm də biznes üçün pandemiyanın doğurduğu fəsadların minimallaşdırılması məqsədi daşımış, bu addımların əsas mənbəyi kimi çıxış edən dövlət büdcəsi maliyyələşməni təmin etmək üçün əlverişli performansla sahib olmuşdur. Müharibə şəraiti, döyüşün maliyyələşdirilməsi, şəhid ailələrinə, əsgər və zabıtlərə qayğının artırılması, işğaldan azad edilən ərazilərin bərpası dövlət büdcəsinin icrası qarşısında mühüm hədəflərdən olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, bu hədəflərdən bir çoxu əvvəlcədən proqnozlaşdırıla bilinməyən, lakin icrası zamanı təcili tədbirlərin görülməsini tələb edən hədəflər olmuşdur. 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin gəlirləri 24 milyard 124 milyon manat proqnoza qarşı 24 milyard 681 milyon manat təşkil etmişdir. Proqnozla müqayisədə 557 milyon manat və ya 2,3 faiz çox icra olunmuşdur. 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin xərcləri isə 27 milyard 492 milyon manata qarşı 26 milyard 416 milyon manat və ya 96,1 faiz icra edilmişdir.

Bununla yanaşı, qeyd etmək lazımdır ki, funksional təsnifatın bölmələri üzrə xərclərin icrasının təhlili göstərir ki, bir sıra xərclərin dövlət büdcəsində icrasının səviyyəsi

99,1 faizə qədər çatmışdır.

Eyni zamanda, qeyd etməliyəm ki, büdcə gəlirləri üzrə vergi və gömrük orqanları üzrə 2020-ci ilin proqnozlarının, ümumilikdə, artıqlaması ilə yerinə yetirilməsinə baxmayaraq, bəzi tədiyyə növləri üzrə proqnozlar kəsirlə icra olunmuşdur. Dövlət büdcəsinin gəlirlərini təmin edən əsas fiskal qurumların (vergi və gömrük orqanları üzrə ümumilikdə) cari və əsaslı xərclərinin ödənilməsinə ayrılmış vəsaitlərin yığıma qarşı faiz nisbəti 2019-cu illə müqayisədə 0,6 faiz artaraq 2,9 faizə yüksəlmişdir. Pandemiya səbəbindən iqtisadi aktivliyin və əhalinin hərəkətinin məhdudlaşdırılması, eləcə də sosial ünsiyyətin məsafədən və təmassız qaydalarla həyata keçirilməsinin təşviq olunması nağdsız ödənişlərin həcmının əhəmiyyətli artımı ilə nəticələnmişdir ki, bu da son nəticədə vergilərin bəyan olunması və yığılması prosesinə müsbət töhfəsini göstərmişdir.

2020-ci il ərzində POS-terminallar vasitəsi ilə ölkədaxili nağdsız ödənişlərin həcmi 2 milyard 172 milyon manat, elektron ticarət vasitəsi ilə ölkədaxili əməliyyatların həcmi isə 3 milyard 670 milyon manat təşkil etməklə, 2019-cu illə müqayisədə müvafiq olaraq POS-terminallar üzrə 63 faiz, elektron ticarət üzrə 25 faiz artmışdır. Eyni zamanda, fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən nağd qaydada bank hesablarından çıxarılmış pul vəsaitlərinin 2020-ci ildə təqribən 4 milyard manat həcmində olması və bu rəqəmin 2020-ci ilin proqnozundan isə 17,6 faiz çox olması bu sahədə görüləcək işlərin hələ çox olduğunu deməyə əsas verir.

Sosialyönümlü xərclərin 2020-ci ildə dövlət büdcəsində icrası xərclərin 36,5 faiz və ya 9,6 milyard manat həcmində olmuşdur. Ümumiyyətlə, son 5 il ərzində sosialyönümlü xərclərin dövlət büdcəsinin xərclərində xüsusi

çəkisi natural ifadədə 3,5 milyard manat və ya 1,6 dəfə artmışdır.

2020-ci ilin dövlət büdcəsindən 1,7 milyard manatlıq səhiyyə xərclərinin icrası təmin olunmuşdur. İcbari tibbi sığortanın fəaliyyətini təmin etmək məqsədi ilə dövlət büdcəsindən 950 milyon manat vəsaitin icrası təmin edilmişdir. Ölkədə koronavirus (COVID-19) pandemiyası ilə mübarizə tədbirləri üçün 2 milyard manata yaxın vəsaitin icrası təmin olunmuşdur. Bu vəsaitdən sahibkarların dəstəklənməsi üçün 460 milyon, əhaliyə birdəfəlik ödəniş üçün isə 450 milyon manat vəsait icra edilmişdir.

Xarici və daxili dövlət borcları üzrə icra vəziyyəti müəyyən edilmiş limiti keçməmişdir. Bütövlükdə, Azərbaycanın xarici dövlət borcu 8,8 milyard ABŞ dolları və ya 2020-ci il üzrə ümumi daxili məhsulun 20,7 faizini təşkil etmişdir.

2020-ci ilin dövlət büdcəsində 1 milyard 734 milyon manat məbləğində kəsir yaranmışdır ki, bu da proqnoza nisbətən 1,6 milyard manat və ya 2 dəfəyə yaxın azdır. Kəsirin maliyyələşməsində büdcə zərfində təqdim edilmiş mənbələrdən istifadə edilmişdir.

Hörmətli həmkarlar! Təqdim olunan hər bir hesabat həm də gələcək fəaliyyətin təkmilləşməsi baxımından da böyük əhəmiyyət kəsb edir. 2020-ci ildə dövlət büdcəsinin icrası zamanı bəzi çatışmazlıqlar müəyyən edilmiş və bu çatışmazlıqlar tərəfimizdən müxtəlif icra orqanları ilə ətraflı şəkildə müzakirə edilmişdir. Eyni zamanda, Hesablama Palatası tərəfindən təqdim olunmuş rəydə göstərilən arqumentlər müvafiq icra orqanları ilə ətraflı müzakirə olunaraq təhlil edilmişdir. Bu təhlillərin nəticəsi olaraq rəydə göstərilmiş arqumentlərin bir hissəsi İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi tərəfindən doğru sayılma-

yaraq qəbul edilməmişdir. Ümumiyyətlə, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində aparılmış təhlillər və müxtəlif müzakirələr o qənaətə gəlməyə imkan verir ki, büdcə gəlir və xərclərinin planlaşdırılması və qüsursuz icrası üçün “Büdcə sistemi haqqında” Qanunun təkmilləşməsinə və ya yeni, daha çevik büdcə məcəlləsinin qəbuluna, maliyyə intizamının daha da gücləndirilməsinə, geniş innovativ həllərin tətbiqinə ehtiyac vardır.

Son zamanlar da dünyada böhran hallarının tez-tez baş verməsi il ərzində çevik qərarların verilməsini tələb edir ki, bu da bir çox hallarda klassik planlama prinsiplərinin və yanaşmalarının yenilənməsini tələb edir. Biz bu istiqamətdə hökumət və Milli Məclis əməkdaşlığının daha da gücləndirilməsini faydalı sayırıq.

Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar! Beləliklə, 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası əsas dövlət və sosial vəzifələrinin həyata keçirilməsi, Vətən müharibəsində qələbənin təmin olunması, əhalinin sosial müdafiəsinin daha da yaxşılaşdırılması, ölkədə makroiqtisadi sabitliyin qorunması, COVID-19 pandemiyası ilə mübarizə və iqtisadi subyektlərin dəstəklənməsi öz müsbət rolunu oynamışdır. Bütün bunları nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təqdim olunmuş 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsini dəstəkləməyinizi xahiş edirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, bilirsiniz ki, bu gün buraya dəvət olunan şəxslər var. Mən onların adlarını çəkmək istəyərdim. Hörmətli Samir Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri, Sevinc Həsənova, Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini, İsmayıl Hüseynov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi

sədrinin birinci müavini, Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat və maliyyə-kredit siyasəti şöbəsinin müdiri, Vüqar Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri, Natiq Şirinov, İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidmətinin baş idarə rəisi, Fazil Fərəcov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri və Fikrət Şirinov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən sözü hörmətli Samir Şərifova verirəm. Samir müəllim, buyurun.

S.Şərifov, *Azərbaycan Respublikasının maliyyə naziri*.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəklləri, xanımlar və cənablar! 2020-ci il dövlətçiliyimizin ən şanlı və qürurverici ili kimi tarixə həkk olunub. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə XXI əsrin ən müasir döyüş strategiyasının tətbiqi və rəşadətli Azərbaycan Ordusunun şücaəti sayəsində 44 günlük müharibə nəticəsində işğalçı Ermənistanın üzərində parlaq qələbə qazanılmış, 30 ilə yaxın işğala son qoyulmuş, işğal altında olan torpaqlarımızın azad olunması təmin edilmiş, ölkəmizin və Qarabağın həyatında yeni şərəfli səhifə açılmışdır. Bununla yanaşı, qeyd olunmalıdır ki, ötən ilin əvvəlindən başlayaraq ölkə iqtisadiyyatı ağır sınağa çəkilərək iki xarici şokla üzləşmişdir. İlk növbədə koronavirus pandemiyası ilə bağlı problemlər və iqtisadiyyatın yeni reallıqlara uyğunlaşması şoku, digər tərəfdən isə dünya bazarında xam neftə tələbatın azalması, bunun nəticəsində neft və neft məhsullarının qiymətlərinin kəskin şəkildə aşağı düşməsi və bu prosesin qarşısının alınması üçün ölkəmizin də iştirak etdiyi “OPEK+” çərçivəsində neft istehsalının

əhəmiyyətli dərəcədə azalması üzrə öhdəliklərin götürülməsi olmuşdur. Qeyd olunan proseslər ölkə iqtisadiyyatına olduqca mənfi təsir göstərməklə, illik ümumi daxili məhsulun azalmasını şərtləndirmiş, dövlət və icmal büdcələrinin gəlirlərinin formalaşması, eyni zamanda, dövlət büdcəsinin xərc strukturunda əhəmiyyətli dəyişikliyin aparılması zərurətini yaratmışdır. Bunları nəzərə alaraq, dövlət və icmal büdcələrinin dürüstləşdirilməsinə gedilməsi qaçılmaz olmuşdur. Bununla əlaqədar hörmətli Milli Məclis üzvləri tərəfindən müvafiq qanun layihəsi ötən ilin yayında dəstəklənmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, iqtisadi baxımdan ötən il bütün dünya ölkələri üçün ağır bir il kimi yadda qalacaq. Dünya üzrə qlobal iqtisadi artım göstəricisi 2019-cu illə müqayisədə 3,3 faiz-bənd azalmışdır. Bu göstəricilərin bir hissəsinin bir qədər yuxarı olması, əsasən, Cənub-Şərqi Asiya dövlətlərində iqtisadi tənəzzülün templərinin daha aşağı olması ilə bağlıdır. Yəni daha dəqiq desək, inkişaf etmiş digər ölkələrdən daha yaxşı olmuşdur.

Pandemiyanın yaratdığı keyfiyyətə yeni sosial və iqtisadi davranış mühitinin xüsusiyyətləri, əhalinin həssas sosial qruplarına, sahibkarlıq subyektlərinə, kiçik və orta biznesə, səhiyyə sahəsinə, dövlət şirkətlərinə dövlətin maliyyə dəstəyinin göstərilməsi və digər dövlət ehtiyacları, dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı formalaşmış yeni çağırışlara dövlət tərəfindən çevik cavab verilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin tapşırığına əsasən hökumət tərəfindən kompleks sosial-iqtisadi tədbirlər proqramı hazırlanmış, ölkə Prezidenti tərəfindən qəbul edilmiş və onun dərhal icrasına başlanmışdır. Bütün bunlar əlavə maliyyə təminatının yaradılması məsələlərində gündəmə gəlmişdir.

Qeyd olunduğu kimi, dövlət və icmal büdcələrinin xərclərinin prioritetliyi və ünvanlılığı artırılmaqla optimallaşdırılması həyata keçirilmiş, yaranmış vəziyyətə uyğun yeni ehtiyacların maliyyələşdirilməsi, dövlət büdcəsinin gəlir və xərcləri arasındakı tarazlığın təmin edilməsi kimi mənfi iqtisadi meyillərə əks kontrtsiklik büdcə siyasətinin həyata keçirilməsi barədə qərarlar qəbul edilmiş, dövlət və icmal büdcələrinə müvafiq korreksiyalar edilmişdir. Yerli gəlirlərin və vergi rüsumlarının daxilolmalarının azalması Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfertin məbləği ilə bərpa edilmişdir. Bununla da dövlət büdcəsinin xərcləri və kəsirlərinin dürüsləşməsi də həyata keçirilmişdir.

Görülmüş tədbirlər nəticəsində hesabat ilində götürülmüş bütün sosial öhdəliklərin vaxtında və tam həcmdə yerinə yetirilməsi ilə yanaşı, yeni yaranmış reallıqlara müvafiq olaraq, pandemiya şəraitində işləyən tibb işçilərinə xüsusi əlavələr ödənilmiş, eyni zamanda, pandemiya zamanı zərər çəkən sahələrin dəstəklənməsinin həyata keçirilməsi nəticəsində pandemiyanın ölkə iqtisadiyyatına və əhəlinin sağlamlığına və sosial-iqtisadi vəziyyətinə təsirinin əhəmiyyətli endirilməsinə nail olunmuşdur. Pandemiyanın yaratdığı problemlərə baxmayaraq, ordu quruculuğu və hərbi potensialın gücləndirilməsi sahəsində məqsədyönlü işlər hesabat ilində də davam etdirilərək onların maliyyələşdirilməsi təmin olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin iqtisadiyyatın idarə olunması istiqamətində atdığı çevik addımlar, həyata keçirilən qabaqlayıcı və tənzimləyici tədbirlər, habelə əvvəlki illərdə ölkəmizdə yaradılmış maliyyə ehtiyatlarından, əsasən, Dövlət Neft Fondunun vəsaitlərindən istifadə edilməsi

dünya iqtisadiyyatında baş verən proseslərin ölkə iqtisadiyyatında yarada biləcəyi mənfi fəsadların əhəmiyyətli dərəcədə neytrallaşdırılmasına imkan vermişdir. Hörmətli Tahir müəllimin qeyd etdiyi kimi, görülən tədbirlər hesabına ölkə iqtisadiyyatında müşahidə olunan tənəzzülün qarşısını tam almaq mümkün olmasa da, onun daha kəskin fazaya keçməsinin qarşısının alınmasına nail olunmuşdur.

Qeyd olunduğu kimi, proqnozlaşdırılan ümumi daxili məhsulun 5 faiz azalması əvəzinə 4,3 faiz azalmaya nail olunmuşdur. Bu da məhz hökumət tərəfindən reallaşdırılan pandemiya ilə mübarizədə səhiyyə və sosial iqtisadi dəstək tədbirləri hesabına baş vermişdir. Eyni zamanda, qeyd olunmalıdır ki, monetar və fiskal siyasətin sıx əlaqələndirilmiş şəkildə həyata keçirilməsi nəticəsində manatın məzənnəsinin sabitliyi qorunmuşdur. Yadıңызdadırsa, pandemiyanın dünya iqtisadiyyatına təsir göstərdiyi ilk aylarda Azərbaycanın valyuta bazarında da xeyli gərginlik yaşanırdı. Mart ayında rekord olaraq Mərkəzi Bank tərəfindən valyuta satılmışdır. Bununla da daxili valyuta bazarında sabitlik bərqərar olunmuşdur.

Qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan dövlətinin pandemiya ilə mübarizə istiqamətində 2020-ci il ərzində gördüyü tədbirlər beynəlxalq maliyyə qurumları tərəfindən də izlənilir və bununla bağlı müvafiq təhlillər aparılır. Qeyd etməliyəm ki, bu yaxınlarda Beynəlxalq Valyuta Fondunun Nizamnaməsinin IV maddəsi çərçivəsində Azərbaycan hökuməti ilə başa çatmış məsləhətləşmələri nəticəsində Beynəlxalq Valyuta Fondu Azərbaycan hökumətinin COVID-19 pandemiyasına qarşı keçirdiyi mübarizə tədbirləri, o cümlədən xəstəliyin yayılma sürətinin azaldılması və insan həyatının qorunması istiqamətində gördüyü tədbirləri, səhiyyə və iqtisadiyyat sahələrinə verdiyi

dəstəyi, koronavirus infeksiyasının ağır fəsadlarının qarşısının alınmasında, ölkənin həssas qrupuna aid vətəndaşların pandemiyanın mənfi təsirlərindən qorunmasında verilən yardımın mühüm rolunu vurğulamışdır və hökumətin keçirdiyi tədbirləri çevik və adekvat qiymətləndirmişdir. Dünyanın bir sıra aparıcı reyting agentlikləri Azərbaycan Respublikasının kredit reytinglərini qiymətləndirməsi zamanı da həmin qiymətləndirmələri işıqlandırmışdır və bildiyiniz kimi, Azərbaycan kredit reytingində bir pillə artıma nail olmuşdur. Bu da göstərir ki, 2020-ci ilin ağır iqtisadi fəsadlarına baxmayaraq, ölkəmizin kredit reytingində müsbət dəyişiklik baş vermişdir.

Dövlət və icmal büdcələrinin icrasına dair Tahir müəllim bir sıra rəqəmləri səsləndirdi. Hesab edirəm ki, onların təkrar olunmasına, yəqin ki, zərurət yoxdur. Lakin mən bir sıra məsələlərə, qısaca da olsa, münasibət bildirmək istərdim.

Qeyd olunduğu kimi, ötən il ərzində dövlət büdcəsinin xərclərinin kəskin optimallaşdırılması həyata keçirilmişdir və nəticədə bir sıra sahələrdə xərclərin kifayət qədər azaldılmasına nail olunmuşdur. Həmin sahələrdə malların və işlərin xidmətlərinin satınalması üzrə, dəftərxana, mətbəə, yanacaq, sürtkü, yumşaq inventar, kommunal xidmətlər üzrə, bir sıra hallarda, cari təmir, rabitə xərcləri – bu istiqamət üzrə 431,1 milyon manat qənaət olunmuşdur. Bir sıra hallarda isə qeyri-maliyyə aktivləri üzrə 206 milyon manat, əsasən, investisiya proqramlarının həyata keçirilməsinə nail olunmuşdur.

Ümumiyyətlə, qeyd olunduğu kimi, dövlət büdcəsi xərclərinin icrası 96,1 faiz təşkil etmişdir, 1 milyard 75 milyon vəsait istifadə olunmamışdır. Bunun da əsas səbəbi bizim Vətən müharibəsində qələbəmizdən sonra

Azərbaycan Respublikası rəhbərliyinin bir sıra xərclərə qənaət edilməsi və 2021-ci ildə möhtəşəm yenidənqurma və bərpa proseslərinin maliyyələşdirilməsi üçün onlardan istifadə edilməsi qərarı ilə bağlı olmuşdur.

Strukturuna görə, xərclərin 16 milyard 657 milyon manatı və ya 61,1 faizi cari xərclərə, 8 milyard 33 milyon manatı və ya 30,4 faizi əsaslı xərclərə, 1 milyard 726 milyon manatı və ya 6,5 faizi dövlət borcuna və öhdəliklərinə xidmətlə bağlı xərclərə yönəldilmişdir.

Qeyd olunduğu kimi, hesabat ilində dövlət büdcəsinin sosialyönümlü xərcləri ümumi dövlət büdcəsinin xərclərinin 33,3 faizinə çatmışdır və ya 8 milyard 805 milyon manat təşkil etmişdir. 2019-cu illə müqayisədə bu, 2 milyard 261 milyon manat və ya 34,5 faiz çoxdur.

Koronavirus pandemiyası ilə mübarizə tədbirlərinə dair proqramın icrasına 1 milyard 970 milyon manat vəsait istifadə olunmuşdur. Burada səhiyyə tədbirləri üzrə xərclər 613 milyon manat təşkil etmişdir. Zəruri tibb ləvazimatlarının, avadanlıqlarının və dərman vasitələrinin alınmasına 248 milyon manat, koronavirusla mübarizə tədbirlərində iştirak edən tibb işçilərinə əlavələrin ödənilməsi üçün 186 milyon manat, çarpayılıq fondunun artırılması və ixtisaslaşmış xəstəxanaların fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün 113 milyon manat, karantin müəssisələrində karantin nəzarətinə götürülmüş şəxslərə zəruri xidmətlərin göstərilməsi üçün 21 milyon manat vəsait sərf olunmuşdur. Eyni zamanda, modul tipli xəstəxanaların əlavə korpuslarının saxlanması, ölkədaxili uçuşlarla bağlı sərnişinlərin testlərdən keçirilməsi və ümumiyyətlə, test dəstlərinin saxlanması üçün 45 milyon manat vəsait istifadə olunmuşdur.

İqtisadi sferada fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektlərinə dəstək üzrə xərclərə 813 milyon manat vəsait

yönəldilmişdir. Bu vəsaitin böyük bir hissəsi pandemiya-dan zərər çəkmiş sahələrdə fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektlərinə dəstək məqsədi ilə ayrılan vəsait idi. Bu məqsədlərə 269 milyon manat vəsait verilmişdir və bu, 243 min nəfərdən çox işçinin əmək haqlarının ödənilməsinə imkan yaratmışdır. Eyni zamanda, fərdi sahibkarlara maliyyə dəstəyinin göstərilməsi üçün 117 milyon manat ayrılmışdır. Bu da 107 mindən çox fərdi sahibkarı əhatə etmişdir.

Digər tərəfdən, sərnişindaşıma sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət müəssisələrinə 267 milyon manat məbləğində maliyyə dəstəyi göstərilmişdir. Sahibkarlıq subyektlərinə bank kreditləri üzrə faizlərin subsidiyalaşdırılması üçün 70 milyon manat vəsait yönəldilmişdir. Bu vəsait Sahibkarlığa Kömək Milli Fonduna köçürülmüşdür və həmin vəsait hesabına kreditlərin faizlərinin əhəmiyyətli dərəcədə subsidiyalaşdırılması, eyni zamanda, dövlət tərəfindən xüsusi təsdiq olunmuş kreditlərə dövlət zəmanəti verilməsi proqramına uyğun olaraq həyata keçirilir. Bildiyiniz kimi, bu proqram üçün 300 milyon manat məbləğində dövlət zəmanətlərinin verilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Ölkədə tikinti sahəsinə müəyyən təkan vermək və bunun dolayı yolla güzəştli ipoteka kreditləri üzrə ayrılan vəsaitlərin ayrılması yolu ilə edilməsi üçün dövlət büdcəsindən 90 milyon manat əlavə vəsait ayrılmışdır və həmin vəsait İpoteka və Zəmanət Kreditləri Fonduna köçürülmüşdür.

Sosial baxımdan əhalinin həssas qrupları üçün ödənişlərə və digər sosial tədbirlər üçün xərclərə xüsusən yanaşılmışdır. Bu məqsədlərə 505 milyon manat ümumi olaraq vəsait ayrılmışdır. 448 milyon manat işsiz kimi qeydiyyatda olan, eyni zamanda, qeyri-formal işlə məşğul

olan şəxslərə 190 manat məbləğində birdəfəlik ödəmələrin verilməsi üçün, 21 milyon manat əlavə ödənişli ictimai iş növlərinin yaradılması üçün, 26 milyon manat təhsil müəssisələrində ödənişli əsaslarla əyani təhsil alan və sosial baxımdan həssas əhali qrupuna aid edilən ailələrin üzvü olan tələbələrin yarımillik təhsil haqqı xərclərinin ödənilməsi üçün vəsait ayrılmışdır.

Bu tədbirlərlə yanaşı, Azərbaycan dövləti koronavirusla mübarizə üzrə beynəlxalq tədbirlərdə də fəal iştirak etmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin bilavasitə tapşırıqları ilə Azərbaycan Respublikası tərəfindən beynəlxalq təşkilatlara və xarici ölkələrə yardım məqsədi ilə 39 milyon manat məbləğində vəsait ödənilmişdir. O cümlədən Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatına, UNESCO və ISESCO təşkilatlarına və bir sıra ölkələrə maddi və humanitar yardımlar göstərilmişdir.

Qeyd etmək istərdim ki, 2020-ci ilin ağırlığına baxmayaraq, dövlət büdcəsi qarşısında duran bütün sosial öhdəliklərin icrası tam təmin edilmişdir. O cümlədən dövlət sifarişi ilə və dövlət hesabına təhsil haqları üçün dövlət büdcəsindən 318 milyon manat vəsait sərf olunmuşdur. Bu da 2019-cu illə müqayisədə 88 milyon manat və ya 37,4 faiz çoxdur. Eyni zamanda, 2020-ci ildə dövlət sifarişi ilə dövlət hesabına təhsil alan tələbələrin sayı 91 min 368 nəfər olmaqla, əvvəlki illə müqayisədə 10 min 45 nəfər və ya 12,4 faiz, o cümlədən dövlət sifarişi ilə 9 min 222 nəfər və dövlət hesabına təhsil alanların sayı 823 nəfər artırılmışdır. Ümumiyyətlə, 2019–2020-ci tədris illərindən başlayaraq dövlət sifarişi və dövlət hesabına təhsil alan 1 tələbəyə düşən təhsil xərci 30 faiz və ya 515 manat artırılaraq 1743 manatdan 2258 manata çatdırılmışdır.

Tezliklə öz doğma məskənlərinə dönəcək məcburi

köçkünlərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində də işlər davam etdirilmiş, 2020-ci ilin icmal və dövlət büdcələrindən üst-üstə 763 milyon manat və ya 2019-cu illə müqayisədə 271 milyon manat bu istiqamət üzrə sərf olunmuşdur.

Əhalinin mənzilə olan tələbatının ödənilməsi və güzəştli şərtlərlə mənzil əldə etməsi xərcləri üçün 144 milyon manat, o cümlədən 1148 sosial mənzilin tikilərək istifadəyə verilməsi və 1826 ədəd ipoteka kreditlərinin verilməsi üçün bu vəsait istifadə olunmuşdur. Bununla yanaşı, Silahlı Qüvvələrdə 20 il və daha çox qüsursuz xidmət etmiş hərbi qulluqçuların mülkiyyətinə 485 mənzil verilməklə, bu məqsədə 35 milyon manat vəsait sərf olunmuşdur.

Qeyd etmək istərdim ki, investisiya proqramlarının icrası da 2020-ci ildə həyata keçirilmişdir. Düzdür, 200 milyona yaxın nəzərdə tutulan az vəsait son nəticədə istifadə olunmuşdur. Lakin bu proqramların icrası üçün, eyni zamanda, xaricdən də cəlb edilmiş kreditlərin vəsaitlərindən də istifadə olunmuşdur. Həmin 800 milyon manat vəsaitin 780 milyon manatı infrastruktur təyinatlı layihələrə, 2 milyon manatı sosial təyinatlı layihələrə, 18 milyon manatı isə digər sahələr üzrə layihələrin maliyyələşdirilməsində istifadə olunmuşdur.

Hesabat ilində dövlət tərəfindən qeyri-hökumət təşkilatlarına və bir sıra yaradıcılıq birliklərinə 104 milyon manat məbləğində maliyyə yardımı göstərilmiş, o cümlədən dini icma və konfessiyaların fəaliyyətinə 10 milyon manat, siyasi partiyalara 4 milyon manat, kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinə 51 milyon manat, teatr və konsert müəssisələrinin fəaliyyətinə 34 milyon manat, qeyri-hökumət təşkilatlarına 5 milyon manat vəsait ayrılmışdır.

Hesabat ilində dövlət büdcəsinin ehtiyat fondlarından

istifadə barədə də məlumat vermək istərdim. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondundan həlli vacib hesab edilən bir sıra sosial və infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsi üçün 435 milyon manat vəsait istifadə olunmuşdur. Dövlət büdcəsinin ehtiyat fondu üçün 210 milyon manat vəsait nəzərdə tutulmuşdur. Yerdəyişmələr hesabına dövlət büdcəsində bir sıra layihələr üzrə qənaət olunmuş vəsaitlər dövlət büdcəsinin ehtiyat fonduna yönəldilməklə, əlavə 440 milyon manat vəsait istifadə olunmuşdur. Beləliklə, dövlət büdcəsinin ehtiyat fondunda 650 milyon manat vəsait təşkil etmişdir ki, bunun da 628 milyon manatı və ya 96,6 faizi istifadə edilmişdir.

Bələdiyyələrə 7,7 milyon manat, o cümlədən 4,9 milyon manat dotasiya ayrılmışdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, ötən ilin yerli gəlirləri üzrə daxilolmalar 821 milyon manat, proqnoza 7,4 faiz və ya 57 milyon manat çox əməl olunmuşdur. Onu da qeyd etmək istərdim ki, dövlət büdcəsindən yerli gəlirlərin icrası üçün ayrılan subsidiyalara 2020-ci ildə də 28 milyon manat vəsait ayrılmışdır və ya 2019-cu illə müqayisədə bu, 45 milyon və ya 61,5 faiz azdır. Ölkəmizin 42 rayon və şəhəri dövlət büdcəsindən maliyyə yardımını almadan xərclərini öz gəlirləri hesabına maliyyələşdirir.

Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri! Pandemiyanın mənfi fəsadları ilə əlaqədar sosial-iqtisadi baxımdan ağır olan 2020-ci ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəhbərliyi ilə ölkəmizin üzləşdiyi çağırışlara müvafiq olaraq çevik, sosial-iqtisadi tədbirlər həyata keçirilməklə, ölkədə makroiqtisadi sabitlik qorunmuş, maliyyə dayanıqlığı təmin edilmiş, insanlarımızın həyatı qorunmuş və qoyulan vəzifələrin sabit maliyyələşdirilməsinə nail olunmuşdur.

Çıxışımın yekununda hörmətli millət vəkillərini 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsinə səs verməyə çağırıram. Eyni zamanda, fürsətdən istifadə edərək bütün hörmətli millət vəkillərimizi qarşıdan gələn Respublika günü münasibəti ilə ürəkdən təbrik etmək istərdim. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Samir müəllim, ətraflı məlumatla görə çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, indi isə mən Hesablama Palatasının rəyi barədə məlumat vermək üçün Palatanın sədri hörmətli Vüqar Gülməmmədova söz vermək istəyirəm.

Vüqar müəllim, buyurun.

V.Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.

Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbər və məsul əməkdaşları, iclas iştirakçıları! Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə rəşadətli ordumuzun 30 ildir, işğal altında olan torpaqlarımıza azadlıq bəxş etdiyi və suveren ərazilərimizin bərpa edildiyi 2020-ci il Azərbaycan tarixinin ən şanlı ili hesab olunmalıdır. Hesabat ilində dünyanı bürüyən qlobal pandemiya dünyanın sosial-iqtisadi mənzərəsini dəyişsə də, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən həyata keçirilən strategiya ilə ölkəmizin bu böhrandan da az itkilərlə çıxması ilə yanaşı, tarixi ədalətin bərqərar olunması əzəli torpaqlarımıza qayıdıqla təmin edildi.

2020-ci il dövlət büdcəsi pandemiya ilə mübarizə və düşmənlə apardığımız müharibə ilinin büdcəsidir. Müzakirə olunan dövlət büdcəsi bütün xarakteristikalardan əvvəl qələbəni simvolizə edən büdcədir. Hesabat ilinin ilk aylarından artıq dünyanın 2020-ci ildə fərqli tərzdə yaşayacağı

məlum oldu. Yeni şərtlərin diktəsi ilə bir sıra ölkələr tərəfindən atılan addımlar və beynəlxalq maliyyə institutlarının tövsiyələri öyrənilməklə Hesablama Palatası tərəfindən mövcud resursların bəzi istiqamətlərdə relokasiyası, bəzi istiqamətlərdə isə restrukturizasiyası ilə bağlı təkliflərlə dövlət büdcəsinə yenidən baxılması üçün müraciət edildi. Təkliflərimiz həm əhali, həm də biznes üçün pandemiyanın doğurduğu fəsadların minimallaşdırılması məqsədi daşımaqla maliyyə resurslarının qənaətli, səmərəli və nəticəli istifadəsi üzərində tərtib olunmuşdur. Hökumət tərəfindən pandemiyanın təsirlərinin aradan qaldırılması ilə bağlı çevik və operativ tədbirlər görülmüşdür. Qeyd edilən məqamlarla xarakterizə olunan 2020-ci ilin dövlət büdcəsi ilə bağlı Hesablama Palatasının rəyinin qeydlərini diqqətə çatdırmaq istərdim.

İlk olaraq vurğulayım ki, rəy ali audit qurumlarının dövlət idarəetmə sistemində tutduğu yer və yerinə yetirdiyi funksiyalar kontekstindən aşağıdakı 4 məsələyə dair mövqeyi ifadə etməlidir: təqdim olunan qanun layihəsinin normativ hüquqi aktlara uyğunluğunun qiymətləndirilməsi, təqdim olunan qanun layihəsində büdcə parametrlərinin doğruluğunun və tamlığının qiymətləndirilməsi, icra olunmuş büdcə parametrlərinin təsdiq olunmuş göstəricilərə uyğunluğu, büdcə vəsaitlərinin xəzinə hesabına vaxtında daxil olması, maliyyələşmənin aparılmasının qiymətləndirilməsi və nəhayət, qanun layihəsi ilə birgə təqdim olunan hesabatdakı izahlara münasibət.

Dövlət büdcəsi ilə bağlı ayrı-ayrı məsələlərə keçməzdən əvvəl ümumi olaraq qeyd edim ki, 2020-ci ilin dövlət büdcəsi öz xüsusiyyətlərinə görə ötən ilin – 2019-cu və cari 2021-ci ilin dövlət büdcəsi ilə müqayisədə tam fərqli bir büdcədir. Belə ki, həm pandemiya faktoru, həm də

neftin qiymətinin dünya bazarında kəskin şəkildə aşağı düşməsi ötən ilin büdcəsinin əvvəlki illə müqayisəsini müəyyən mənada mümkünsüz etmişdir.

2021-ci ilin dövlət büdcəsini götürdükdə isə həmin büdcə yeni planlaşma metodlarına keçidi özündə ehtiva edir və bu, planlaşmanın xüsusiyyətləri baxımından fərqli hesab edilə bilər. Ümumi xarakteristika ilə bağlı o da vurğulanmalıdır ki, 2020-ci ildə ilk dəfə dövlət büdcə xərclərinin ümumi daxili məhsulda nisbəti ən yüksək 36,5 faiz təşkil etmişdir. Həmçinin müstəqillik əldə etdiyimiz dövrdən bu vaxtadək ilk dəfə Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsi xərcləri 26,4 milyard manata bərabər olmuşdur. Təbii ki, bu artımda pandemiya xərclərinin də xüsusi rolu vardır.

Müvafiq olaraq icmal büdcə xərclərinin ümumi daxili məhsula nisbəti ən yüksək göstərici olmaqla 40,3 faizə çatmışdır. Belə halda əsas şərt olaraq bunu yalnız dövlət büdcəsinin deyil, həm də Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondu üzrə xərclərinin də artımı hesab etmək olar. Lakin bu vəziyyət valyuta ehtiyatlarının əhəmiyyətli şəkildə azalmasına səbəb olmamışdır və bu faktor ölkəmizin cari dövründə xüsusən vacibdir.

Hörmətli millət vəkili, rəyin mahiyyətini təşkil edən və sadaladığım 4 istiqamətə gəldikdə qeyd edim ki, 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı qanun layihəsi və hesabat qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada tərtib və təqdim olunmuş, büdcə qanunvericiliyinin müəyyən etdiyi müddətlərə riayət edilmişdir. Eyni zamanda, qeyd edim ki, beynəlxalq praktikada büdcənin icrası ilə bağlı təqdim edilən məlumatlarda iki əsas yanaşmaya üstünlük verilir. Birinci halda proqnoz və icra göstəriciləri arasında yaranan fərqlərin izahı təqdim edilir. İkinci halda təqdim

edilən məlumatların əhatə dairəsinin geniş olması mühüm şərt kimi qəbul edilir. Hesablama Palatası tərəfindən Beynəlxalq Valyuta Fondunun Fiskal Şəffaflıq Məcəlləsi və eyni adlı təlimatı əsasında hazırlanmış qabaqcıl təcürübəyə əsaslanmaqla, iqtisadi əməkdaşlıq və inkişaf təşkilatına aid ölkələrin və MDB üzrə bir neçə ölkənin nümunəsindən istifadə etməklə dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı hesabatın əhatəliliyinin və məlumatlılığın daha da artırılması təklif olunur. Bu addımların son nəticədə dövlət maliyyəsində şəffaflığın yüksəldilməsi ilə yanaşı, bu sahədə aparılan qiymətləndirilmələrdə ölkəmizin reytinginin yüksəlməsinə xidmət edəcəyi qənaətinə deyirik.

Dövlət büdcəsinin əsas parametrləri ilə bağlı: Dövlət büdcəsinin gəlirlərini təmin edən orqanların – Dövlət Vergi Xidmətinin və Dövlət Gömrük Komitəsinin daxilolmalarla bağlı təqdim etdikləri hesabatların dövlət büdcəsinin icrası üzrə məlumatlarla üzləşdirilməsi və təhlili aparılmış, hər iki qurumun vergi və gömrük orqanları üzrə 2020-ci ilin proqnozlarını artıqlaması ilə yerinə yetirməsi təsdiqlənmişdir. Büdcə gəlirlərini xarakterizə edən könüllü bəyanətmə səviyyəsinin artması vergi nəzarəti tədbirlərinin sayının artması ilə deyil, azalması ilə müşahidə olunmuşdur ki, bu da vergi inzibatçılığı çərçivəsində risklərin idarəolma sisteminin səmərəlilik meyarları baxımından düzgün inkişaf yolunda olduğunu deməyə əsas verir.

Gömrük orqanları xətti ilə 2020-ci ildə dövlət büdcəsindən təmin olunan gəlirlər gömrük ödənişlərini formalaşdıran bazanın, yəni idxalda vergilərə və gömrük rüsumlarına cəlb olunan əməliyyatların həcmnin azalması və azad olmaların həcmnin artması şəraitində baş vermişdir. İl ərzində təqdim edilmiş hesabat və məlumatlar dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı təqdim edilmiş hesabatda dövlət

borcu və zəmanəti üzrə öhdəliklərin təminat fondunun, məqsədli büdcə fondunun gəlirlərinin, eləcə də hesabat ilinin proqnoz göstəricilərində nəzərdə tutulmayan, lakin xalis mənfəət əldə edilməsi ilə əlaqədar müvafiq dividend məbləğinin büdcə gəlirlərinin nəzərə alınmadığını vurğulamaq imkanı verir.

Hörmətli millət vəkilləri, dövlət büdcəsinin xərclərinə yenidən baxılaraq 27,5 milyard manat məbləğində təsdiq edilmiş və təqdim edilmiş hesabatda 26,4 milyard manat icra edildiyi göstərilmişdir. Son 5 ildə olduğu kimi, 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrasına dair rəydə Hesablama Palatası tərəfindən dövlət büdcəsi vəsaitlərinin icraçısı olan qurumların vəsaitlərinin istifadəsi ilə bağlı təqdim etdiyi hesabatların təhlilinin nəticələrindən də istifadə edilmişdir. Hesablama Palatası tərəfindən rəyin tərtib edilməsi zamanı 127 qurum üzrə 16 milyard manatı əhatə edən vəsaitlərin icrasını təsdiq edən sənədlər nəzərdən keçirilmişdir. Bu da icra edilmiş dövlət büdcəsi xərclərinin 61 faizini təşkil edir. Büdcənin proqramlıq məsələsi büdcənin icrası ilə bağlı təqdim edilən mühüm məlumatlardan hesab edilir.

Son iki büdcə ilində məlumatların proqramlar üzrə informasiyası daha çox öz əksini tapmışdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, dövlət büdcəsinin proqramlılığına, mütərəqqi təcrübəyə uyğun olaraq, keçid cari ilin büdcəsində nəzərdə tutulmuşdur. Qeyd edilənlər normativ hüquqi bazanın tam formalaşmaması səbəbindən ötən ilin büdcəsinin və hazırkı dövrdə qəbul edilən proqramların səmərəliliyinin, qənaətliliyinin və nəticənin qiymətləndirilməsi müəyyən problemlər yaradır.

2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası barədə illik hesabatda iki məqsədli büdcə fondunun icrası barədə məlumat-

lar ayrıca daxil edilmişdir.

Hörmətli millət vəkilləri, ümumiyyətlə, büdcənin icrası istər icra, istərsə də layihə mərhələsinin metodoloji bazasının davamlı olaraq gücləndirilməsi dövlətin əsas maliyyə sənədi olan dövlət büdcəsinin beynəlxalq təcrübə əsasında təkmilləşməsi işindən keçib. Bunu və rəydə qeyd edilən məsələləri, həmçinin aparılmış nəzarət tədbirlərinin nəticələrini əsas götürərək Hesablama Palatası aşağıdakı bir neçə mühüm məqama diqqət yetirməyi məqsədəmüvafiq hesab edir: büdcə təsnifatı və büdcənin statistikasının Beynəlxalq Valyuta Fondunun dövlət maliyyə statistikasına təlimatı əsasında təkmilləşdirilməsi; büdcənin parametrlərinin diaqnostikası məqsədi ilə Dünya Bankının dövlət xərcləri və maliyyə hesabatlılığı və beynəlxalq büdcə layihəsinin açıq büdcə indeksi kimi qiymətləndirilmələrinin nəticələrindən faydalanmaq; büdcənin proqramlılığının yeni tətbiqinə başlamış ortamüddətli xərclər çərçivəsi ilə əlaqələndirilməsi və proqramlılığın vahid hüquqi baza ilə tənzimlənməsi; ali audit qurumu olaraq Hesablama Palatası tərəfindən müntəzəm olaraq verilən tövsiyələrin növbəti illərin büdcə layihəsində nəzərə alınması.

Hörmətli millət vəkilləri, 2020-ci ilin unudulmaz il olduğu danılmazdır. Dövlətimiz bütün sınaqlardan üzüağ çıxdı. Qarşıda bizi daha məsuliyyətli, vacib və şərəfli bir dövr gözləyir. Bir tərəfdən, global pandemiyanın iqtisadi və sosial təsirlərinin aradan qaldırılması qarşımızda durur, digər bir tərəfdən isə düşmən işğalından qurtulmuş ərazilərimizin bərpası və iqtisadi gücümüzün artırılması üçün mövcud potensialdan istifadə ümdə məsələdir. Cənab Prezidentin hər iki istiqamətdə konkret tapşırıqları var. Həmin tapşırıqların reallaşdırılması dövlət vəsaitlərinin qənaətli və nəticəli istifadəsi ilə yanaşı, maliyyə resurs-

larının artırılmasını tələb edir. Hesab edirik ki, vergi və gömrük inzibatçılığı sahəsində müşahidə edilən müsbət meyillərin daha da genişləndirilməsi, vəsaitlərin istifadəsi zamanı maliyyə inzibatçılığının, hesabatlılığın artırılması zəruri addımlardandır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Vüqar müəllim.

Müzakirələrə keçirik.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, nəzərə alın ki, bu, birinci oxunuşdur və birinci oxunuşun tələblərinə riayət edin.

Qənirə xanım Paşayeva. Qənirə xanım, sualınız var?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Bir dəqiqə.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun, xanım Sədr. Mən layihəni dəstəkləyəcəyəm. Amma bu sual çox sayda vətəndaşlarımız, özəlliklə, qardaş Türkiyədə təhsil alan, yaşayan azərbaycanlılar tərəfindən sosial mediada qaldırılır. Sual olunur ki, bu məsələyə baxılıbmı? Bu suala cavab istəyirlər: qardaş Türkiyədən müxtəlif ölkələrə olan və Azərbaycanla Türkiyə arasındakı uçuşların qiymətlərini müqayisə edirlər. Niyə bir millət, iki dövlət olan Azərbaycan və Türkiyə arasındakı təyyarə uçuşu qiymətləri bu qədər yüksəkdir? Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanın hüdudlarından kənarında ən çox tələbələrımız qardaş Türkiyədə təhsil alırlar, soydaşlarımız orada yaşayırlar və tranzit uçuşların böyük hissəsi Türkiyənin üzərindən həyata keçirilir, mən istəyərdim, hökumətdən bu suala cavab alaıq. Bu məsələyə baxılıbmı? Vətəndaşlarımızın bu sualına nə cavab verək?

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun, sualınızı verin.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm. Qonaqları da salamlayıram. Hesab edirəm ki, Hesablama Palatasının tövsiyələri nəzərə alınar, təkrar edib vaxt almaq istəmirəm. Mü-

zakirələrin 5 dəqiqə keçirilməsi bəlkə də daha faydalı olar. Ancaq cənab nazirə bir sual vermək istərdim. O bildirdi ki, siyasi partiyalara 4 milyon manat pul ayrılıb. Bu, 2020-ci ildə də, 2021-ci ildə də belə olub. Dəfələrlə əlaqə saxlamışıq. Başa düşə bilmirəm ki, nə üçün bizə, bildiyiniz kimi, həmin pullar rüblük köçürülür? Parlamentdə azlıq təşkil edən partiyalara hər rüb 5 min manat az pul köçürülür. Bildirildi ki, 2 siyasi partiya əmələ gəlib. Ya bu ümumi 4 milyon artırılınsın, ya da söz verildi ki, artıq qalan 10 faizin 5 faizi həmin partiyalara veriləcək və azalma olmayacaq. Nə üçün bu azalma var? Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Musa Quliyev. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev. Çox sağ olun. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli qonaqlar, hörmətli mətbuat nümayəndələri! Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsi “Büdcə sistemi haqqında” Qanunun tələblərinə uyğun, dərin iqtisadi, siyasi, elmi təhlilə əsaslanan mükəmməl bir sənəddir. Qanun layihəsinin təqdimatı ilə əlaqədar ətraflı məlumat verən hörmətli Tahir müəllimə, Samir müəllimə, Vüqar müəllimə öz minnətdarlığımı bildirirəm.

Ötən ili xalqımız və dövlətimiz iki bəşəri bəla – ilin əvvəlindən başlayan və hələ də davam edən koronavirus pandemiyası və erməni faşizmi ilə mübarizədə keçirmiş və hər iki cəbhədə mübarizəni qalibyyətlə başa vurmuşdur. 2020-ci il dövlətçilik tariximizdə zəfər ili kimi qalacaqdır. Məhz bu ildə müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında milli ordumuzun 44 günlük zəfər yürüşü ilə torpaqlarımız 30 illik işğaldan azad olundu, ərazi bütövlüyümüz bərpa edildi. Pandemiya, karantin və hərbi vəziyyət rejimində çalışmasına, ağır sosial, iqtisadi, hərbi

şokların təsirinə baxmayaraq, Azərbaycan hökuməti cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında qarşıya qoyulan bütün vəzifələrin layiqincə icrasına ötən il nail ola bilmişdir. Makroiqtisadi sabitlik qorunub saxlanmış, inflyasiya həddi cəmi 2,8 faiz təşkil etmiş, bütün sosial və investisiya proqramları icra olunmuşdur.

Ötən ilin büdcə gəlirləri proqnozdan 2,3 faiz çox icra olunmuşdur. Bu, müharibə və pandemiya şəraitində olduqca uğurlu bir nəticədir və bu uğura cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə aparılan ardıcıl sosial-iqtisadi islahatlar, kölgə iqtisadiyyatının və qeyri-formal məşğulluğun azaldılması, şəffaflığın artırılması, maliyyə nəzarətinin və intizamının gücləndirilməsi hesabına nail olmuşuq. Ötən ilki uğurlu nəticələrin əldə olunmasında zəhməti olan hökumətin əlaqədar qurumlarına da minnətdarlığımı bildirirəm.

Hesabat bir daha göstərir ki, Azərbaycan şaxələnmiş iqtisadiyyata malik, dinamik inkişaf edən sosial dövlətdir və bu dövlətin siyasətinin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşı, onun sosial rifahı dayanır. 44 günlük zəfər müharibəsi və postmüharibə dövründə ordunun maddi-texniki təminatı, hərbiçilərin maaşı və maaşa əlavələrin vaxtlı-vaxtında verilməsi, şəhid ailələrinə və qəhrəman qazilərimize sığorta da daxil olmaqla hərtərəfli maliyyə dəstəyinin göstərilməsi, erməni terroru nəticəsində zərər çəkən vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsinin təmin olunması xərcləri ötən ilin büdcəsinin sosialyönümlülüyünün və dövlətimizin sosial mahiyyətinin bariz nümunəsidir. Məhz cənab Prezidentin göstərişi ilə ötən il müharibədən zərər çəkən 11 min nəfərdən çox şəxsi əhatə edən postmüharibə dövründə sosial dəstək proqramı həyata keçirilmişdir, bu proqram cari ildə də daha geniş formada davam etdirilir.

Pandemiya dövründə, xüsusən sərt karantin zamanı

aztəminatlı insanlara, o cümlədən əmək müqaviləsi olmadan günəməzd işləyən və pandemiya ilə əlaqədar işsiz qalan 600 min nəfərə yaşayış minimumu məbləğində 6 dəfə birdəfəlik ödənişlər həyata keçirilmiş, bütövlükdə, dövlətimiz tərəfindən 4,8 milyon nəfəri əhatə edən 800 milyon manatdan artıq sosial dəstək proqramı uğurla icra olunmuşdur. Koronavirus pandemiyasının fəsadlarının azaldılması məqsədi ilə ötən il büdcədən 2 milyard manata yaxın vəsait 12 istiqamət üzrə xərclənmişdir. Görülən tədbirlər sayəsində 300 min iş yeri saxlanılmış, dövlət büdcəsindən maaş alan 910 min, özəl sektorda çalışan 664 min işçinin orta aylıq əmək haqqı təmin olunmuşdur. Eyni zamanda, işsiz və iş axtaran vətəndaşlar, xüsusən əmək müqaviləsi olmadan çalışan, karantin dövründə isə işsiz qalan şəxslərin sosial müdafiəsini təmin etmək üçün aylıq əmək haqqı 250 manat olmaqla 86 min sosial iş yeri açılmışdır. Ötən il belə iş yerlərinin açılmasına 21 milyon manat, həssas əhali qrupundan olan tələbələrin təhsil haqqının ödənilməsinə 26,1 milyon manat büdcə vəsaiti xərclənmişdir.

Ötən il dövlət büdcəsi xərclərinin 36,5 faizi, yaxud 9,6 milyard manat vəsait sosialyönümlü sahələrin maliyyələşməsinə yönəlmişdir. Son 5 ildə sosialyönümlü xərclərin xüsusi çəkisi 3,4 milyard manat, yaxud 1,6 dəfə artmışdır. Ötən il aztəminatlı vətəndaşlarımızın bütün qruplarını əhatə edən geniş sosial dəstək proqramı icra olunmuş, 100 min nəfər, o cümlədən 986 nəfər şəhid ailəsinin üzvü işlə təmin olunmuş, 1 milyon 250 min nəfərə pensiya, 500 min nəfərə sosial müavinət, 300 min nəfərə Prezident təqaüdü tam həcmdə, ciddi artımla və hər ay, vaxtında ödənilmişdir. 322 min nəfər ünvanlı sosial yardımla əhatə olunmuşdur. Bütün bunlar cənab Prezident İlham Əliyevin

Azərbaycan vətəndaşına qayğısının ifadəsidir.

Hörmətli xanım Sədr! Məlumdur ki, büdcə sənədinin tərtibatı, təqdimatı, müzakirəsi rəqəmlərin dili ilə ifadə olunur. Ancaq rəqəm təfərrüatdır. Rəqəmi dost bir cür, düşmən isə başqa cür görə bilir. Əsas olan niyyət, niyyətə yönəlmiş fəaliyyət və əldə olunan nəticədir. Tam məsuliyyətlə və böyük qürur hissi ilə söyləyə bilərik ki, büdcəsinin icrasını müzakirə etdiyimiz 2020-ci il xalqımızın yaddaşında və tarixində müstəqil dövlətçiliyimizin, İlham Əliyev dövrünün ən parlaq illərindən biri kimi qalacaqdır.

Son olaraq bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, 2020-ci il tariximizdə gərgin mübarizə və şərəfli qələbə ili olmuşdur. Həmin ilin büdcəsinin icrası da ilin xarakterinə uyğundur, uğurlu, faydalı və qanun çərçivəsində həyata keçirilib. Qanun layihəsini dəstəkləyir, hökumətimizə cənab Prezident başda olmaqla, böyük uğurlar arzulayıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Mahir Abbaszadə.

M.Abbaszadə. Çox sağ olun, xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət üzvləri! 2020-ci il Azərbaycan tarixində qızıl hərflərlə yazılacaq bir ildir. Azərbaycan dövləti ilin əvvəlində üç böyük problemlə qarşılaşdı. Bunlar dünyanı bürümüş pandemiya, dünyada baş verən iqtisadi böhran və Azərbaycanın qələbə qazandığı müharibə ilə bağlı olan problemlərdir. Bu üç problemin həllini görürük və anlayırıq ki, Azərbaycan hökuməti 2020-ci ildə məhsuldar işləmişdir. Həm pandemiya qarşı mübarizə, həm böhrana qarşı olan tədbirlər, həm də müharibənin aparılması – bunlar xüsusən iri maliyyə resursları tələb edirdi ki, Azərbaycan hökumətinin apardığı siyasət nəticəsində biz bu resursları əldə edə bildik.

Eyni zamanda, Azərbaycan ərazisində pandemiya yayıldıqdan sonra dövlət tərəfindən əhalinin həssas qruplarına edilən sosial yardımlar, sahibkarlıq subyektlərinin qorunub saxlanması məqsədi ilə sahibkarlıq subyektlərinə edilən dolayısı ilə və birbaşa yardımlar böyük maliyyə dəstəyi tələb edirdi və hökumət 2020-ci ildə də bu maliyyə vəsaitlərinin əldə edilməsini təmin edə bilmişdir. Sosial izolyasiya tədbirləri və pandemiyanın Azərbaycana vurduğu ziyanlarla əlaqədar əhaliyə göstərilən birbaşa yardımlar, eyni zamanda, ölkəmizdə investisiya layihələrinin tamamilə həyata keçirilməsi hökumətin çevik siyasətindən xəbər verirdi. Digər bir müsbət tərəfi də qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycan hökuməti bir tərəfdən əsgər və zabitlərin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması, ordunun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, digər bir tərəfdən isə əsgər və zabitlərin mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı tədbirlər həyata keçirir ki, bu da Azərbaycan dövlətinin öz müzəffər ordusuna diqqət və qayğısının nümunəsi kimi qiymətləndirilməlidir.

Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycan hökumətinin 2020-ci ildə apardığı siyasətin əsas məsələlərindən biri də ölkənin beynəlxalq imicinin qorunub saxlanmasıdır. 2020-ci il üçün beynəlxalq kreditorlar qarşısında ölkənin öhdəlikləri tam icra edilmişdir. Bu o deməkdir ki, hökumət ölkənin beynəlxalq imicinin, beynəlxalq institutlar qarşısında Azərbaycan hökumətinin etibarlılığının qorunması ilə bağlı tədbirlər də həyata keçirə bilmişdir.

Xatırlayırınsınızsa, 2019-cu ilin sonunda 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin müzakirəsi zamanı millət vəkllərini ən çox narahat edən məqam o büdcənin kəsir məsələləri ilə bağlı idi. Amma biz ilin sonunda, yəni indiki hesabatdan görürük ki, Azərbaycan hökuməti çevik siyasət həyata

keçirərək dövlət büdcəsinin kəsirinin proqnoza nisbətən 48,5 faiz az icra edilməsinə nail ola bilmişdir.

Sadaladığım bu müsbət meyilləri nəzərə alaraq 2021-ci il yanvarın 1-də vahid xəzinə hesabında 1,5 milyard manat sərbəst qalığın formalaşması və həmin vəsaitin cari büdcə ilində istifadə olunması da hökumətin çevik siyasət həyata keçirməsinin nümunəsidir.

2021-ci ildə işğaldan azad olunan ərazilərdə dinc quruculuq və bərpa işlərinin aparılması ilə bağlı maliyyə resurslarının əldə edilməsində də məhz 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin düzgün icrası əsas rol oynamışdır. Bu nöqteyi-nəzərdən hesab edirəm ki, 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin əsas müsbət göstəriciləri cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə aparılan düzgün iqtisadi siyasətin məntiqi nəticəsi kimi qiymətləndirilməli və həmkarlarım tərəfindən dəstəklənməlidir. Diqqətinizə görə minnətdaram. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Mahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, fasilə elan edilir. Saat 3-də iclasa davam edirik.

(FASILƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, iclasımıza davam edirik. Növbəti çıxış edən Elnur Allahverdiyevdir.

Keçən dəfə fasilədən öncə, deyəsən, Tahir müəllim 5 dəqiqəyə keçməklə bağlı təklif vermişdi. Vahid müəllim də dedi.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Elnur müəllim, buyurun. 5 dəqiqə.

E.Allahverdiyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım

Sədr. Hörmətli həmkarlar, biz bu gün Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsini müzakirə edirik. Həmin il bizim qələbə ilimizdir. Bu baxımdan büdcəmizi də qələbə büdcəsi kimi qiymətləndirə bilərik. 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası dövlətçiliyimizin, xalqımızın vəhdəti, milli birliyi və həmrəyliyimiz nöqtəyindən əlahiddə hadisədir. Ötən ilin hadisələri və prosesləri bizə büdcəni həm iqtisadi, həm siyasi, həm də tarixi prizmadan şərh etməyə imkan verir. Çünki Azərbaycan bəlkə də yeganə ölkələrdəndir ki, dünyada böhran ili kimi qiymətləndirilən, sözün əsl mənasında, kataklizmlərlə yaddaşlara həkk olunan 2020-ci il dövlətimizdə müasir tariximizin milli yüksəliş mərhələsi olaraq dəyərləndirilir. Təbii ki, bu, milli qürurun mənbəyi müzəffər Ali Baş Komandanımız cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə mətin ordumuzun Qarabağda yazdığı tarix, qazandığı parlaq qələbədir. Ancaq bu qələbədən əvvəl dünya iqtisadiyyatını, həmçinin siyasi həyatını iflic etmiş qlobal bəla COVID-19 pandemiyası və onun törətdiyi fəsadlar qeyd olunmalıdır. Başqa sözlə, 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası bir il ərzində iki irimiqyaslı tarixi prosesin cərəyan etdiyi reallıqda uğurla həyata keçirilib. Düzünü deyəək, pandemiya fonunda ümumdünya maliyyə və iqtisadi böhranının gerçəkliyində müharibənin baş verəcəyini çoxumuz gözləmirdik. Amma görünür, Ermənistan üçün 2020-ci ilin iyul ayından başlayaraq Tovuz rayonunun, daha sonra isə sentyabr ayının sonunda Qarabağın təmas xəttində həyata keçirdiyi hərbi təxribatların əsas təminatı da o olmuşdur ki, qlobal böhran şəraitində Azərbaycan bu təhdidin qarşılığını vermək iqtidarında olmayacaq. Fikrimcə, Ermənistanın hərbi-siyasi sisteminin

iş mühitinin əsas səhvi də məhz bunda olmuşdur. Çünki qarşıdakı 44 gün ərzində düşmən Azərbaycan dövlətinin hərbi qüdrəti ilə üz-üzə qalmış və kapitulyasiya aktına imza atmağa məcbur olmuşdur.

2020-ci il Azərbaycanda dövlət, vətəndaş və iqtisadiyyatın, əsas etibarını ilə özəl sektorun həyatında oynadığı xilasedici missiya ilə yadda qaldı. Pandemiya təhlükəsi səbəbindən həyata keçirilən qapanma şəraitində dövlətimiz dövlət sektoru ilə paralel olaraq özəl sferanın da mühafizəsi istiqamətində mühüm addımlar atmışdır. 2020-ci il ərzində iqtisadi artıma, məşğulluğa və sahibkarlığa dövlət dəstəyi tədbirləri mexanizmləri çərçivəsində vergi ödəyicilərinə 4 mərhələdə maliyyə dəstəyi göstərilmişdir. Ümumilikdə, 157 vergi ödəyicisinə 133 min maliyyə yardımını edilmişdir ki, onlar da bu yardım hesabına işçilərinin əmək haqlarını ödəmişdilər. Söhbət 600 min nəfərdən, yəni məntiqlə 600 min ailəyə göstərilmiş maliyyə dəstəyindən gedir. Bununla yanaşı, dövlət sektorunda 910 min işçinin karantin dövründə təxminən 80 faizi işə çıxmasa da, onların əmək haqqı ödənilmişdir.

Kiçik bir haşiyəyə çıxıb bir nüansı qeyd etmək istərdim, hörmətli həmkarlarım da bunu dəstəkləyər. Biz avropalı həmkarlarımızla pandemiya dövründə iqtisadi göstəriciləri, dövlətin həyata keçirdiyi islahatları müzakirə etdikdə bu statistikanı səsləndirdikdən sonra, sözün yaxşı mənasında, ciddi təəccüblə qarşılaşırıq. Bu nailiyyətlərimiz Avropa ölkələrindən olan həmkarlarımızın ciddi marağına səbəb olur. Artıq sirr deyil, hamımız bilir ki, hətta qabaqcıl sayılan bir sıra ölkələrdə dövlətin iqtisadiyyatının özəl sferasını mühafizə və bərpa etməsi istiqamətində belə miqyaslı addımlar atılmamışdır.

Ölkəmiz vaksinasiya istiqamətində postsovet məkanın-

da tək deyil, bir çox Avropa ölkələri arasında liderlik mövqeyi olan dövlətdir. Əhalinin vaksinlə təminatı və peyvəndlənmə tempi baxımından dünyanın ən qabaqcıl dövlətlərindən olan Azərbaycan milli təhlükəsizliyinin mühüm komponenti olan əhalinin sağlamlığı istiqamətində parlaq nümunə göstərir. Əlamətdar haldır ki, dövlətimizin bu yöndə atdığı addımlar tək əhalimizin sağlamlığı deyil, həm də ümumdünya çapında tarixi təşəbbüsdür. Vaksinlərin dünyada bərabər bölünməsi və kasıb ölkələrin təminatı baxımından Prezident İlham Əliyevin çıxışı alternativsiz təşəbbüs...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Elman Nəsirov.

Yuxarı cərgələrdən Sultan Məmmədov hazırlaşsın.

Buyurun, Elman müəllim.

E.Məmmədov. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, əziz media nümayəndələri! Biz bu gün 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsini müzakirə edirik. Mən də həmkarlarımla fikri ilə tam şərikəm ki, 2020-ci il, əslində, bütün dünya üçün qlobal bir təhlükə mənbəyi ilə müharibə şəraitində keçdi. Söhbət pandemiya-dan gedir. Amma Azərbaycan üçün bu, bir müharibə deyil, biz faktiki olaraq iki müharibə şəraitində – həm koronavirus pandemiyasına qarşı, həm də Ermənistana qarşı müharibə şəraitində yaşadığımız. Yəni bir yandan pandemiya, bir yandan da Ermənistan olmaqla biz Vətən müharibəsində tarixi qələbəyə imza atdıq. Bu da 2020-ci ilin reallığıdır. Bu baxımdan da bu il bizim yaddaşımızda əbədi həkk olacaq. Bu tarixi qələbənin 3 mühüm memarı var. Bu, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevdir, onun rəhbərliyi altında formalaşmış, dünyanın ən güclü ordularından biri olan müzəffər ordumuzdur və Azərbay-

can xalqıdır. Bax, qaliblər onlardır. Yeni tarixi reallığı da məhz Prezident, onun ordusu və xalqımız yaradır. Dünya da məhz belə qəbul edir. Tarix göstərir ki, böyük hərbi zəfərlərə imza atan liderlər təkcə öz xalqının tarixinə deyil, elə dünya tarixinə də adlarını əbədi yazırlar. Bu baxımdan Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev xoşbəxt dövlət lideridir ki, bu tarixi qələbəsi ilə dünya tarixinə adını birdəfəlik həkk etdi.

Eyni zamanda, 2020-ci ildə pandemiya bizə də, iqtisadiyyatımıza da təsirsiz qalmadı. İqtisadiyyatda 4,3 faiz enmə müşahidə olundu, amma buna baxmayaraq, aparılan iqtisadi islahatlar öz nəticəsini verdi. 2020-ci ildə qeyri-neft sektorunda 12,5 faiz artım qeydə alındı. Qeyri-neft sektorunun ən mühüm sahələrindən biri olan kənd təsərrüfatında 2 faiz artım qeydə alındı. Hətta bu şəraitdə, az da olsa, Dövlət Neft Fondunun vəsaiti də artdı. Təxminən 0,5 faiz artım qeydə alındı. Eyni zamanda, keçən ilin sonunda – dekabrın 31-də TAP layihəsi istifadəyə verildi. Bunlar böyük tarixi nailiyyətlərdir. Təsadüfi deyil ki, dünya bankı da məhz 2020-ci ildə öz “Doing Business” hesabatında 190 ölkə arasında Azərbaycanı 28-ci yerdə müəyyən etdi və Azərbaycan 10 ən islahatçı ölkə sırasında yer almış oldu.

Keçən il ərzində COVID-19 pandemiyasına qarşı mübarizə şəraitində hökumətin atdığı ardıcıl sistemli addımlar nəticələrini verib. Keçən il 644 milyon manat bu ümumbəşəri bəla ilə mübarizə məqsədi üçün birbaşa xərclənib. Eyni zamanda, biz 2021-ci ilin büdcəsini təsdiqləyərkən 261 milyon manat da məhz elə pandemiya qarşı mübarizə məqsədləri üçün ayırmışıq.

Bütövlükdə, pandemiya dövründə iqtisadiyyata dəymiş ziyanın aradan qaldırılması üçün 2,5 milyard manat vəsait

xərclənilib. Artıq bu bəlaya qarşı mübarizə prosesində xeyli nailiyyətlərimiz var. May ayının 31-dən kifayət qədər ciddi yüngülləşmələrin baş verəcəyi labüddür.

Bizim hörmətli maliyyə nazirimiz Samir Şərifovun burada olmasından istifadə edib bir təklifi səsləndirmək istəyirəm. Sayca 4-cü olan regionların sosial iqtisadi inkişafına dair dövlət proqramı qəbul edilib. Sonuncu 2019–2023-cü illəri əhatə edir. Hörmətli Samir müəllim, istəyərdim, Siz də bu məsələni qeyd edəsiniz ki, regionların inkişafından danışıarkən sərhədboyu ərazilərin yaşayış məntəqələrində infrastrukturun inkişafı prioritet məsələ olmalıdır. Bizim Gürcüstanla sərhədimiz var. Deməli, həmin ərazilərdə yaşayış məntəqələri ən yüksək səviyyədə infraqurktura malik olmalıdır. Rusiya ilə, Türkiyə ilə, eyni zamanda, İranla sərhədlərimiz var. Yəni bu sərhədyanı ərazilərdə, demək olar ki, infraqurkturla bağlı bir problem qalmamalıdır. Çünki bu, həm də nüfuz məsələsidir. Mən dəfələrlə çıxışlarımda demişəm. Məsələn, İranla sərhəddə bizim yaşayış məntəqələrində vəziyyət acınacaqlıdır. Mən problem həllini tapmayana qədər həmişə bunu söyləyəcəyəm. Təklə-Bayxanlı yolu, Bayxanlıdan digər istiqamətdə olan yollar, Məlikqasımlı, Bayxanlı-Məlikqasımlı yolu çox bərpad vəziyyətdədirlər. İndi pandemiya imkan vermir, amma bizim soydaşlarımız İrandan gələrkən həmin ərazidə yaşayan insanlara söyləyirlər ki, bu nə yollardır...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Məmmədov Soltan, buyurun.

S.Məmmədov. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli mətbuat nümayəndələri! 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsi barədə bəzi fikirlərimi çatdırmaq

istərdim. Layihəni dəstəkləyirəm. Hesab edirəm ki, dövlət büdcəsinin icrası ilə bağlı bütün zəruri məqamlar sənəddə öz əksini tapıb. Eyni zamanda, bir neçə məsələyə xüsusi diqqət yetirilməsinin vacib olduğunu qeyd etmək istərdim. Bu il ölkəmizdə uğurla həyata keçirilən səhiyyə islahatları tibbi xidmətlər sahəsində çox mühüm dəyişikliklərə səbəb olur. İcbari tibbi sığorta sisteminin tətbiqi səhiyyənin yeni maliyyələşmə mexanizmini yaratmaqla yanaşı, tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması əlçatanlığının təmin olunmasına və əhatə dairəsinin genişlənməsinə stimül verir. Bu, əslində, əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə xidmət edən strateji əhəmiyyətə malik mühüm prosesdir. Şübhəsiz ki, sosial müdafiə tədbirlərinin gücləndirilməsində, xüsusən səhiyyə sahəsində həyata keçirilən dövlət proqramlarının əhəmiyyəti olduqca yüksəkdir. Bu baxımdan dövlət proqramlarında nəzərdə tutulan tədbirlərin həm proqnozlaşdırılması, həm də icrasının nəzarətdə saxlanması çox vacibdir. Mən 2021-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsinin müzakirəsi ilə bağlı çıxışında bildirmişdim ki, bəzi hallarda səhiyyə sahəsində dövlət proqramlarının icrası üçün nəzərdə tutulan vəsait istifadə olunmadan dövlət büdcəsinə qaytarılır. Məsələn, uşaqlarda anadangəlmə ürək qüsurlarının aradan qaldırılması proqramı üzrə dövlət proqramı çərçivəsində 2 milyon manat büdcə ayrıldığı halda, bunun yalnız 15 faizi xərclənib. Bu və digər faktlar dövlət proqramlarının layihələri hazırlanarkən ehtimal olunan xərclərin kifayət qədər dəqiq proqnozlaşdırılmadığını göstərir.

Xərclərin düzgün proqnozlaşdırılması ehtiyac duyulan digər sahələrə vəsait ayrılması baxımından da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan Hesablama Palatasının da rəyində qeyd olunduğu kimi, dövlət proqramlarının

gözlənilən nəticələri və səmərəli göstəriciləri mümkün qədər daha dəqiq hesablanmalıdır. Eyni zamanda, həyata keçiriləcək tədbirlər üzrə potensial risklər də dövlət proqramlarında mütləq öz əksini tapmalıdır.

Bəzi dövlət proqramlarında nəzərdə tutulan məqsədlərin ümumi şəkildə əks olunması da, hesab edirəm ki, bu sahədə nəzərə çarpan əsas boşluqlardan biridir. Yəni dövlət proqramları hazırlanır, lakin sənəddə əksini tapmış hədəflərə nə dərəcədə nail olunduğu sualına təqdim edilmiş hesabatlarda əhatəli cavab verilmir.

Bundan başqa, dövlət proqramlarında müəyyən edilən hədəflərin illər üzrə göstərilməsinə, onların icrasına dair hesabatlarda dövrilik məsələsinə xüsusi diqqət yetirmək zəruridir. Fikrimcə, Hesablama Palatasının rəyində də əksini tapmış bəzi qeydlər gələcəkdə dövlət proqramlarının hazırlanması və icrası, hesabatlılığın təmin olunması prosesində nəzərə alınmalıdır. Dövlət proqramları üzrə xərclərin məbləği dövlət büdcəsi ilə bağlı məlumatlarda əks etdirilməlidir ki, bu vəsaitlər başqa istiqamətlərə xərclənməsin, müəyyən edilmiş hədəflərə çatmaq mümkün olsun. Bu, həm dövlət büdcəsinin daha səmərəli istifadəsi, həm də qarşıya qoyulan hədəflərin uğurla icra olunması baxımından olduqca vacibdir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azər Badamov. Buyurun, Azər müəllim.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli həmkarlar və hökumət nümayəndələri, 2020-ci il dünya ölkələri, o cümlədən ölkəmiz üçün çətin maliyyə ili olmuşdur. 2019-cu ilin sonunda biz dövlət büdcəsini müzakirə edib təsdiq edəndə 2020-ci ildə baş vermiş hadisələri planlaşdırma bilməzdik. Təbii ki, bu hadisələr

gündəmi dəyişdi və dövlət büdcəsi qarşısında yeni çağırışlar meydana gətirdi. COVID-19 pandemiyasına qarşı mübarizə tədbirləri və pandemiyanın təsirlərinin minimuma endirilməsi üçün həm icra olunan dövlət dəstəyi proqramları, həm də 44 günlük Vətən müharibəsinin uğurla aparılması dövlət büdcəsi qarşısında əlavə maliyyə yükü yaratmışdır. Maliyyə ili çərçivəsində dövlət büdcəsinə yenidən baxılması, müvafiq maddələrdə dəyişikliklər edilərək büdcə xərclərinin optimallaşdırılması və təyinatlarında dəyişikliklərin edilməsi ilin sonunda büdcənin icrasında çətinlik yaratmamışdır. Bunun səbəbi də odur ki, ilin əvvəlində nəzərdə tutulmuş proqramların icrası davam etdirilmiş və maliyyə ili uğurla başa çatdırılmışdır. Bunu ölkəmizdə aparılan səmərəli büdcə siyasətinin göstəricisi hesab edirəm. Düzdür, bəzi qurumlar tərəfindən büdcə vəsaitlərində qeyri-təyinat üzrə və ya səmərəsiz istifadə halları mövcud olmuşdur. Belə hallar müvafiq dövlət orqanları tərəfindən aparılan yoxlamalar sayəsində müəyyən edilmişdir, kənarlaşmış vəsaitlər dövlət büdcəsinə bərpa etdirilir. Ümumilikdə, 2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrasını uğurlu hesab edirəm və dəstəkləyirəm.

Hörmətli Sahibə xanım, iqtisadiyyat nazirinin müavini hörmətli Sevinc xanımın iclasımızda iştirakını nəzərə alaraq, icazənizlə, iqtisadiyyatla bağlı bir məsələni də diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Bu məsələ 1990-cı illərdə regionlarda özəlləşdirilmiş dövlət müəssisələrinin fəaliyyətsiz qalmaları ilə bağlıdır. Məsələn, təmsil olunduğum Qusar rayonunda özəlləşmə getməmişdən əvvəl iki böyük konserv zavodu olmaqla, kənd təsərrüfatı məhsulları emal edilən 5 müəssisə fəaliyyət göstərirdi. Rayon əhalisinin bir hissəsi bu müəssisələrdə işləyirdi. Amma 20 ildən artıqdır ki, özəlləşmədən sonra bütün infrastrukturu olan bu

müəssisələrin qapıları bağlıdır. Belə halların digər rayonlarda da olduğunu düşünürəm. “Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi haqqında” Qanunun 2.1-ci maddəsində qeyd olunur ki, dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin əsas məqsədi iqtisadiyyatın liberallaşdırılması, sahibkarlığın genişləndirilməsi, rəqabət mühitinin formalaşdırılması, iqtisadiyyata investisiyaların cəlb olunması yolu ilə onun səmərəliliyinin artırılmasına, struktur dəyişikliklərinə və əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəlməsinə nail olmaqdan ibarətdir. Həmin qanundan da göründüyü kimi, özəlləşdirilən müəssisələr fəaliyyətini dayandırmalı deyil, əksinə, investisiyaları cəlb etməklə, müasir texnologiyalar tətbiq edilərək standartlara uyğun istehsalını təşkil etməlidir. Amma təəssüf ki, bu baş verməyib və qeyd etdiyim özəlləşdirilən müəssisələr uzun illər qapalı qalmaları nəticəsində istehsal olunan kənd təsərrüfatı məhsullarının tədarükündə, emalında və işsizliyin aradan qaldırılmasında iştirak etmirlər. İqtisadiyyat nazirinə təklif edirəm ki, özəlləşdirilərək uzun illər qapalı saxlanılmış müəssisələrin fəaliyyətlərinin bərpa edilməsi üçün konkret müddət müəyyənləşdirilsin. Əgər iş fəaliyyətini bərpa edə bilməzlərsə, müəssisə geri alınaraq potensial imkanı olan sahibkara satılmalıdır. Çünki müəssisəni özəlləşdirən hər bir şəxs bu müəssisəsinin gələcək fəaliyyətinin təşkili ilə bağlı müvafiq qanuna uyğun öhdəlik götürmüşdür. Əgər bu cür müəssisələr iş fəaliyyətini bərpa edərlərsə, bu, iqtisadiyyatımızın güclənməsində, işsizliyin azalmasında əhəmiyyətli rol oynayar. Düşünürəm ki, qeyd etdiyim məsələnin hüquqi müstəvidə həll edilməsi üçün müvafiq qanunlarda dəyişikliklərin edilməsinə ehtiyac varsa, etməliyik. Məqsəd bu olmalıdır ki, özəlləşdirilərək uzun illər bağlı qalmış müəssisələr yenidən fəaliyyətlərini bərpa

etsinlər. Sonda hamınızı Respublika günü münasibəti ilə təbrik edirəm və diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Azər müəllim.

Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli parlament və hökumət üzvləri! Ötən ilin sərt məhdudlaşdırma tədbirlərinə görə, Azərbaycan iqtisadiyyatında baş verən prosesləri obyektiv qiymətləndirməliyik. İlk növbədə qapanmaların ən böyük təsirinin işsizliklə bağlı olduğu heç kimə sirr deyil. Nazirlər Kabinetinin 2020-ci il 4 aprel tarixində işini itirmiş insanlara yardım üçün 600 min aztəminatlı şəxsin müəyyən edilməsi və aprel, may ayları üzrə birdəfəlik ödəməyə 228 milyon manat ayrılması əmək bazarındakı qeyri-sabit durumu özündə əks etdirir. Dövlət məşğulluq orqanlarında işsiz statusu alan şəxslərin sayı 81,3 min nəfər, işsizlik müavinəti alan şəxslərin sayı 6,9 min nəfər, beynəlxalq əmək təşkilatının isə 258 min nəfəri qeyd etməsi fonunda 600 min rəqəmin özü çox düşündürücüdür. Hökumətin ikinci karantin tədbiri zamanı yarım milyondan çox insan üzərindən siyasətini davam etdirməməsi xeyli problemlər yaratdı və işsizliyin gerçək miqyasını, leqal, qeyri-leqal çalışanların həqiqi sayını müəyyənləşdirməyə imkan vermədi. Ölkəmizdə işsizlikdən sığorta olunanların işçi qüvvəsinin cəmi 32 faizini təşkil etməsi ən çox aşağı təminatlı insanlara təsir etdi. Lakin işsiz sayının artdığını hamımız bilirik. Əhalinin nominal gəlirlərinin, inflyasiyanın 2,8 faiz olması fonunda məcmu gəlirlərin 4,3, hətta 5 faizə yaxın azalması işsizliklə bərabər, yoxsul insanların sayını da artırır.

İqtisadi artım və inkişaf yalnız büdcə ilə bağlı deyil. Dünyada maddi zənginliyi olan, lakin sabit inkişaf xəttini sona qədər tapa bilməyən çoxlu ölkələr var. Bizim siyasi

institutlarımızın vəziyyəti, peşəkar kadrların sayı, əmək bazarına hər il daxil olan 80 mindən artıq insanın ali təhsilinin olmamağı ciddi narahatlıq mənbəyidir. Biz müharibə zamanı hərbi ekspertlərin, jurnalistlərin, xarici siyasət mütəxəssislərinin, ictimai kommunikasiya liderlərinin, media və siyasət araşdırmaçılarınin səngərdə döyüşən ordu qədər zəruri olduğunu gördük. Ölkəmizdə son illər bu sahədə xeyli istedadlı mütəxəssisin başqa sahələrə keçdiyi üçün kadr problemi inkaredilməzdir. Hökumət təkcə yüksək rəqəmləri, indeksləri, məqsədləri deyil, kadrları da yetişdirsin ki, onlar qazanılan parlaq qələbənin salnaməsini yaratsınlar, onu tarixin yaddaşına köçürsünlər, dünyaya çıxarılan layihələri, məhsulları, ideyaları ixrac etsinlər.

Pandemiya səngərində döyüşən həkimlərimizlə bağlı ortaya çıxan reallıq hökuməti narahat etməlidir. Əhalinin hər on min nəfərinə düşən ixtisaslı həkimlərin sayı Bakıda 77, Lerik, Quba, Şabran və digər rayonlarda 8–10 nəfərdir. Ümumiyyətlə, 50-yə yaxın rayonda ixtisaslı həkimlərin sayı 20 nəfərdən azdır və pandemiya dövründə paytaxtdan bölgələrə həkimləri göndərmək siyasətinin müqavimətlə qarşılandığını da hamımız bilirik. Problemin həlli üçün səmərəli yollar tapılmasa, yollar açılarda xaricə axan səhiyyə turizmimiz davam edəcək.

Məşğul əhalinin dövlət və özəl sektorda payına yenidən baxaq. İcra sənədində göstərildiyi kimi, bu, 53 və 47 nisbəti kimidir. Konkret desək, muzzla çalışan işçilərin sayı 1 milyon 691 min nəfərdir və onun tərkibində 910 min nəfər dövlət, 781 min nəfər isə qeyri-dövlət sektorunda çalışır. Bu, əlbəttə ki, ən azı rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyatın formalaşmasına mənfi təsir edir. Gəlin, rəsmi səviyyədə mötəbərliyə etibar etdiyimiz dünya iqtisadi forumunun hesabatında 69-cu yeri tutmağımızın

səbəblərinə baxaq. Azərbaycanın rəqabət qabiliyyətliliyi baxımından digər ölkələrə nisbətən zəif olduğu sahələrin bir neçəsi bunlardır: Qeyri-işli kreditlərin səviyyəsinə görə 118-ci, elmi məqalələrin sayına görə 108-ci, əmək haqqı vergisinə görə 106-cı, özəl sektorun kreditləşmə səviyyəsinə görə 99-cu, geniş zolaqlı mobil əlaqə səviyyəsinə görə 88-ci, araşdırma institutların keyfiyyətinə görə 86-cı yerdəyik. Ümidvarıq ki, nəticələr hökuməti də qane etmir. Möhtərəm cənab Prezidentin çıxışlarından birində deyilir: “Bizim qərarların yerinə yetirilmə vəziyyəti indi ölçülməlidir, nələr yerinə yetirilib, nələr yox”. Əslinə qalsa, parlamentin hökumətin büdcənin icrası ilə bağlı hesabatlarına qiymət verməsi siyasi bir yanaşmadır. Çünki yalnız rəqəmlər və statistika vəziyyəti tam əks etdirmir. Ona görə də büdcə öhdəliklərinin, eləcə də dövlət proqramlarının, hökumətin müxtəlif layihələrinin arasındakı əlaqələri qiymətləndirmək çox önəmlidir. Məsələn, strateji yol xəritəsi ilə vidalaşırıq. Onun nəticələrinə obyektiv qiymət verib yeni yol xəritəsi yaradacağıqsa, bütün bu məsələlər qiymətləndirilməlidir. Möhtərəm cənab Prezident qeyd edir ki, mənə verilən bir çox rəqəmlər arasında ziddiyyətlər var. Nəhayət, hamının etibar etdiyi və aşkar mənbədə olan data bazalar yaradılmalıdır.

Əlbəttə ki, biz bu sənədə səs verəcəyik. Əminəm ki, hörmətli Samir müəllimin burada iştirakı müəyyən məsələləri qiymətləndirməyə imkan verəcək. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli qonaqlar! Mən rəqəmlər üzərində dayanmayacağam. Bununla bağlı həm komitənin sədri hörmətli həmkarım Tahir müəllim, həm maliyyə

naziri hörmətli Samir Şərifov, həm də Hesablama Palatası rəqəmlər üzərində kifayət qədər təhlillər apardılar. Lakin hər birimiz etiraf etdik, mən də qəti olaraq bu fikirdəyəm ki, 2020-ci il bütün dünyada olduğu kimi, Azərbaycanda da ən çətin illərdən biri oldu. Bu, xüsusən pandemiya ilə bağlı idi. Nəzərə alsaq ki, pandemiya bizi qəflətən yaxaladı, belə situasiyada kifayət qədər təcrübəmiz yox idi, haradan başlayıb hara gedəcəyimizi dəqiqləşdirə bilmirdik. Dünyanın da bununla bağlı konkret rəyi, fikri, təcrübəsi yox idi. Ona görə də hər bir ölkənin gücü onun dövlətinin yaranmış situasiyaya necə qiymət verməsindən və yaranmış vəziyyətdən çıxma bacarığından asılı idi. Bu baxımdan ölkə Prezidenti, hər zaman olduğu kimi, çox böyük müdriklilik və yüksək təşkilatçılıq bacarığını ortaya qoydu, dərhal Operativ Qərargah yaradıldı və ölkənin ən mühüm qurumları bu qərargahın içərisində öz fəaliyyətini yüksək peşəkarlıqla qurmağı bacardı. Etiraf edək ki, Baş nazir hörmətli Əli Əsədov başda olmaqla, ora daxil olan bütün qurumlar məsuliyyəti kifayət qədər başa düşdülər, bu məsuliyyətdən irəli gələn vəzifələri yerinə yetirmək üçün bütün səylərini ortaya qoydular və biz peşəkar bir şəkildə, çevik bir formada ən az itki verməklə vəziyyətdən çıxma bildik. Burada deyildiyi kimi, hər kəs evində oturdu və maaşını, işsizlik müavinətini, pensiyasını aldı. Ölkəmizdə hər hansı bir şəkildə xoşagəlməz situasiya yaranmadı. Bunun hər biri, heç şübhəsiz ki, son dərəcə önəmli idi.

Mən, həmçinin deyirdim ki, 2020-ci ilin dövlət büdcəsində qarşıya qoyulan vəzifələrin hər biri müvəffəqiyyətlə yerinə yetirildi. Burada xüsusi olaraq Azərbaycanın iqtisadi və maliyyə resursları çox düzgün, məqsədyönlü şəkildə istifadə olundu. Bir sözlə, yaranmış vəziyyətdə Azərbaycan dövləti lüzumsuz maliyyə axınlarına da imkan

vermədi. Bunun zəminində biz noyabr ayının 10-da tarixi qələbəmizi əldə etdik. Əgər biz 2020-ci ildə pandemiya-dan uğurla çıxmasaydıq, peşəkar hökumətimiz qarşıya qoyulan vəzifələri uğurla yerinə yetirməsəydi, düşünürəm ki, müharibənin gedişində müəyyən çətinliklərlə üzləşə bilərdik. Bu olmadı. Bu, həm də illərdən bəri ölkə Prezidentinin rəhbərliyi altında hökumətin məhz büdcə ilə bağlı müəyyənlanmış olduğu strategiyanın məntiqinə sۆykənən ciddi bir uğur idi. Mən bunu belə qiymətləndirirəm.

Hesablama Palatası rəqəmlər üzərində fikirlərini səsləndirdi. Mən palatanın rəyi ilə ətraflı tanış olmağa çalışdım. Bütün istiqamətlərdə rəqəmlər var, yerinə yetirilib, yerinə yetirilməyib, aşağı olub, yuxarı olub və sair. Lakin təəssüf edirəm ki, təqdim edilmiş qanun layihəsində dövlət büdcəsinin icrası haqqında Hesablama Palatasının konkret rəyi yoxdur. Yəni bu büdcə uğurla yerinə yetirilib və ya uğurla yerinə yetirilməyib, bu, yoxdur. Sonda tövsiyələr var. Əlbəttə, bu, çox yaxşıdır. Bu tövsiyələr yerinə yetirilsə, çox yaxşı olar. Ancaq düşünürəm ki, hörmətli Vüqar müəllim gələcəkdə bu cür sənədlərin hazırlanmasında və hökumətimizin kifayət qədər fədakar fəaliyyəti nəticəsində həyata keçirilən bu cür uğurlara konkret fikrini və rəyini bildirə bilsin.

Mən bu büdcəyə səs verəcəyəm. Bütün həmkarlarımı da səs verməyə dəvət edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Siyavuş Novruzov. Buyurun, Siyavuş müəllim.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli qonaqlar, hörmətli Məclis üzvləri! Mən də büdcəyə səs verəcəyəm və deputat həmkarlarımı da səs verməyə çağırıram. İki məsələyə toxunmaq istəyirəm. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli Samir müəllimin, bizim komitə

sədri Tahir müəllimin və Hesablama Palatasının məlumatlarından bəlli oldu ki, ilin çətin olmasına baxmayaraq, həm sosial sahədə, həm iqtisadiyyatda, həm də digər sahələrdə büdcənin icrası yerinə yetirilmişdir. Burada çıxış edən həmkarlarımdan hər biri qeyd etdi ki, 2020-ci ildə həm koronavirusa qarşı mübarizə, həm də 44 günlük Vətən müharibəsinin qələbəsi ilə bərabər, büdcənin icrası yerinə yetirilib. Biz iki ay bundan öncə – mart ayında hökumətin hesabatını da müzakirə etmişik və 2020-ci illə əlaqədar fikirlərimizi bildirmişik. Biz burada yeni dövlət büdcəsini müzakirə etmirik, icra olunmuş büdcə ilə bağlı fikirlərimizi bildirmişik. Bundan sonra 13 məsələmiz var. Mən təklif edirəm ki, səsə qoyaq, qəbul edək, bununla da yekunlaşdıraq.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Etiraz yoxdur ki?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Mən çox üzr istəyirəm, Razi Nurullayev, Siz indi əlinizi qaldırdınız. Yazılı surətdə verin. İmkan qalsa, ikinci oxunuşda mən Sizə söz verəcəyəm. Xahiş edirəm, qanun layihəsinə birinci oxunuşda münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 15.32 dəq.)

Lehinə	70
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	70
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul edildi.

Samir müəllimin sözü olacaq? Samir müəllim cavab versin.

S.Şərifov. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Burada hörmətli millət vəkilləri tərəfindən bir neçə sual səsəndirildi. Eyni zamanda, təqdim olunmuş hesabatla, Hesablama Palatasının rəyi ilə əlaqədar bir sıra şərhlər verildi. Mən ilk növbədə təqdim olunmuş sənədlərə təkliflər verdiklərinə və eyni zamanda, öz faydalı şərhlərini bizlərə təqdim etdiklərinə görə hörmətli deputatlara minnətdarlığımı bildirmək istərdim. Həmişəki kimi, həmin sualların, təkliflərin hökumət orqanları tərəfindən toplanaraq bundan sonra qiymətləndirilməsi həyata keçirilir. Ola bilsin, dərhal deyil, amma müvafiq təhlildən sonra siz bunu təsdiqləyə bilərsiniz. Bundan sonra bir çox təkliflər, şərhlər, yaxud hansı isə qaldırılan məsələlər öz həlli yollarını tapır.

Vəhdət Partiyasının sədri hörmətli Tahir Kərimli tərəfindən siyasi partiyaların maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar bir sual qaldırılmışdı. Qeyd etmək istərdim ki, siyasi partiyaların maliyyələşdirilməsi “Siyasi partiyalar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq həyata keçirilir. Həmin qanunda Milli Məclis tərəfindən müvafiq dəyişikliklər edilmişdir. Bu dəyişikliklər nəzərə alınmaqla həmin model hesablamalar üçün Maliyyə Nazirliyi tərəfindən qəbul edilib. Bunun əsasında hər il ayrılan vəsait həmin düsturlara uyğun olaraq, bütün partiyalar arasında bölünür. Tahir müəllimin qaldırdığı məsələ, çox güman, onunla bağlıdır ki, hazırda mövcud qanunvericiliyə görə, il üzrə ayrılan vəsaitin 5 faiz hissəsi

seçkilərdə iştirak etmiş, lakin səs qazanmamış partiyalara ayrılır. Amma onlar müəyyən faiz qazanmalıdırlar. Son seçkilərdə belə partiyalar yoxdur. Ayrılan 40 faiz siyasi partiyaların arasında bölünür. Yerdə qalan 50 faiz isə həmin partiyalardan Milli Məclisdə təmsil olunan deputatların sayına uyğun olaraq bölünür. 5 faiz isə il ərzində partiya mənsubiyyəti dəyişdiyinə görə və ya həmin siyasi partiyalarda deputatların sayının artması ilə əlaqədar artırıla bilər. Ümumi konstruksiya budur və buna uyğun olaraq da vəsait ayrılır. Tahir müəllimin partiyasının vəsaiti digər 6 partiya uyğundur. Yəni bunlar eyni məbləğdə vəsait alırlar. Azalma ilə bağlı, çox güman ki, 2020-ci illə əlaqədar müqayisə aparılır. Biz bunu onunla bağlayırıq ki, ilk növbədə Milli Məclisdə təmsil olunan partiyaların sayı artıb. Səhv etmərsə, 2 partiya artıb və bunun nəticəsində eyni məbləğdə olan vəsait bu partiyalar arasında bölündükdə, heç şübhəsiz ki, daha az vəsait alınır. Eyni məntiqə uyğun olaraq, həmin partiyaların sayının artması nəticəsində Milli Məclisdə partiya mənsubiyyəti olan deputatların sayı da mütənasib olaraq artıb. Həmin deputat sayına görə partiyalara verilən vəsait də eyni məbləğ olduğundan onların arasında bölündükdə daha az məbləğ alınır. Ona görə bizim hesablamalarla Vəhdət Partiyasına 3800 min manat və digər 6 partiya ötən illə müqayisədə daha az vəsait hesablanıb. Bir daha qeyd etmək istərdim ki, bütün bu hesablamalar mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq həyata keçirilməkdədir.

Suallar varsa da, biz onları ayrıca səsəndirməyə hazırıq. Onu da əlavə etmək istərdim ki, hər rübün nəticəsinə görə, partiyalara ödənilən vəsaitlə əlaqədar hər bir partiya müvafiq açıqlama təqdim olunur və həmin açıqlamada bütün bu hesablamaların qaydası və konkret nəticə-

ləri göstərilir.

Digər nəticələrlə bağlı qısaca olaraq qeyd etmək istərdim ki, səsəndirilmiş bir çox fikirlər, heç şübhəsiz ki, bizlər tərəfindən daim qiymətləndirilir və təhlil olunur. Burada deputat Məmmədov Soltan xərclərin dəqiq proqnozlaşdırılmaması, dövlət proqramlarının hazırlanması ilə bağlı məsələlər qaldırmışdır. Hesablama Palatasının sədri də öz çıxışında qeyd etmişdir. Bildiyiniz kimi, artıq cari ildən başlayaraq bizdə 3 sektor üzrə ortamüddətli xərclər çərçivəsində nəticə əsaslı büdcənin ilk parametrləri qoyulmuşdur. Orada konkret tədbirlər və konkret proqramlar səsəndirilməklə, onların nəticəliliyi, həmin hədəflərə nail olmaq üçün maliyyə resursları zərfi ayrılıb. Bununla bağlı biz artıq bu 3 pilot layihəsinə başlamışıq. Növbəti ildə cari ilin nəticələri müzakirə olunarkən biz, yəqin ki, sizlərə daha dəqiq məlumatı təqdim edəcəyik.

Mən bir daha qeyd etmək istərdim ki, xərclər kifayət qədər dəqiq proqnozlaşdırılır. Ötən il xüsusi bir il olmuşdur. Ötən ildə xərclərin arasında böyük dəyişikliklər baş vermişdir və bu, qaçılmaz və labüd idi. Hökumət hesab edir ki, bu xərclər tam əsaslı olaraq həyata keçirilmişdir. Mən bir daha qeyd etmək istərdim ki, bizim qarşımızda kifayət qədər böyük problemlər dururdu. Əsasən sosial-iqtisadi sahədə tənəzzül daha ağır ola bilərdi və bu tənəzzülün daha ağır formaya keçməsinin qarşısının alınması üçün lazımi tədbirlər görüldü. Bu tədbirlər çevik, operativ şəkildə görülmüşdür. Bunların həyata keçirilməsində hər hansı nöqsanlar ola bilərdi.

Burada hörmətli deputatımız Zahid Oruc sosial sahəyə toxundu. Hesab edirik ki, prinsip etibarı ilə hökumət təkcə işsizlərə vəsaitin verilməsi ilə kifayətlənməmişdir. Eyni zamanda, qeyri-formal işləyənlər və belə deyək, Dövlət

Sosial Müdafiə Fonduna hər hansı ödəniş etməyən şəxslərə də dövlət, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən sosial humanizm nümayiş etdirilərək əl uzadıldı, onlara da bu vəsaitlər verildi.

Onu da qeyd etmək istərdim, dürüstləşmə zamanı biz qanunları, qanuna düzəlişləri müzakirə edəndə bir sıra deputat məsələ qaldırdı ki, bu vəsaiti artırmaq lazımdır. Hökumət nümayəndələri də qeyd edirdilər ki, bizim 30 minədək əlavə ictimai iş yerlərinin açılması nəzərdə tutulub. Lakin bu ictimai iş yerlərinin o qədər də istifadəsi yoxdur, çünki müraciət edənlər yoxdur. Daha çox birdəfəlik müavinətin alınmasına üstünlük verirdilər. Bu da heç şübhəsiz ki, bizi müəyyən qədər düşündürməlidir.

Burada bizim hörmətli deputatlarımız Elnur Allahverdiyev, Siyavuş Novruzov, Azər Badamov, Elman Nəsirovun qeyd etdiyi kimi, dövlət büdcəsinin icrası xüsusi bir şəraitdə həyata keçirildi. Bu şəraitin xüsusiyyəti həm pandemiya ilə, həm də ilin son rübündə müharibə vəziyyəti ilə bağlı idi. Bunlara baxmayaraq, dövlət büdcəsi qarşısında dayanan əksər vəzifələr yerinə yetirilib. Bu barədə İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri və bir çox deputatlar da danışdı. Mən də çalışdım ki, öz çıxışımda bunları qeyd edim. Biz bu gün səsləndirilən təklifləri nəzərə alırıq və bunların üzərində iş aparılacaq. Büdcə qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər də var. Biz bu istiqamətdə Milli Məclislə yaxından işləyəcəyik. Tam əminəm ki, daha təkmil bir sənəd hazırlanır və ondan sonra o qanun layihəsi təqdim oluna bilər.

Elman müəllimin rayonların inkişafı ilə bağlı qaldırdığı məsələni mən qəbul edirəm. Lakin biz bu məsələyə kompleks şəkildə baxmalıyıq. Burada qeyd olunduğu kimi, sərhədboyu rayonlar da var. Amma bizim qarşımız-

da digər böyük vəzifələr də durur. Qarabağın Azərbaycanın iqtisadiyyatına reintegrasiyası, yenidən qurulması, bizim digər rayonlarımızın problemləri də var. Ona görə biz bu məsələlərə kompleks şəkildə baxaraq, heç şübhəsiz ki, ilk növbədə prioritetləri müəyyənləşdirməliyik və bunun əsasında işlərimizi qurmalıyıq.

Mən bir daha hörmətli millət vəkillərinə faydalı təklif və şərtlərinə görə minnətdarlığımı bildirmək istərdim. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Samir müəllim. Sizə və həmkarlarınıza uğurlar arzulayıram.

Hörmətli həmkarlar, biz gündəliyin növbəti məsələlərinə keçirik. Qeyd edim ki, növbəti 9 məsələ üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir. Gündəliyin 3-cü məsələsi Mülki Məcəllədə və “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri hörmətli Əli Hüseynliyə söz verirəm.

Əli müəllim, buyurun.

Ə.Hüseynli, *Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri.*

Hörmətli Sədr, bu məsələ ilə bağlı birinci və ikinci oxunuşlarda hörmətli deputatlar tərəfindən təkliflər daxil olmuşdur. Üçüncü oxunuşda səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Tahir müəllim, sizin komitənizdə baxılıb. Tahir Mirkişili.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Sözlünüz yoxdur. Çox sağ olun.

Heç kimin sualı, sözü yoxdur və ona görə də mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, hörmətli həmkarlar, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.45 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

4-cü məsələ “Dövlət satınalmaları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, mən Sizdən xahiş edəcəyəm, qanun layihəsi haqqında məlumat verin.

T.Mirkişili. Hörmətli Sədr, qanun layihəsinin ikinci oxunuşu zamanı deputat həmkarlarım tərəfindən heç bir təklif daxil olmadığından mətn olduğu kimi saxlanmışdır. Səsə qoymağınızı xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Çıxış etmək istəyən yoxdur. Heç kimin sualı, sözü yoxdur və ona görə də mən qanun layihəsini üçüncü oxunuşda səsə qoyuram. Buyurun, hörmətli həmkarlar, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.46 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti 5-ci məsələ İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir.

Əli müəllim, mən Sizdən xahiş edəcəyəm. Buyurun, məlumat verin.

Ə.Hüseynli. Hörmətli xanım Sədr, bu məsələ “Dövlət satınalmaları haqqında” Qanunla üzvi surətdə bağlıdır. Məsuliyyətlik nəzərdə tutulur. Təklif olmamışdır. Səsə qoyulmasını xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Tahir müəllim, Sizin sözünüz, komitədən heç kimin sözü yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Heç kimin sualı, sözü yoxdur. Ona görə də mən məsələni səsə qoyuram. Qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə, buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 15.47 dəq.)

Lehinə 73

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 73

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü

oxunuşda qəbul edildi.

Növbəti məsələ “Tibbi sığorta haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir, üçüncü oxunuşda müzakirəyə təqdim edilir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Səhiyyə komitəsinin sədr müavini hörmətli Rəşad Mahmudova söz verirəm.

Rəşad müəllim, buyurun.

R.Mahmudov, *Milli Məclisin Səhiyyə komitəsi sədrinin müavini.*

Çox hörmətli xanım Sədr, hörmətli deputat həmkarlarım! Təklif olunan qanun layihəsi tibbi xidmətlər üçün müraciət edən şəxslərin tibb müəssisəsinə müraciət imkanlarının artırılmasına xidmət edən bir düzəlişdir. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin ikinci oxunuşunda hər hansı bir təklif və irad olmadığına görə qanuna səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Rəşad müəllim.

Tahir müəllim, sizin komitənizdə də baxılıb. Sözlünüz yoxdur?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Heç kimin sualı, sözü yoxdur və ona görə də mən məsələni səsə qoyuram. Qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə, buyurun, səs verin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.49 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 7-ci məsələsinə keçirik. Bu, Azərbaycan Respublikasının “Dövlət sərhədi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən, Arzu müəllim, Sizə söz verirəm. Arzu Nağıyev, buyurun.

A.Nağıyev, *Milli Məclisin Müdafiə, təhlükəsizlik və korrupsiya ilə mübarizə komitəsinin üzvü.*

Təşəkkür edirəm, xanım Sədr. Hörmətli deputatlar, Azərbaycan Respublikasının “Dövlət sərhədi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi ikinci oxunuşda dəstəklənib. Hər hansı irad və əlavələr yoxdur. Üçüncü oxunuşda səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Heç kimin sualı, sözü yoxdur. Səsə qoyuram. Qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.50 dəq.)
Lehinə	69
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	69
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin növbəti 2 məsələsi,

yəni 8-ci və 9-cu məsələlər mahiyyətə bir-birinə yaxındır. 8-ci məsələ Əmək Məcəlləsində və Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir, 9-cu məsələ isə silahlı qüvvələrin 2 nizamnaməsində – “Hərbi xidmətkeçmə haqqında Əsasnamə”də, “Vətən uğrunda həlak olanların xatirəsinin əbədləşdirilməsi haqqında” Qanunda və digər 3 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir.

Məsələyə dair, Arzu müəllim, mən yenə də Sizdən xahiş edirəm, məlumat verin. Arzu Nağıyev, buyurun.

A.Nağıyev. Təşəkkür edirəm. Hər iki məsələ mahiyyətə bir-birinə yaxındır. Siz bunu qeyd etdiniz. Hər iki məsələyə iki komitədə baxılmışdır. Qeyd olunduğu kimi, dəyişikliklər “Vətən müharibəsi qəhrəmanı” adı verilmiş və 2 ordenlə təltif edilmiş şəxslər üçün nəzərdə tutulan imtiyazlarla bağlıdır. İkinci oxunuşda hər hansı bir irad və təklif olmamışdır. Üçüncü oxunuşa tövsiyə olunub. Səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Arzu müəllim.

Bu məsələyə 5 komitədə baxılıb.

Musa müəllim, sözlünüz yoxdur?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Tahir müəllim, Qənirə xanım.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Adil müəllim burada yoxdur. Amma düşünürəm ki, onun da bir sözü yoxdur. Heç kimin sualı, sözü yoxdur. Ona görə də mən qanun layihələrini bir-bir səsə qoyacağam. Beləliklə, Əmək Məcəlləsində və Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul edilməsinə, buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.52 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, mən indi 9-cu məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.52 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə 10-cu məsələyə keçirik. Bu məsələ “Məşğulluq haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri hörmətli Musa Quliyevə söz verirəm.

Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Hörmətli millət vəkilləri, “Məşğulluq haqqında” Qanun müzakirə olunarkən nə ikinci oxunuş zamanı, nə də ikinci oxunuşdan sonrakı dövrdə təkliflər daxil olmamışdır, qanun layihəsinin mətnində heç bir dəyişiklik aparılmamışdır. Millət vəkillərindən xahiş edirəm, qanun layihəsinin üçüncü oxunuşda qəbul olunmasına səs versinlər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Musa müəllim.

Heç kimin sualı, sözü yoxdur. Ona görə də mən qanun layihəsini səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.53 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 21 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, gündəliyin 11-ci məsələsi Torpaq Məcəlləsində, İnzibati Xətalər Məcəlləsində, “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında” Qanunda və digər 6 qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Qanun layihəsinə dair məlumat vermək üçün hörmətli Tahir Rzayevə söz verirəm.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev, *Milli Məclisin Aqrar siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Hörmətli Sədr, təqdim olunmuş qanunlarda edilən dəyişikliklərə dair ikinci

oxunuşda heç bir təklif və irad bildirilmədi. Ona görə də üçüncü oxunuşda səsə qoyulmasını xahiş edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Məsələyə 3 komitədə baxılıb.

Əli müəllim, sözünüz yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Tahir müəllim.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Sadiq müəllim artıq demişdi, heç bir sözü yoxdur. Sadiq müəllim burada deyil. Heç kimin sualı, sözü yoxdur. Ona görə də mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 15.55 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Bu qanun layihəsi də üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, beləliklə, üçüncü oxunuşda olan qanun layihələri başa çatdı. Bizim növbəti 2 məsələmiz ikinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Beləliklə, biz gündəliyin 12-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ isə Elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə haqqında qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlu-

mat vermək üçün mən Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri hörmətli Sadiq Qurbanova söz verirəm.

Sadiq müəllim, buyurun.

S.Qurbanov, *Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri*.

Təşəkkür edirəm, dəyərli Sahibə xanım. Hörmətli millət vəkilləri, biz keçən iclasda bu məsələni səsə qoyduq və yekdilliklə qəbul edildi. Lakin burada bir neçə deputat həmkarımız sorğu və gələcəkdə bu qanunun işləmə mexanizmi ilə bağlı bir neçə təklif verdi. Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, qanunun mətnində əksini tapmayan bəzi məsələlər qanunvericiliyə müvafiq olaraq, qanunun tətbiqi zamanı hökumət tərəfindən qəbul ediləcək qanunaltı normativ hüquqi aktlarda veriləcəkdir. Bununla bağlı aidiyyəti nazirliklə əlaqə saxladım. Bu hüquqi aktlar paketinin hazırlanması birbaşa Energetika Nazirliyinə tapşırılmışdır və bu iş onlar tərəfindən başa çatdırılmaq üzrədir. Qanun layihəsi parlament tərəfindən qəbul edildikdən və cənab Prezidentimiz tərəfindən imzalandıqdan sonra nazirlik həmin normativ hüquqi akt layihələrini təsdiqləmək üçün Nazirlər Kabinetində təsdiq ediləcək. Əlavə suallar olmadığı üçün layihəni səsə qoymağa çağırıram. Çox əhəmiyyətli qanun layihəsidir, xahiş edirəm, yenə də səs verəsiniz. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sadiq müəllim.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuş olduğuna görə biz bu qanun layihəsini əvvəlcə əsas kimi qəbul etməliyik. Buyurun, qanun layihəsinə əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri

(saat 15.57 dəq.)

Lehinə

69

Əleyhinə

0

Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	70
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Mən görürəm ki, çıxış etmək istəyənlər var.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Naqif müəllim, hazırlaşın.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, doğrudan da, bu qanun layihəsi çox vacibdir, önəmlidir. Cənab Prezident tərəfindən elan olunub ki, biz işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə edəcəyik. Mənim təklifim 3-cü maddəyədir. Burada “elektrik enerjisi istehsalında bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə sahəsində dövlət tənzimlənməsinin prinsipləri” qeyd olunur. Biz bu qış müşahidə elədik ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarının Texas ştatında iqlim dəyişikliyinə nəticəsi olaraq gözlənilmədən şaxtılı havalər oldu və nəticədə bərpa olunan enerji mənbələrinin hamısı – həm külək tribunları, həm günəş batareyaları, həm də sudan istifadə sistemi çökdü. Yəni orada su elektrik stansiyaları ilə təminat onsuz da aşağı səviyyədə idi. Nəticədə insanlar çox böyük əziyyətlə üzləşdilər. Belə şaxtaların Qarabağın Dağlıq hissəsində olması da istisna olunmur. Araz çayı da dona bilər. Biz Xəzərin də donmasını görmüşük. Dağlıq Qarabağdakı kiçik çaylar üzərində qurulan su elektrik stansiyaları, o cümlədən günəş batareyaları və sair dona bilər. Ona görə də dövlətin vəzifələri sırasında müəyyən olun-

malıdır ki, hətta ehtiyac olmayacağına, qoy, işləməsin. Amma ehtiyat üçün mütləq istilik elektrik stansiyası tikilməlidir. Həm də insanlar əmin olmalıdırlar ki, sabah bir problem olsa, alternativ enerji mənbələri ilə təmin olunacaqlar. Yəni biz bunu bir vəzifə olaraq qanunvericilik qaydasında dövlətin üzərinə qoysaq, insanlar bərpa olunan enerjiden çəkinmədən istifadə edəcəklər və dövlət də onları stimullaşdırmış olacaq. Diqqətinizə görə çox sağ olun. Mənim qanun layihəsi ilə bağlı deyəcəklərim bunlar idi. Ümumiyyətlə, qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Qüdrət müəllim.

Fəzail müəllim, sualınız var?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Təklifiniz. Buyurun.

F.Ağamalı. Çox sağ olun, xanım Sədr. Mənim sualım var. Mən bilmək istərdim ki, yaradılması nəzərdə tutulan enerji Azərbaycanın vahid enerji sistemində daxil olacaqmı? Digər tərəfdən bunun ümumi idarəçiliyi hansı formada həyata keçiriləcək? Bu, Azərbaycanın enerji sistemində ikihakimiyyətliliyə gətirib çıxarmayacaq ki? Xahiş edirəm, bu suallara cavab verəsiniz.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Naqif Həməzəyev. Buyurun.

N.Həməzəyev. Hörmətli xanım Sədr, əziz həmkarlar, hər birinizi salamlayıram. Bu qanun çox mütərəqqi bir qanundur. Təbii ki, biz də bu qanunu dəstəkləyirik. Ancaq mən bir məsələyə diqqət çəkmək istəyirdim. Vaxtınızı da çox almayacağam. Bildiyiniz kimi, alternativ enerji mənbələrindən istifadə ilə əlaqədar olaraq, təbii ki, dövlət dəstəyi əsasında hüquqi şəxslər böyük layihələr həyata keçirəcəklər. Ancaq bizim bu qanunun ruhundan görüldüyü kimi, məqsədimiz həm də sadə vətəndaşlar, fiziki

şəxslər arasında bunu populyar etmək və təbliğ etməkdir. Ancaq bundan öncəki iclasda da deyildi, çox təəssüflər olsun ki, günəş panellərinin xüsusən satışında və ya əlçatanlığında müəyyən problemlər var. Hərçənd gömrük güzəştləri nəzərdə tutulsa da, hazırda bir ev üçün bu günəş panelinin quraşdırılması, onun ənənəvi şəkəyə qoşulması və istifadəsi təxminən 8–10 avroya başa gəlir. Bu da, təbii ki, müəyyən dərəcədə bahadır. Bu baxımdan da əgər biz bu qanunun işləməsini istəyiriksə, yalnız dövlətin həyata keçirdiyi layihələr üçün deyil, bütün vətəndaşların bundan istifadə edə bilməsi üçün, mənəcə, güzəştlər və təşviq planı hazırlanmalıdır. Əks təqdirdə, uzun illər çəkəcək, biz yenə də sadə vətəndaşların alternativ enerji mənbələrindən istifadəsinin şahidi olmayacağıq və bütün yük dövlətin üstündə qalacaqdır. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Naqif müəllim.

Çıxış etmək istəyən yoxdur.

Hörmətli həmkarlar, biz qanun layihəsini maddələr üzrə səsə qoymalıyıq. Bu layihə 5 fəsildən və 20 maddədən ibarətdir. İcazənizlə, mən qanun layihəsini fəsil-fəsil səsə qoyacağam. İndi xahiş edirəm, I fəslə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.02 dəq.)
Lehinə	73
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.
Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.
II fəslə səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.03 dəq.)
Lehinə	70
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	70
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.
Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.
Sədrlik edən. Çox sağ olun, II fəsil də qəbul edildi.
III fəslə səsə qoyuram.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.03 dəq.)
Lehinə	69
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	69
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.
Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.
Sədrlik edən. Çox sağ olun, III fəsil də qəbul edildi.
IV fəsil. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.03 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Nəhayət, xahiş edirəm, V fəslə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.04 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.04 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, növbəti 13-cü məsələ “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədədir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü Kamal Cəfərova söz verirəm.

Kamal müəllim, buyurun.

K.Cəfərov, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü.*

Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Qanun layihəsi ilə bağlı birinci oxunuşda geniş məlumat vermişəm. Bildiyiniz kimi, hazırda qanun layihəsində elmlər doktoru elmi dərəcəsi olan şəxslərin test imtahanı vermədən, yalnız daxili müsahibə yolu ilə dövlət qulluğuna qəbul edilməsi təklif edilir.

Sonuncu dəfə plenar iclasda həmkarlarım fəlsəfə doktorunun da elmi dərəcəsinin nəzərə alınmasını xahiş etmişdilər. Bununla bağlı müvafiq dəqiqləşdirmələr aparmışıq. Bizə verilən məlumata əsasən qanunvericilikdə analoji formada, misal üçün, vəkilliyə qəbulda da elmlər doktoru dərəcəsi olan şəxslər əsas götürülür. Eyni zamanda, məhkəmələrdə hakimlərə əlavə əmək haqlarının verilməsində elmlər doktoru dərəcəli şəxslər əsas götürülür. Ona görə də yalnız elmlər doktoru dərəcəsi olan şəxslərin dövlət qulluğuna imtahansız götürülməsi təklif edilir. Əlavə hər hansı bir sual olarsa, biz plenar iclasdan sonra müzakirə edə bilərik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Kamal müəllim.

Hörmətli həmkarlar, ikinci oxunuş olduğuna görə biz

bu qanuna əvvəlcə əsas kimi münasibət bildirməliyik. Buyurun, əsas kimi münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.06 dəq.)
Lehinə	71
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi əsas kimi qəbul edildi. 2 nəfər çıxış etmək istəyən var.

Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli həmkarlar, mən bu qanunun 28-1-ci maddəsinin ikinci hissəsindəki dəyişikliklə bağlı məsələyə münasibətimi bildirmək istəyirəm. Söhbət ondan gedir ki, bizdə dövlət qulluqçuları 3 dəfə imtahan verib sertifikat alırlar. 3-cü imtahanından, yəni test imtahanından sonra sertifikat alırlar. Əvvəllər qeyd olunurdu ki, bu, ömürlük verilir. İndi qeyd olunub ki, “ömürlük” sözü “müddətsiz” sözü ilə əvəz edilsin. Mən diqqəti nəyə cəlb etmək istəyirəm. Vaxtı ilə cənab Prezident tərəfindən sərəncam imzalandı ki, cəza siyasəti humanistləşdirilsin. Doğrudan da, vətəndaşlarımızın maraqları naminə bundan sonra bizim həm cəza, həm də inzibati tənbeh tədbirləri xeyli dərəcədə yüngülləşdirildi. Hesab edirəm, bizim digər qanunlarımızın da humanistləşdirilməsinə, o cümlədən cənab Prezidentin hansısa bir fərman imzalamasına, müvafiq dövlət orqanlarına göstəriş verməsinə ehtiyac var.

Mən bunu nəyə görə söyləyirəm? Dövlət qulluqçusunun 3 dəfə imtahan verib sertifikat almasına nə ehtiyac var? Yəni namizəd 1 dəfə imtahan verdi, sonra müsahibə də verir, ondan sonra artıq təyinat alır. Hörmətli Sahibə xanım, mən bu müsahibədə iştirak edən keçmiş həmkarlarımızdan biri ilə söhbət etdim. Maraqlandım ki, müsahibəyə nə ehtiyac var, yəni siz bu müsahibədə testdə nəzərdə tutulmayan hansı xüsusi sualları verirsiniz? Həmin sualları, ümumiyyətlə, testə daxil etmək olarmı? O, bir az fikirləşdi və dedi ki, dövlət həyatı ilə bağlı və sair bu səpkili suallar veririk. Soruşdum ki, onları sual formasında testə daxil etmək olar? Dedi ki, olar. Mən də dedim ki, onda bunu ayrıca bir mərhələ kimi niyə yazırsınız? Niyə bu insanların hər dəfə imtahana çağırılıb bu formada incidirsiniz? Nəçə ki, orta məktəbə daxil olanda test imtahanı verib daxil olurlar, bunu da eyni qaydada etmək olar. Kim daha çox bal toplayıbsa və neçə vakansiya yer varsa, ora təyin olunsun.

Mən üzümü bizim birinci dəfə seçilmiş gənc deputatlara tuturam, yəni təcrübə baxımdan gənc deyirəm. Onlar da etiraf edirlər ki, 1 il bundan qabaqkı təcrübəyə malik deyillər. Özlərini daha inamlı hiss edirlər, daha çox təcrübə toplayıblar. Belə olan təqdirdə, 5 il ərzində qanunvericiliyi tətbiq etmiş dövlət məmuru 5 ildən sonra necə ola bilər ki, təzədən bir də imtahana çağırılır. Tutaq ki, imtahandan keçmirsə, kənarda qalır, ilk dəfə imtahan verən gənc bir adam gəlir, onun yerinə seçilir. Bunu mən ona görə deyirəm ki, doğrudan da, bu qanunvericiliyi humanistləşdirməyə çox böyük ehtiyac var.

Mən səs verəcəyəm, amma çox istərdim ki, biz müvafiq dövlət orqanları ilə danışaq. Bu vətəndaşlar bizim vətəndaşlarımızdır. Bunları bu qədər incitməyin nə mənası var? Bunun normal qaydasını tapmalıyıq və tapmışıq da.

Testlə imtahan verib daxil olurlar, qurtardı, getdi. Əgər vəzifəsini layiqincə yerinə yetirməyəcəksə, bizim əmək qanunvericiliyimizdə müvafiq müddəalar var ki, həmin müddəalara görə vəzifəsindən də kənarlaşdırıla bilər, aşağı vəzifəyə keçirilə bilər və sair. Ona görə də mən fürsətdən istifadə edib bu məsələni növbəti dəfə həm ölkə rəhbərliyinin, həm də parlament rəhbərliyinin diqqətinə çatdırmaq istəyirəm ki, müvafiq icra orqanı ilə bu məsələ istiqamətində fikir mübadiləsi aparılsın. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Afət Həsənova. Buyurun, Afət xanım.

A.Həsənova. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli xanım Sədr, hörmətli millət vəkili! Müzakirə olunan qanun layihəsinin, həqiqətən də, ölkədə kadr siyasəti sahəsində qanunvericilik bazasının daha da təkmilləşməsinə, bu sahədə münasibətlərin obyektiv tənzimlənməsinə, dövlət qulluqçularının qarşılaşdığı bəzi çətinliklərin aradan qalxmasına xidmət edəcəyinə inanıram. Dəyişikliyi təqdirəlayiq hal hesab edirəm və həmkarlarımı bu layihənin lehinə səs verməyə çağırıram. Bununla yanaşı, dövlət qulluğu ilə əlaqədar vacib və aktual hesab etdiyim bəzi məsələləri sizin diqqətinizə çatdırmaq istərdim.

Hörmətli həmkarlar, “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu dövlət qulluğu ilə bağlı məsələləri tənzimləməklə yanaşı, həm də dövlət qulluqçusunun məsuliyyətini, hüquq və vəzifələrini, fəaliyyətinin qiymətləndirilməsini, irəli çəkilməsini, məhdudiyətlərini, o cümlədən təminatını və sair məsələləri müəyyən edir. Hesab edirəm ki, dövlət qulluqçusunun təminatına, onun irəli çəkilməsinə, fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinə dair həmin qanunun müvafiq müddəaları bir çox hallarda bu və ya digər səbəblərdən tətbiq edilmədiyindən mövcud vəziy-

yət və təcrübə nəzərə alınaraq təkmilləşdirilməlidir.

Fikrimcə, qanunvericiliyin mükəmməlliyi onun həm işləkliyi, həm də subyektiv halların qarşısını almaqla münasibətləri obyektiv və ədalətli tənzimləməsi ilə səciyəyənlir. Təəssüflər olsun ki, biz bəzi hallarda hələ də mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanında rəhbər dəyişən zaman uzun illər ərzində təcrübə toplamış xeyli sayda peşəkar kadrın “öz arzusu” ilə işdən azad olunması və ya belə kadrların uzun müddət vəzifədə irəli çəkilməməsi kimi subyektiv səbəblərdən qaynaqlanan hallarla rastlaşırıq. Məhz belə hallar bilikli, bacarıqlı gənclərdə dövlət qulluğuna marağın azalmasına, bu sahədə fəaliyyət stimulumun, nəticə etibarını ilə qurumun xidmət səviyyəsinin aşağı düşməsinə böyük təsir göstərir. Bu səbəbdən hesab edirəm ki, dövlət qulluqçusunun fəaliyyətinin rəhbər tərəfindən deyil, Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən və ya digər müstəqil ixtisaslaşmış qurum tərəfindən qiymətləndirilməsi, fəaliyyəti qənaətbəxş hesab edildiyi təqdirdə, onun daha da inkişaf etməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə vəzifədə irəli çəkilməsi məsələsinə baxılmalıdır. Həmçinin Dövlət İmtahan Mərkəzinə dövlət qulluğuna qəbulla yanaşı, həm də dövlət qulluqçularının sonrakı fəaliyyətini nizamlamaq səlahiyyəti verilməlidir.

Bundan əlavə, “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunun 33.1.2-ci və 33.1.3-cü maddələrində dövlət orqanları ləğv olunduqda və dövlət qulluqçularının sayı və ya ştatları ixtisar edildikdə, onun dövlət qulluğuna xitam verildiyi göstərilmişdir. Halbuki, fikrimcə, dövlət qulluqçusundan asılı olmayan səbəblərdən dövlət qulluğuna xitam verilməsi yerinə dövlət qulluğunun xüsusi növlərində olduğu kimi, qulluqçunun müəyyən müddətdə sərəncama götürülməsi və ya məşğulluq probleminin həll edilməsi üçün

sosial təminatı saxlanılmaqla, ona 4 ayadək vaxt verilməsi daha məqsəduyğun olardı.

Düşünürəm ki, səsləndirdiyim təkliflər dövlət qulluğunda səmərəliliyin, savadlı və bacarıqlı gənclərin bu sahəyə marağının artmasına, dövlət qulluqçusunun təminatının yüksəlməsinə xidmət edə bilər. Qeyd olunanları nəzərə almaqla həmkarlarımı bir daha müzakirə olunan qanun layihəsini dəstəkləməyə çağırıram. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Afət xanım.

Kamal Cəfərov. Kamal müəllim, mən çox üzr istəyirəm, Siz suallara cavab vermək istəyirsiniz?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Etibar Əliyev yazılıb. Bəlkə onun çıxışından sonra Siz yekunlaşdırasınız?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Mən keçən dəfə dəyişikliklər barədə öz fikirlərimi bildirdim. Mən xüsusi olaraq qeyd etdim ki, ikinci mərhələdə keçirilən imtahanlarda, əsasən, dünyagörüşlə, davranış və psixologiya ilə bağlı suallar, demək olar, o istiqamətləri əhatə etmir. Mən çağırış etməklə demək istəyirəm ki, bu sualları tərtib edən qurumlar buna diqqət etməlidirlər.

Digər tərəfdən, biz anlayışlardakı qüsurlar barədə danışırıq. Dövlət qulluğundakı dəyişikliklərdə də “imtahanın məzmunu” anlayışı var. Ümumiyyətlə, bu anlayış doğru deyil. İmtahan biliyin qiymətləndirilməsinin yekun formasıdır. İmtahan müəyyən proqram əsasında həyata keçirilir və həmin proqramlara uyğun olaraq, suallar tərtib olunur. Proqramın məzmunu ola bilər. “İmtahanın məzmunu” anlayışı doğru deyil.

Mən keçən dəfə universitetlərin reytingi məsələsinə to-

xundum. İndi şura katibliklə əvəz olunub. Mən bunu təqdir edirəm. Düşünürəm ki, reyting məsələsi də gündəmə gəlməlidir. Çünki universitetlər var ki, fərqli bilik verirlər, fərqli şəkildə proqramlar tətbiq edirlər, ixtisas üzrə dil məsələlərini, dilin tədrisini fərqli şəkildə təşkil edirlər. Ona görə bu reyting məsələsinin də nəzərə alınmasını xahiş edərdim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Etibar müəllim.

Kamal müəllim, xahiş edirəm, buyurun.

K.Cəfərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım Sədr. Qüdrət müəllimin sualları ilə bağlı çox qısa məlumat vermək istəyirəm ki, bizim layihədə çox humanist müddəalar nəzərdə tutulubdur. Misal üçün, hazırda “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda bəzələrinde intizam tənbehi tətbiq edilmiş dövlət qulluqçuları 1 il müddətinə həm test, həm də digər müsabiqələrdə iştirak etmək üçün buraxılmırlar. Ancaq indi təklif edilən layihədə bu müddətin 2 dəfə azaldılaraq 6 ay olması təklif edilir.

İkinci məsələ isə testlərlə bağlıdır. Bildiyiniz kimi, hazırda Avropa ölkələrində də həm universitetə qəbulda, həm də işə qəbulda əsas üstünlük şifahi müsahibələrə verilir. Çünki bəzən yazılı formatda bəzi namizədlər əzbərləyərək yazır, ancaq iş çərçivəsində onun şifahi bilik və bacarıqları daha çox tələb olunur.

Yekun olaraq imtahanların sayı ilə bağlı Qüdrət müəllim bizdən təcrübəli həmkarımız kimi çox haqlı olaraq qeyd etdi və Milli Məclisi də analoq olaraq göstərdi. Mən qeyd etdim ki, Milli Məclisdəki fəaliyyətimizdən asılı olmayaraq biz də elə hər 5 ildən bir təşviqat kampaniyalarında iştirak edirik, o imtahanlardan bir daha keçirik.

Afət xanımın suallarını da, təkliflərini də qeyd etdim. Nəticəsini araşdırıb özünə məruzə edəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Kamal müəllim.

Hörmətli həmkarlar, “Dövlət qulluğu haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi 2 maddədən ibarətdir. Biz gərək maddə-maddə səsə qoyaq.

İndi isə, xahiş edirəm, 1-ci maddənin qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.18 dəq.)
Lehinə	74
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	74
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Qəbul edildi, çox sağ olun.

2-ci maddəni səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.19 dəq.)
Lehinə	75
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	75
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, 2-ci maddə də qəbul edildi.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini ikinci oxunuşda bütövlükdə səsə qoyuram. Münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.19 dəq.)
Lehinə	77
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	77
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim 2 məsələmiz qalır və hər iki məsələ birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Biz gündəliyin 14-cü məsələsinə keçirik. Bu məsələ “Kredit ittifaqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Qanun layihəsini İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü hörmətli Anar Məmmədov təqdim edəcək. Anar müəllim, buyurun.

A.Məmmədov, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.*

Təşəkkür edirəm. Çox hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri! Hər birinizi salamlayıram. Qanun layihəsində kredit ittifaqının hər bir borc alan haqqında məlumatın kredit bürosuna və Mərkəzi Bankda yaradılan mərkəzləşdirilmiş kredit reysinə təqdim edilməsi nəzərdə tutulur. Məlumat üçün bildirim ki, 2018-ci ildə “Banklar haqqında” və “Bank olmayan kredit təşkilatları haqqında” qanunlara oxşar dəyişiklik edilmiş və bank olmayan kredit təşkilatlarının hər bir borc alan haqqında məlumatın mərkəzləşdirilməsi, kredit reyestrinə və kredit bürosuna təqdim edilməsi təsbit edilmişdir. Qeyd

edim ki, kredit ittifaqları tərəfindən borc alanlar barədə məlumatın kredit bürosuna təqdim edilməsi və kredit bürosundan alınması qaydası “Kredit büroları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənəcəkdir.

Beləliklə, bu gün müzakirəyə çıxarılan “Kredit ittifaqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinə və növbəti 15-ci məsələ olan İnzibati Xətalər Məcəlləsinə təklif edilən dəyişikliklə kredit ittifaqlarını borc alanların məsuliyyətinin artırılmasına və eyni zamanda, kredit fəaliyyətinin şəffaflaşdırılmasına şərait yaradılacaqdır. Qanun layihəsi komitədə müzakirə edilmiş və müsbət rəy verilmişdir. Həmkarlarımı bu dəyişikliklərə səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Anar müəllim.

Çıxış etmək istəyənlər var.

Siyavuş Novruzov. Siyavuş müəllim, buyurun.

S.Novruzov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar, doğrudan da, kredit məsələsi bu gün cəmiyyətimizdə heç də birmənalı şəkildə qarşılanmır. Mən qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra çox sahələrdə ciddi şəkildə islahatlar aparıldı, düzəlişlər edildi, yeni strukturlar yarandı. Amma bu kredit məsələsi hələ ki, düzəlmir. Ona görə də biz bu məsələyə ciddi yanaşmalıyıq. Bu qanunun mahiyyətinə, fəlsəfəsinə əsasən biz kredit verəni deyil, kredit alanı yoxlayırıq. Nəticə etibarı ilə ortaya nə çıxır? Tutaq ki, Azərbaycanda 4 bank bağlandı. İllərlə yoxlanılmalı idi ki, onların fəaliyyəti nədən ibarətdir, kredit verir, faiz alır və sair. Bunlar kredit verən təşkilatlar idi. Bunların fəaliyyəti yoxlanılmadı və nəticədə bir gün qərar qəbul etdilər ki, bu 4 bank bağlanır. Orada olan əmanətlər mərhələli şəkildə insanlara ödənildi. Kredit alanın yoxlanılması və dəqiqləş-

dirilməsi məsuliyyətinin artırılması məsələsi, mən hesab edirəm ki, müqavilə imzalananda artıq bəlli olmalıdır.

Kredit faizləri ilə bağlı məsələni qeyd edirəm. Depozitə götürməklə kredit vermə arasında kredit faizləri ən azından 10–12 faiz fərq verir. Əgər vətəndaşdan depozitə 5 faiz, 7 faiz vəsait götürülsə, onu ən yaxşı hallarda 15, 20–24 faizə qədər digər sahibkara kredit kimi təqdim edir. Bu yoxlama ondan ibarət olmalıdır ki, bu 24 faizə kredit götürən şəxs bunu qaytarmaq imkanına malikdirmi? Çünki 24 faiz kredit götürən o cür qazancı əldə edə bilməyəcək.

Üçüncü bir məsələ girovların qoyulması ilə əlaqədardır. Əgər müəyyən miqdarda kredit götürülsə, iqiqat, üçqat girov tələb olunur. Bu insan kredit götürürsə, bu qədər çox girovu haradan tapıb qoymalıdır? Nəticə etibarı ilə yaşadığı evi, qohumunun evini və sairə girov kimi banka qoyur və 20 faizi, 24 faizi qaytara bilmir. Beləcə, 3–4 ailə bank qarşısında öhdəlikdə qalır və bank məcburiyyət qarşısında onların evlərini əllərindən alır. Mən hesab edirəm ki, hörmətli Tahir müəllim, İqtisadi komitə ciddi şəkildə bu kredit məsələsinə fundamental yanaşmalı, bu, Azərbaycanda həll olunmalıdır.

Güzəştli kreditdə də həmin hal baş verir. Güzəştli kredit verilir, amma deyilir ki, bu qədər girov qoyulsun. Əgər bu kredit güzəştli verilsə, vətəndaş iki dəfə artıq girovu haradan gətirib qoysun? Burada banklarla yanaşı, bizim borcumuz vətəndaşlarımızın da hüquqlarını müdafiə etməkdir. Vətəndaş bu krediti hansı işə bir iş açmaq, fəaliyyət göstərmək üçün götürür. Biz ona kömək etməliyik, dəstək olmalıyıq. Lakin əksinə, biz onu elə boğuruq ki, nəyi varırsa, banka təhvil verməli olur. O baxımdan Mərkəzi Bank da bu sahədə ciddi islahatlar aparır, addımlar atır. Kommersiya bankları, ayrı-ayrı banklar da bu

məsələdə ciddi olmalıdırlar. Kredit ittifaqları kredit alanı güdmək üçün yaranmamalıdır. Kredit ittifaqı real vəziyyəti qiymətləndirməli və buna uyğun olaraq addım atmalıdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aydın Hüseynov, buyurun.

A.Hüseynov. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım, minnətdaram. İndi müzakirə etdiyimiz qanun aktual məsələdir. Ümumiyyətlə, bank sisteminin, maliyyə sisteminin sağlamlaşdırılması, bu sahədə aparılan islahatlar, qanunvericilik bazası nə qədər mükəmməl, nə qədər çeşidli olsa, bir o qədər yaxşıdır. Banklar da bütün dövlətlərin iqtisadiyyatı üçün elədir. İqtisadiyyatda əsas klassik deyim var: banklar iqtisadiyyatın qan-damar sistemini təşkil edir. Azərbaycanda fəaliyyət göstərən banklar da bu gün ölkə iqtisadiyyatının bütün sahələrində fəaldırlar. Dövlət tədbirlərində, o cümlədən “YAŞAT” Fonduna, Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna, Koronavirusla Mübarizəyə Dəstək Fonduna öz dəstəklərini göstərirlər. Bunların hər biri çox yaxşıdır, qəbul olunandır. Digər tərəfdən çox hörmətli Siyavuş müəllim də qeyd etdi və bu, dəfələrlə deyilib. Bu bankların digər fəaliyyət istiqamətlərini demirəm, amma kreditlə bağlı bir məntiq var: krediti verir və o kredit qayıtmalıdır. Ümumiyyətlə, borc verən və borc alan arasındakı bu münasibətlərdə şərtlər nə qədər sadə olarsa, o borcun qaytarılması o qədər asanlaşa bilər. Banklarda isə bu prosedurlar, qaydalar, bu məntiq gözlənilmir. O bank yaxşı bank sayılır ki, 100 manatı bir dəfə dövr etdirməklə oradan gəlir götürsün. O bank əsl professional sayılır ki, 1 manatı 100 dəfə dövr etsin. 100 manatın riski 1 manatdan çoxdur. Ona görə də fəaliyyətlərini bu sadə məntiq üzərində qurmalıdırlar.

Digər tərəfdən Azərbaycanın iqtisadiyyatı hər birimizə bəllidir. Hansı faizlə iqtisadi səmərə gətirməyin mümkünlüyünü öyrənmək çox asandır. Ölkədə inflyasiyanın həcmi məlumdur. Bu inflyasiya templəri ilə və tutaq ki, hər hansı iqtisadi fəaliyyətlə hansı səmərəni əldə etmək olarsa, bank özü onu öyrənə bilər. Bunu öyrənmək onun borcudur. Onsuz da bu istiqamətdə fəaliyyətləri var. Bank bir dəne müəssisə açıb kredit ayırsın və baxsın, görsün ki, bu, il ərzində nə qədər gəlir gətirə bilər. Yaxud bir fiziki şəxsə, öz işçisinə kredit versin. Görsün, nə qədər faiz geri qaytara bilər. Ona görə mən hesab edirəm ki, birinci növbədə Mərkəzi Bank verdiyi faizlər üzərinə bir marja qoymalıdır. Bundan əlavə, tək-cə kredit götürənlə deyil, kredit verən kreditorlarla da bağlı məlumat bazası olmalıdır. Onların hansı öhdəliklərini yerinə yetirmək mümkündür? Onların nizamlaşdırma kapitalının həcmi nə qədərdir?

Digər tərəfdən onlar üçün də müəyyən məhdudiyyətlər qoyulmalıdır. Nə mənada? Kreditləri cəlb edib, yüksək faizə müəyyən dərəcədə gəlir əldə etməklə, yəni fikrimi buna yönəltmək istəmirəm, hər bir vətəndaşımızın yaxşı yaşamasını, rifah halının yüksək olmasını istəyirik. Ancaq bu, kreditlər hesabına əldə olunan gəlirlə, tutaq ki, böyük qurğular, binalar almaq və yaxud da əmək haqlarını yüksək tərzdə formalaşdırmaq deyil, belə deyək, bu pulların özündə də bir məhdudiyyət olmalıdır.

Bu qanun lazımlı qanundur. Məlumat bazasının olması normaldır. Ancaq bununla belə kredit probleminin aradan qaldırılması üçün birinci növbədə Mərkəzi Bankın nizamnamə kapitalı, dövlətə məxsus olan banklardan başlayaraq kredit faizi aşağı salınmalıdır və digər banklar da bu addımı atmalıdır. O zaman kredit verənlə kredit götürən arasındakı münasibət yaxşılaşar və bu, bütövlükdə ölkə

iqtisadiyyatına öz səmərəsini vermiş olar. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Mələhət İbrahimqızı. Buyurun, Mələhət xanım.

M.İbrahimqızı. Çox sağ olun, xanım Sədr. Mən bu qanun layihəsinə edilən dəyişiklikləri, sözsüz ki, dəstəkləyəcəm, səs verəcəyəm. 44 gün şərəf və zəfərə imza atdığımız dövrdə biz bəzi problemlərlə rastlaşdıq. Bunlardan biri də xüsusən qazilərimizin, hərbcilərimizin üzləşdikləri problem idi. Demək olar ki, Azərbaycanın bütün bölgələrində qeyri-rəsmi yolla fəaliyyət göstərən sələmçilər var. Beyləqanda, Bərdədə yaşayan bir çox qazilərimizə, hərbcilərimizə, – mən konkret soyadını, adını qeyd edə bilərəm, – qeyri-qanuni fəaliyyət göstərən o sələmçilər pul veriblər. Bu hərbcilərin içərisində birinci qrup əlil olan qazilərimiz, hərbcilərimiz var. İndiyə qədər o sələmin cəngindən qurtara bilmirlər. Ona görə mən çox hörmətli Tahir müəllimə üzümü tuturam. Bu qanun layihəsində işləyən müvafiq işçi qruplara da müraciət etmək istərdim ki, qanunda qeyri-qanuni fəaliyyət göstərən, əslində, bir növ cinayət törədən bu sələmçilərlə bağlı da hansı isə formada tənzimlənmə olsun. Bizim möhtərəm Prezidentimiz dəfələrlə, bir neçə il bundan qabaq üzləşdiyimiz maliyyə böhranından sonra da on minlərcə insanın kreditini bağışladı. 44 günlük müharibədən sonra isə şəhid ailələrinin, qazilərin borcları bağlandı. Amma çox təəssüf ki, dövlətimizin, dövlət başçımızın humanist addımlar atmasına baxmayaraq, həm bu sələmçilər, həm də lombardçılar camaatı, insanlarımızı, xüsusən sadə insanları zinhara gətiriblər. Mən Tahir müəllimdən bir daha xahiş edirəm ki, bu məsələyə bir də qayıtsınlar və bunun bir monitorinqini keçirsinlər. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Vüqar Bayramov, buyurun.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli Sədr. Hörmətli Sədr, hörmətli millət vəkilləri, birinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, iki məsələni konseptual təklif etmək istərdim. Birincisi, layihə kredit tarixçəsinin və məlumatların kredit bürosu və kredit reyestrinə daxil edilməsini nəzərdə tutur. Nəzərə alsaq ki, Mərkəzi Bank tərəfindən 2020-ci il aprelin 25-də pandemiyanın təsirini minimallaşdırmaqla bağlı tədbirlər planı təsdiq olundu, həmin tədbirlər planında nəzərdə tutulan fəaliyyətlərdən biri sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmayan fiziki şəxslərin kredit borcları ilə bağlı məlumatın, yəni kredit tarixçəsinin pisləşməməsi ilə əlaqədar idi. Həmin müddət Mərkəzi Bank tərəfindən kommertiya banklarına 2020-ci il sentyabrın 30-dək tövsiyə olunmuşdur. Amma pandemiyanın davam etdiyini nəzərə alsaq, o baxımdan daha məqsədəuyğun olardı ki, həmin müddətin uzadılmasına, məsələn, Mərkəzi Bank tərəfindən baxılsın və pandemiya davam etdiyi müddətdə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmayan fiziki şəxslərin kredit tarixçəsinin pisləşdirilməsinə yol verilməsin.

İkinci məsələ. 2015-ci ildə manatın məzənnəsinin dəyişməsi nəticəsində həm sahibkar, həm də sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmayan bir sıra fiziki şəxslər tərəfindən kreditlərin ödənilməsində çətinliklər oldu. Həmin şəxslərin kredit tarixçəsinin pisləşməsi qeydə alındı. 2019-cu ildə möhtərəm cənab Prezident tərəfindən məhz həmin borcların, yaranmış borclarla bağlı kompensasiyanın verilməsi ilə bağlı fərman imzalandığını nəzərə alsaq, daha məqsədəuyğun olardı ki, manatın məzənnəsinin birbaşa dəyişməsi, yəni valyuta riski əsasında kredit tarixçəsi

pisləşmiş vətəndaşlarımızın kredit tarixçəsinin yenilənməsi və yaxşılaşdırılması ilə bağlı qərar qəbul edilsin. Bu, nəticə etibarlı ilə kredit tarixçəsi ödəyicidən asılı olmayan səbəblərdən pisləşmiş vətəndaşlarımızın yenidən kreditlərə çıxış imkanlarının bərpa edilməsinə imkan yarada bilər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fəzail Ağamalı, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım Sədr. Mən çox qısa danışacağam. Əslində bankların problemləri ilə bağlı fikirləri mən hökumətin hesabatında açıq mətnlə diqqətinizə çatdırdım və bir daha o fikirlərin üzərində dayanıram. Məni hörmətli həmkarım Anar müəllimin bir ifadəsi çıxışa vadar etdi. Məqsəd kredit alanların məsuliyyətini artırmaqdır. Bu kredit alan bədbəxt insan bankların təsiri altında nəfəs ala bilmir. Evini satır, ailəsi dağılır. Burada Siyavuş müəllim çox haqlı dedi. 24, 30 faizlə kredit verən bank və ya bank olmayan kredit təşkilatı bütün dəyərləri tapdalayır, insanların fəlakəti və faciəsi üzərində pul qazanır. Ona görə də, hörmətli Sahibə xanım, mənə belə gəlir ki, Sizin təşəbbüsünüzlə “Bank haqqında” Qanun yenidən müzakirəyə çıxarılsın və orada, həqiqətən, bankların bu özbaşına fəaliyyətinə imkan verməyən müddəalar təsbit edilsin, buna uyğun olaraq, Cinayət Məcəlləsinə, İnzibati Xətalar Məcəlləsinə maddələr əlavə olunsun. Çünki bu bankların hesabatlılığı, şəffaflığı yoxdur. Bununla bağlı Mərkəzi Bank ya hökumətin hesabatında, ya da büdcə müzakirə olunanda verilmiş olan reqlamentə uyğun olaraq, fikirlərini ifadə edir və bununla da bəlli olur ki, guya bankların Azərbaycan vətəndaşları, Azərbaycan xalqı və Milli Məclis qarşısındakı hesabatlılığı artıq öz həllini tapdı. Belə şey yoxdur. Bir bank krediti 24 faizlə, o

biri bank 30 faizlə, başqa bank olmayan kredit təşkilatı 35 faizlə verir. Belə şey olar? Ona görə də əgər bu gün hörmətli Zahid Oruc, Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin rəhbəri kimi “Azərbaycan cəmiyyətində bank sisteminə etimad varmı?” sualını qoyarsa, tam əminəm, 99 faiz deyəcək ki, etimad yoxdur. Bəri başdan deyirəm, mən şəxsən buna səs verməyəcəyəm. Mənfi münasibətimi bildirəcəyəm. Ona görə də xahiş edirəm ki, bu banklarda, kredit verən təşkilatlarda Azərbaycan xalqının üzərindən bu yükü götürmək, bu damokl qılıncını aradan qaldırmaq üçün təsirli və qanunauyğun addımlar atılsın. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm. Hörmətli Sədr, hörmətli deputatlar, mən nəzərə çatdırmaq istəyirəm və hörmətli Milli Məclisin Sədrinə təşəkkür edirəm ki, bəzən öz içərimizdə səssizcə qəhrəmanlıq edənlər də olur. Bunlardan biri şöbə müdiri Eldar müəllimin irəli çəkilməsidir. O, qazi atasıdır, bunu çoxları bilmir. Bu məni çox məmnun etdi ki, Sahibə xanım Milli Məclisdə təvazökar, intriqadan kənar, canını illərlə hüquq yaradıcılığına qoyan bir insana bu cür dəyər verib. Necə ki, “YAŞAT” Fondu bu istiqamətdə addım atır, şəhid ailələrimizi, qaziləri kreditlərdən, faizlərdən azad edir, bu sahədə də işlərin davam etdirilməsini istərdim, digər veteranlara, xalqa da bu cür münasibət bəslənsin.

Konkret qanun layihəsi ilə bağlı demək istərdim. Biz deyirik ki, o bank ittifaqı haqqında düzəliş edirik. Mən dəfələrlə demişəm. İslam bankçılığı burada özünü ehtiva edirmi, yaratmaq olarmı? Şübhəsiz, biz dünyəvi dövlətlik, amma dövlət bayrağımızda islamın rəngi də var. Elə Fəzail bəyin sözünün davamı olaraq, mən soruşuram, necə

ola bilir ki, Avropa islam dövləti deyil, 1, 2, 3 faiz bank faizləri olur. Bizim isə dinimiz islamdır, lakin bizdə bank faizləri 20–30 faiz olur. Çox böyük mütəfəkkir Camaləddin Əfqaninin sözü yadıma düşür. “Mən Avropaya getdim. Orada islam gördüm, müsəlman görmədim. Vətənə qayıtdım, burada müsəlman gördüm, islam görmədim”. Bu, islama, insanlığa yaraşan cəhətdirmi? Minlərcə, milyonlarca insana kredit faizi altında əzab verməkdə məqsədimiz nədir? Onları dövlətdən, insanlıqdan, taleyindən narazı salırıq. Banklar, sizin heç insafınız yoxdur? Bilmirəm, bəzən Mərkəzi Bank sizə nə qədər faizlə uçot dərəcəsini aşağı salır və sair. Kommersiya bankları, digərləri, bu insanlara bu dərəcədə şiddət göstərmək olmaz. Şiddət elə ancaq adam döyməkdir? Bəs bu insanlar, bizim xalqımız, bizi seçənlər yazıq deyil?

O vaxt Osmanlı dövlətində guya faiz olmasın deyərək yəhudi, erməni xalqından nümayəndəni bank rəhbərləri təyin edərtilər. Onlar da dövlətin başına nə oyunlar gətirirdi. Mən Azərbaycanda müvafiq strukturlar tərəfindən dəfələrlə islam bankçılığının müzakirə olunmasının şahidi olmuşam. Niyə yoxdur? Yenə də soruşmaq istəyirəm. Sizin indi bu dəyişikliyiniz, ümumiyyətlə, qanununuz islam bankçılığını, faizsizliyi, heç olmasa, az faizliyi nəzərdə tutur?

Mən çox xahiş edirəm, bu, nəzərə alınsın. Bu suala cavab tapmaq mümkün deyil. Bayaq çox gözəl deyildi. Möhtəşəm qələbə qazanmışıq. Torpağımızın cüzi bir hissəsi qalıb, heç şübhəm yoxdur ki, onları diplomatik yolla olmasa da, İnşaallah, istənilən vasitə ilə geri qaytaracağıq. 100 illərin möhtəşəm tarixini yaşayırıq. Xalqımız nə qədər birləşmişdi, Ali Baş Komandandan tutmuş əsgər, xalq, deputat, hamımız bir idik. Nə oldu, bu dağıldı? Belə

narazılıqla niyə xalqımızı dövlətdən narazı salırıq? Nə üçün xalqımızın yaşayışını çətinləşdiririk? Ona görə də mən birinci banklardan xahiş edirəm. Karl Marks möhtəşəm əsərində yazırdı ki, bir dövləti dağıtmaq istəyirsənsə, onun bank sistemini bir balaca silkələ.

Mən bank sistemi haqqında danışmıram. İndi biz büdcəni və başqalarını dinlədik. Konstitusiyamızın həm preambulasında, həm də ümumi hissəsində bizim humanizmə, dövlətimizin sosial mahiyyəti əks olunub. Gəlin, ona riayət edək. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Tahir Mirkişili. Buyurun, Tahir müəllim.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Sədr. Bir neçə məsələ ilə mənə də müraciət olunduğu üçün, icazə versəniz, bir məlumat vermək istərdim.

Ümumiyyətlə, qeyd edirəm ki, Azərbaycanda kredit almağın 3 mənbəyi var: bank, bank olmayan kredit təşkilatı və kredit ittifaqı. Bu 3 mənbədən başqa heç kim heç bir yerdən qanunla kredit ala bilməz. Biz 2019-cu ildə qəbul etdiyimiz qanunla kredit bürosu yaratmışıq. Kredit bürosu yaratmaqda məqsədimiz bankdan və bank olmayan kredit təşkilatlarından məlumatların bir mənbədə yığılmasıdır. Bugünkü qanunda dəyişikliyin tək bir səbəbi odur ki, biz bu qanunda kredit ittifaqlarını göstərməmişdik. İndi, sadəcə, kredit ittifaqında göstəririk ki, 3-cü mənbədən də məlumatlar bir yerə yığılsın. Mən düşünürəm ki, məlumatların bir yerə yığılması həm kredit verilmə sisteminin şəffaflaşması, həm də, ümumiyyətlə, kredit alanla kredit verən arasında münasibətlərin tənzimlənməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Hörmətli Mələhət xanımın dediyi məsələlərlə mən tamamilə razıyam. Ancaq bir məlumatı deyim ki, biz Milli

Məclisdə “Lombardlar haqqında” Qanunu ikinci oxunuşdan da keçirmişik. Bu qanun bizim iş planında da var. Bizi hər halda üçüncü oxunuş gözləyir. Biz qanunvericilik subyektinin təşəbbüskarı ilə üçüncü oxunuş üçün qanunu razılaşıdırma mərhələsindəyik. Mən əminəm ki, yaxın vaxtlarda bu qanunu Milli Məclis qəbul edəcək. Göstərilən məsələlər, xüsusən sələmçiliklə bağlı məsələlər öz həllini tapacaqdır.

Digər mühüm məsələ banklarla bağlıdır, qeyd olundu. Mən xatırladım ki, bunu bir dəfə də demişdim. Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası ləğv olunandan və Mərkəzi Banka birləşdiriləndən sonra bu sahədə böyük banklarla bağlı qanun paketi hazırlanır. Məndə olan informasiyaya görə, bu paket Mərkəzi Bank və hökumət arasında müzakirə mərhələsindədir. Biz onu gözlədiyimizə görə Milli Məclis və komitə olaraq bu məsələyə müdaxilə etməmişik. Çünki hökumətdə bunun üzərində iş getdiyindən məsələnin bizə gəlib çatmasını gözləyirik.

Ümumilikdə, fikrimiz bundan ibarətdir ki, faizləri qanunla birbaşa tənziqləmək mümkün deyil. Biz qanunda yaza bilmərik ki, faizlər 5 faizdən aşağı olsun. Amma bütövlükdə, bu sahədə faizlərin yüksək olmasının əsas səbəblərindən biri prosedurların, pulun və eyni zamanda, kreditin özünün maya dəyərinin yüksək olması ilə bağlıdır. Bu, bir çox sahələrə – məhkəmə-hüquq sahəsinə, prosedurlara, bürokratik əngəllərə toxunur.

Mən əminəm ki, bu gün aparılan islahatların bir məqsədi də son nəticədə bu qanun layihələrini təkmilləşdirmək və faizlərin aşağı salınmasına imkan yaratmaqdır. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim.

Anar müəllim, sözünüz yoxdur?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, mən qanun layihəsini səsə qoyuram. Xahiş edirəm, “Kredit ittifaqları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.45 dəq.)
Lehinə	66
Əleyhinə	2
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	68
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Buyurun, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim indicə qəbul etdiyimiz qanun layihəsi ilə əlaqədar olaraq İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi nəzərdə tutulur. Bu dəyişiklik gündəliyin sonuncu 15-ci məsələsini təşkil edir.

Məsələyə dair məlumat verməyi, Əli müəllim, mən Sizdən xahiş edəcəyəm. Buyurun, məlumat verin.

Ə.Hüseynli. Çox sağ olun, xanım Sədr. İnzibati Xətalər Məcəlləsinə təklif olunan bu dəyişiklik indi səs verdiyimiz “Kredit ittifaqları haqqında” Qanunla birbaşa, üzvi surətdə bağlıdır. Beləliklə, həmin qanunda nəzərdə tutulmuş məlumatların müəyyən olunmuş qaydada və müddətdə təqdim olunmamasına görə məsuliyyət və ikincisi, həmin məlumatların düzgün təqdim olunmamasına görə

məsuliyyət nəzərdə tutulur. Bu məsuliyyət vəzifəli şəxslər üçün nəzərdə tutulub. Birinci halda 12 min manata qədər, ikinci halda isə 1200 manata qədər cərimə nəzərdə tutulub. İndi qəbul etdiyimiz qanunun tətbiqi ilə bağlı məsuliyyətin də nəzərdə tutulması səmərəli ola bilər. Ona görə də, hörmətli həmkarlar, səs verməyinizi xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əli müəllim.

Qanun layihəsinə İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində də baxılıb.

Anar müəllim, Sizin hansısa bir sözünüz varmı?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Yoxdur.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, qanun layihəsi ilə bağlı çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edilməsinə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 16.47 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	1
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	73
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Məlumat verin, Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs verilmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, sabah, may ayının 28-də xalqımız Respublika gününü qeyd edəcəkdir. 103 il bundan əvvəl Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaran-

ması xalqımızın çoxəsrlik dövlətçilik potensialının yeni tarixi şəraitdə təzahür etməsi və müstəqillik arzusunun gerçəkləşməsi idi. Demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğu yolunda atılan inamlı addımlar, bu günün parlamentarizm modelinə uyğun gələn qanunvericilik orqanının təsis edilməsi Azərbaycan xalqının demokratik düşüncəyə və həyat tərzinə, ümumbəşəri dəyərlərə bağlı olduğunu göstərmiş, təkcə ölkəmizin deyil, bütün müsəlman Şərqi üçün siyasi təkamülündə mühüm rol oynamışdır.

Bugünkü Azərbaycan Respublikası XX əsrin əvvəllərində mövcud olmuş Xalq Cümhuriyyətinin varisidir. İnamlı söyləmək olar ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaratdığı ənənələr Azərbaycan dövlətinin fəaliyyətində layiqincə davam və inkişaf etdirilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə dövlətimizin ən böyük problemi həll edilmiş, ərazi bütövlüyümüz bərpa olunmuş, Azərbaycana qarşı ərazi iddiasına düşənlərə layiq olduqları yer göstərilmişdir.

Bu gün Azərbaycan Respublikası gələcəyə inamlı baxan, geniş bir bölgədə söz sahibi olan qüdrətli dövlətdir. Əminliklə demək olar ki, möhtərəm Prezidentimizin uzaqgörən siyasəti sayəsində qələbədən qələbəyə addımlayan Azərbaycan dövləti qarşıdakı illərdə daha böyük uğurlara imza atacaq, dünyanın sayılıb-seçilən dövlətləri sırasında yerini qoruyub saxlayacaq və daha da inkişaf edəcəkdir.

Hörmətli həmkarlar, Respublika günü münasibəti ilə mən sizin hər birinizi səmimi qəlbədən təbrik edirəm! Eyni zamanda, təklif edirəm ki, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya Milli Məclis adından təbrik məktubları ünvanlayaq. Azərbaycan dövlətinin daha da möhkəmlənməsi və inkişaf etməsi, xalqımızın rifahının yüksəlməsi naminə dəyərli

fəaliyyətlərində onlara yeni uğurlar arzulayaq. *(Alqışlar.)*

Hesab edirəm ki, bu alqışlar bizim təbrik məktublarını dəstəkləyən alqışlardır.

Mən bizi müşahidə edən media nümayəndələrini də bayram münasibəti ilə təbrik edirəm.

Bununla da, hörmətli həmkarlar, iclasımız başa çatdı. Mən hamıya təşəkkür edirəm. Növbəti iclasımız mayın 31-də olacaq. Sağ olun.

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

27 may 2021-ci il

Əliabbas Salahzadə. Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin icrası haqqında qanun layihəsi (birinci oxunuş) və onunla bağlı hesabatla tanış olmuşam. Məlum olduğu kimi, 2020-ci il Azərbaycan xalqının tarixində müzəffər Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusunun şanlı zəfəri ilə yadda qaldı. Ötən il ölkəmiz eyni vaxtda həm pandemiya ilə, həm qlobal iqtisadi böhranla, həm də erməni işğalçıları ilə mübarizə apardı. Sözsüz ki, düşmən üzərində qələbə əldə edilməsində və digər iki sahədə aparılan mübarizədə dövlət büdcəsinin icrasındakı çeviklik, maliyyə intizamının, iqtisadi resurslardan səmərəli istifadənin təmin olunması xüsusi rol oynadı. Dövlətimiz tərəfindən həyata keçirilən preventiv, çevik tədbirlər, proqramlar, iqtisadiyyatın və əhalinin qorunması üçün sərf olunan vəsaitlər öz uğurlu nəticəsini verdi. İqtisadiyyatda geriləmənin qarşısını tam almaq mümkün olmasa da, görülmüş qabaqlayıcı tədbirlər sayəsində kənd təsərrüfatında, qeyri-neft sənayesində, informasiya texnologiyaları ilə bağlı nəqliyyat sektorlarında yüksəlişə nail olundu.

Ötən il pandemiyanın davam etməsinə, 44 günlük müharibəyə, qlobal böhrana və neftin qiymətinin aşağı düşməsinə baxmayaraq, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə iqtisadi sahədə də aparılan uzaqgörən siyasət nəticəsində Azərbaycanda makroiqtisadi sabitlik qorunub saxlandı. Həyata keçirilmiş operativ tədbirlər sayəsində ölkəmiz 2020-ci ilin iqtisadi şoklarına davam gətirərək

iqtisadiyyatda dərin tənəzzülün qarşısını aldı. Burada qeyd olunmalı ən mühüm cəhətlərdən biri odur ki, ötən dövrdə manatın sabitliyi qorunub saxlandı.

Ötən il cənab Prezident İlham Əliyevin müvafiq fərmanı ilə pandemiyadan zərərçəkmiş sahibkarlara dəstək mexanizmi vasitəsi ilə büdcədən böyük həcmdə vəsait ayrıldı. Hazırlanmış proqramlar, əsasən, 3 istiqaməti əhatə edirdi. Birinci istiqamət pandemiyadan zərərçəkmiş sahibkarlara verilən kompensasiyalardır. Bu mexanizm çərçivəsində pandemiyadan zərərçəkmiş sahələrdə çalışan sahibkarlara işçilərini ixtisar etməmələri üçün əməkhaqqının böyük bir hissəsi dövlət tərəfindən ödənilirdi. İkinci istiqamət, bütövlükdə, 2020-ci ili əhatə edən vergi və sosial sığorta haqlarının ödənilməsinə əhatə edir. Qanunvericilikdə edilən dəyişikliklərə görə, ötən il ərzində sahibkarların böyük bir hissəsi üçün vergi dərəcələrinin, sığorta haqlarının aşağı salınması təmin edildi. Üçüncü istiqamət isə yeni layihələr həyata keçirməyə çalışan, yeni iqtisadi artım mənbələri yaradan, eyni zamanda, postpandemiya dövründə iqtisadi artıma dəstək verə biləcək sahələrə aiddir.

Dövlət büdcəmizin ötən ilin təlatümlərinə dayanıqlılıq nümayiş etdirməsində ölkəmizdə makroiqtisadi vəziyyətin, dayanıqlılığın qorunması üçün dövlətin yeritdiyi büdcə siyasəti, büdcə parametrlərində, büdcə-vergi siyasətində, büdcənin gəlir və xərclərində vaxtında aparılmış dürlüştürmələr də böyük rol oynadı. Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, ötən dövr ərzində davam edən böhranlı şəraitin mənfi təsirlərinin azaldılması istiqamətində həyata keçirilən dəstək proqramları, antiböhran tədbirləri öz müsbət təsirlərini göstərmişdir.

2020-ci ilin dövlət büdcəsinin icrasına dair Hesablama Palatası da müsbət rəy təqdim edib. Hesab edirəm ki,

layihə birinci oxunuşun tələblərinə cavab verir və səsə qoyularaq qəbul edilməlidir.

Malik Həsənov. Təqdim edilən 2020-ci il üzrə Azərbaycan Respublikası dövlət büdcəsinin icrasına dair hesabat kifayət qədər geniş və əhatəli tərtib olunmuşdur və büdcənin icrası vəziyyəti barədə aydın təsəvvürlərin formalaşmasına imkan verir. 2020-ci il büdcə baxımından olduqca mürəkkəb bir il olmuşdur. Bütün dünyada pandemiya səbəbli iqtisadi kiçilmələr milli büdcələr üzərinə kifayət qədər yük qoymuşdur. Eyni zamanda, ötən il həm də torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi uğrunda apardığımız Vətən müharibəsi müdafiə xərclərimizi kifayət qədər artırmışdır. Bütün bunlara rəğmən, təqdim edilmiş sənədə əsasən ölkə iqtisadiyyatının inkişaf etməsini görürük ki, bu da təqdirəlayiqdir. Bütün büdcə öhdəliklərinin icrasını təmin etməyə nail ola bilməyimiz xüsusi vurğulanmalıdır. Pandemiyanın meydana gətirdiyi reallıqlar, müdafiə xərclərinin artması, əsas ixrac məhsulumuz olan neftin kəskin ucuzlaşması, turizm və digər neftdən kənar sahələrin iflic vəziyyətə düşməsi kontekstində sosial cəhətdən həssas əhali qruplarına, kiçik və orta sahibkarlara ardıcıl dövlət dəstəyinin göstərilməsi və əvvəlcədən planlaşdırılması mümkün olmayan tədbir və xərclərə rəğmən, qalıq büdcə vəsaitinin formalaşması düzgün aparılmış iqtisadi siyasətin təzahürü kimi dəyərləndirilməlidir. Heç bir mübadiləyə varmadan qeyd edə bilərəm ki, 2020-ci büdcə ili ərzində aparılmış büdcə siyasəti büdcə ölkələri sırasında nümunəvilərdən hesab edilə bilər.

Ölkə iqtisadiyyatını inkişaf etdirməkdən ötrü ən perspektivli sahə kənd təsərrüfatı hesab edilə bilər. Son illər bu sahənin inkişafına diqqətin artdığı müşahidə edilir.

Bu sahəyə dövlət vəsaiti qoyuluşu, eləcə də müxtəlif mənbələr hesabına yatırımların həcmi xeyli dərəcədə genişlənməmişdir. Bununla belə, bir sıra problemlər hələ də qalmaqdadır. Həmin problemlər sırasında kənd təsərrüfatına verilən subsidiyaların həcmının artırılması və onların verilmə mexanizmlərinin sadələşdirilməsi məsələsi olduqca aktualdır.

2020–2021-ci il kənd təsərrüfatı mövsümündə Cəlilabad rayonu üzrə cəmi 22000 fermer tərəfindən subsidiya üçün 38000 müraciət olmuşdur ki, onlardan indiyədək 11753 fermerin 25269 müraciətinə müsbət cavab verilmiş, subsidiyalar fermerlərə tam ödənilmişdir. Lakin 10247 fermer tərəfindən edilmiş 12731 müraciətə hələ də münasibət bildirilməmiş, onlara subsidiyalar ödənilməmişdir. Həmin müraciətlərdən 6414 nəfər hüquq müəyyənədicisi sənədi, yəni torpaq aktları onların yaşadıkları inzibati ərazi dairəsi üzrə nümayəndəliklərdən subsidiya almaq üçün arayışlar alaraq təqdim etmişlər. Qalan 3833 vətəndaşın subsidiyaları isə müxtəlif səbəblərdən hələ də ödənilməyib. Bu gün subsidiyaların verilmə mexanizmi xeyli mürəkkəbdir və hesab edirəm ki, sadələşdirilmə istiqamətində uyğun, uğurlu bir variant düşünülməlidir.

Bu sahə üzrə digər vacib bir məsələ son illər müşahidə etdiyimiz mənfəi tendensiyalardan ümumi icma istifadəsində olan öyrüş sahələrinin təyinatının dəyişdirilərək əkin sahələrinə çevrilməsi ilə bağlıdır ki, bu da heyvandarlığın inkişafına olduqca sarsıdıcı zərbə vurmaqla yem istehsalı prosesini iflic edir. Hesab edirəm ki, bu kimi tendensiyalara artıq son qoyulmalı, bu sahəyə nəzarət artırılmalıdır.